

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 36
25/2021
11. december 2021

Cena 0,80 €

Ludo Stur

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Pred vyše mesiacom nám politici sľubovali, že očkovanie je sloboda. Že deti budú chodiť bez prerušenia do školy. Že sa nebudú zatvárať obchody. Že slovenská ekonomika bude fungovať. Že... Politických sľubov o príjmom prežitií sklonku roka 2021 bolo neúrekom. Jedine pár matematikov nenápadne tento optimizmus nezdieľalo. Potichu upozorňovali, že tretia vlna pandémie bude naberáť na sile a uprostred posledného štvrtroka môžeme mať až päťtisíc nakazených denne. Zodpovední vládni činitelia však svorne tvrdili, že štát sa počas letného oddychu od vírusu na jeseň dostatočne pripravil.

Prišla jeseň a facka, ktorá zamrazila. Sľuby politikov a analýzy niektorých vedcov sa vyparili ako gáfor. Vírus nás zmrazil zdokonalenými mutáciami. Pozitívni prekračovali počet desiat tisíc denne, mŕtvych bolo niekedy vyše sto. A vírus nezastavil ani pomyselný všeliek – vakcína. Nemocnice sa z týždňa na týždeň plnili, až naši predvídaví zástupcovia z hodiny na hodinu vyhlásili núdzový stav a celospoločenský lockdown. Pre všetkých! Ak by mali reflexiu, tak by museli za svoje predpovede o pokojnej jeseni okamžite rezignovať. A týka sa to aj dátových vedcov či členov protipandemického konzília, ktorí mohli skôr kričať na poplach. Nie až keď sa problém rozhorel. A vtedy už museli hasiť – teda všetko zatvoriť! To je najjednoduchšie. Čiže nie pôsobiť preventívne, upozorňovať na blížiacu sa možné vážne zhoršenie situácie. To nie! Len napokon zatĺcť posledné klince do rakvy mnohých podnikateľov. Žiadali dokonca zatvoriť školy, čo minister školstva Gröhling odmietol. Dokonca bol ochotný podať demisiu, ak sa školy zatvoria. Napokon obišli aj jeho a školy začali zatvárať regionálni hygienici. Nezodpovednosť a chaos dolieha na každého Slováka a Slovenku. Neočkovaný je vytláčaný zo spoločenského života, očkovaný zase podvádzaný. To, čo platilo včera, už dnes neplatí. Spoločnosť je rozpoltená. A ministerka spravodlivosti Kolíková chce trestať za šírenie nepravdivých správ na sociálnych sieťach...

Brutálna vražda novinára dokázala naplniť slovenské námestia a položiť vtedajšiu vládu premiéra Fica. Dnes zažívame ťažšie traumy. Či už je to strach pred chorobou alebo morálno-etickým úpadkom celej spoločnosti, nevzdelávaním detí či ekonomicko-sociálnym kolapsom nášho rodinného zázemia. A ľudia sú ticho...

Maroš SMOLEC,
Ošefredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2021028

COVIDOVÁ NÁDIELKA

Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

Živnostníkov revolúcia nepoteší

str. 3

Kto komu zachránil uhorský štát

str. 5

Cesta Bielorusov k národnej identite

str. 11

3 OTÁZKY PRE: Petra VISOLAJSKÉHO, predsedu Lekárskeho odborového združenia

Hrozí, že nie každý pacient bude ošetrovaný

• Ako hodnotíte vývoj tretej vlny pandémie a aktuálne rozhodnutia vlády v boji proti nej?

Žiaľ, medzi druhou a tretou vlnou zodpovední nevykonali zásadné opatrenia, ktoré by bránili značnému šíreniu vírusu. Slovensko má nízke percento zaočkovaných, preto sa bude situácia najskôr zhoršovať. Ľudské kapacity v boji s pandemiou sa nedajú donekonečna zväčšovať.

• Správne riešenia v boji s pandemiou chýbajú...

Dnes sme vo vážnej situácii. Vydali sme sa cestou, na ktorú nastúpilo Rumunsko, kde prednedávnom skolabovali nemocnice. V súčasnosti v Rumunsku zomiera

v počte ľudí jedna dedina denne. Preto verím, že vláda zväží vážnosť situácie a prijme razantné opatrenia. Zatiaľ všetky rozhodnutia situáciu výrazne nezlepšili. Domnievam sa, že vláda opakuje chyby z minulého roka, nezmenila svoje kroky, nepripustila realitu, v ktorej žijeme, a zdá sa, že stále sa politici predbiehajú v populistických vyjadreniach a riešeniach. Opatrenia, ktoré navrhol odborný konzílium, treba brať vážne. To, čo vláda napokon schválila, situáciu nezlepšuje. Mali by to nechať na odborníkov. Slovensko potrebuje výrazný zásah, aby sa znížil aktuálny nápor na nemocnice. Nastáva preťaženie zdravotného systému, ľudského potenciálu a reálne hrozí, že nie

každý bude môcť dostať adekvátnu zdravotnú starostlivosť.

• Aké konkrétne opatrenia by nám podľa vášho názoru mohli pomôcť?

Aktuálne sme v situácii, keď by nám zásadne pomohlo povinné očkovanie najrizikovejších skupín obyvateľstva. Bude potrebné výraznejšie obmedzenie mobility spoločnosti, najmä v tých najhorších okresoch. Pacientov dokážeme ochrániť pred úmrtiami len prísnymi opatreniami. Riešenie je očkovanie, vďaka ktorému by sme mohli mať voľnejší život, tak ako to vidíme v Dánsku, vo Švédsku, v Anglicku či vo Fínsku.

Text a foto: Eva SISKOVÁ

ISSN 0862-8823
25
9 770862 882007

V SNN 26/2021
SI PREČÍTATE

Posledné rozšírené vianočné vydanie SNN 26 vyjde s dátumom 25. december 2021

■ Alexander DUBČEK je politik, ktorého i dnes mnohí samozvaní neoliberali bezdôvodne spochybňujú
■ Anna Zuzana HÖNSCHOVÁ bola vernou životnou družkou kráľa Madagaskaru Mórica Beňovského

Hrá sa na seniorov neúprimné divadlo, akú majú o nich politici starosť

Hlava štátu sa už zobúdzá

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Nekonečné problémy v koalícii už kritizovala začiatkom decembra aj prezidentka Zuzana Čaputová. Hlava štátu, ktorá skôr politicky podporuje vládnú moc ako nie, si na „koberček“ zavolala priamo premiéra Eduarda Hegera. Vyzvala ho, aby prevzal zodpovednosť za riešenie problémov štátu bez toho, aby každú dôležitú reformu či návrh zákona v parlamente sprevádzala roztržka vo vládnej koalícii. Heger to potichu akceptoval... Koalícia si už asi ani nedokáže predstaviť vládnutie bez vnútrokoaličných kríz a pnutí. Z časti koalície zaznievajú hlasy, že za problémy je zodpovedný predseda vládného hnutia Igor Matovič.

Tak či tak, slovenská spoločnosť vládnymi roztržkami trpí. Ich politické problémy nahodávajú ekonomiku štátu, zhoršujú medzinárodné vzťahy a dôveryhodnosť Slovenskej republiky z pohľadu medzinárodného spoločenstva. Okrem toho sa parlamentné spory prenášajú aj na ľudí, kde sa objavuje agresivita.

KORUNNÝ PRINC

Predseda OĽaNO svojimi návrhmi či už daňovej reformy alebo 600-eurovými poukazmi pre seniorov prilieva olej do ohňa. Akoby sa tomu tešil. Z času na čas zahrá aj na národnostnú tému. Avanturisticky

AKTUÁLNE

spolu so svojim korunným princom pre národnostné menšiny Györgym Gyimesim sa pustí do rozvracania národnostných vzťahov na južnom Slovensku a naháňania si voličského „fanklubu“ v tábore niekdajších najradikálnejších predstaviteľov maďarskej menšiny – durayovcov. Najmä návrhom zákona o štátnej dotácii vo výške tristo tisíc eur pre Csemadok v čase, keď Matici štát vzal štyristo tisíc eur a hrozia jej ďalšie tendenčné sankcie. Niekedy mu akoby dochádzala trepezivosť. Pri predkladaní návrhu zákona o podporných poukazoch pre dôchodcov to pri rečníckom pulte nezvládol a za jeho expresívne výroky na adresu opozičných politikov ho musel napomínať aj predsedajúci schôdze. Inokedy to vyzeralo, akoby si robil zo všetkého žarty. Dokumentuje to aj jeho status na sociálnej sieti o daňovej revolúcii, konkrétne na povestný

návrh „krčah s vodou“ – citujme status – „ak budeme dobrí, tak aj s limetkou“. Alebo detské porcie, ktoré jeho deťom v reštaurácii nechutia, preto sa deťom majú podávať porcie polo-ovičné „dospelácke“.

Slovenská koaličná politika sa zmenila na „saloon“, priestor, aký poznáme zo starých klasických westernov. Piano vydáva falošné zvuky, za stolom hrá partička desperádov poker s falošnými kartami a pod stolom na seba mieria kolmi. A každý čaká, ako dopadne. Nikdy nie dobre...

SAS JE UNAVENÁ

Koaličná strana liberálov je z ministra financií I. Matoviča unavená. V relácii Na tele televízie JOJ to na plné ústa povedala Janka Bittó Cigániková. Dodala sice, že ona hovorí sama za seba, ale rovnaké

pocity vyplývajú aj z vyjadrení predsedu SaS Richarda Sulíka. V tomto politickom chaose si svoju polievku pripravuje dáma zo „saloonu“ Mária Kolíková, ktorá najnovšie žiada za prejavový názor dlhoročné tresty väzenia. Úplne nenápadne sa spustila verejná diskusia k jej návrhom. „Na úvod chcem povedať, že som mierne sklamaný, pretože som očakával, že novela Trestného zákona pôjde cestou plošného znižovania drakonických trestov, a tak modernizáciou nášho Trestného zákona,“ napísal na sociálnej sieti prvú kritiku paradoxne Kolíkovej bývalý spolutlačiarik zo Za ľudí Juraj Šeliga. „Dlhoročné väzenie má byť naozaj za vážne trestné činy, ochranu verejného záujmu vieme dosiahnuť aj kombináciou väzenia, alternatívnych trestov a najmä prevenciou.“ Pripomína minis-

terke spravodlivosti mladý Šeliga. A prezidentka Slovenskej republiky sa tiež asi preriekla. Najnovšie sa vo svojom videu, ktoré sa šíri rýchlosťou svetla sociálnymi sieťami, vyjadrila o Slovákoch takto: „Žijem v krajine, ktorej nerozumiem.“ Exprezident Českej republiky a významný európsky politik Václav Klaus to komentoval slovami, že normálni prezidenti by takéto vyjadrenia na adresu svojej zeme nemali používať.

ZATVORENÉ ŠKOLY

A odborníci na Slovensku totiž ešte stále nerešpektujú prania našej vlády. Aj keď všetkých Slovákov vládna koalícia už od vypuknutia pandémie presviedča, že sa riadi odporúčaniami odborníkov v danom obore, zjavne je opak pravdou. Regionálni hygienici vo veľkom v posledných dňoch zatvárajú školy. Dôvodom je zhoršená epidemická situácia. A, žiaľ, na rozdiel od prvých vln pandémie dnes sú zasiahané v oveľa väčšej miere aj deti a tínedžeri. Ministrov školstva Branislavovi Gröhlingovi sa tento postup nepáči. Poukazuje na to, že školy ostali v mnohých krajinách otvorené aj počas tvrdých lockdownov. Gröhling dokonca pred pár dňami hrozil demisiou. Už ani nevieme kolkou a SaS zas nepodporila vládny návrh svojej koalície.

„Hrajú divadlo, že im záleží na dôchodcoch,“ napísal na sociálnej sieti k rokovaniu parlamentu Matúš Šutaj Eštok (Hlas – SD). Pripomína, že naši dôchodcovia „žijú z ruky do úst a táto vládna koalícia k nim od začiatku pristupuje ako k nepriateľom“. Pripomeňme si spolu s poslancom Eštokom, že táto vláda „zrušila im plnohodnotný trinásť dôchodok, zväčšila im dôchodky o nedostojných 1,3 percenta, pol roka sa vyhráža zrušením vlakov zadarmo. Predpisuje im hodiny, kedy majú počas lockdownov nakupovať, a zmietla zo stola bez vysvetlenia všetky návrhy HLAS-u, aby sa život dôchodcov zlepšil – návrh na vyšší rast budúročných dôchodkov a minulý piatok aj návrh na vyplatenie jednorazového kompenzačného príspevku vo výške tristo eur na lepšie zvládnutie tejto mimoriadne náročnej situácie“.

SLOVENSKÉ EURÁ V CUDZÍCH KASÁCH

Maďarský odborný časopis Világgazdaság uverejnil pod ronickým nadpisom Maďarský maloobchod ďakuje pekne slovenskému lockdownu priniesol rozhovor s predsedníčkou Maďarskej národnej obchodnej komory Neubauerovou. Konštatuje, že od zavedenia obmedzení v maloobchodnom predaji na Slovensku obchodníci v Győri, Budapešti a v Miškovci zaznamenali významné zvýšenie obrátu. Ako predsedníčka uvádza, slovenskí nákupní turisti nakupujú v Maďarsku predovšetkým vianočné darčeky, takže zvýšený obrát sa prejavil predovšetkým v obchodoch s odevmi, v predaji kozmetických výrobkov, voňaviek, hračiek a domácich elektrospotrebičov. Takisto k zvýšenému predaju prispela aj devalvácia forintu, ktorý sa teraz pohybuje na úrovni 370 HUF/EUR.

Limitované ceny palív na maďarských čerpacích staniaciach takisto prispeli k zvýšeniu návštev Maďarska zo susedných krajín. Podľa údajov z maďarských daňových úradov zvýšenie novembrových predajov oproti októbru boli najvyššie v sortimente palív o 48,5 percenta, liekov o 30 percent, tabakových výrobkov a nápojov o 17 percent, potravín a priemyselného tovaru o 16 percent. Napriek vyššej zaočkovanosti obyvateľstva je situácia v počte infikovaných a zomretých s covidom v dennej relácii približne rovnaká ako na Slovensku. Podľa časopisu Világgazdaság začína stále viac občanov Slovenska dochádzať za prácou do maďarských fabrik. Maďarská priemerná mzda v pohraničných oblastiach je už nad úrovňou nitrianskeho a trnavského kraja.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

VŠIMLI SME SI

Slovenskí reprezentanti v športovej chôdzi sa po tieto zimné dni udržiavajú v športovej forme na ostrove večnej jari Lanzarote – ako sa opisne a ozdobne zvykne uvádzať o fličičku vulkanickej pevniny v Atlantiku v skupine iných Kanárskych ostrovov v prospektoch cestovných kancelárií. Reklamní „kopírvažeri“ priveľmi nebásnia a na plážach Playa Blanca, Puerto del Carmen v okolí hlavného mesta Arrecife bolo aj v čase, keď som si sadal napísať týchto niekoľko riadkov, takmer dvadsať stupňov tepla. Popri priaznivej

Sochár Rudolf HOFER, ktorý žije a tvorí v Nižnej Rybnici pri Sobrancech, vyformoval plastiku, ktorá má telesať športového chodca z kovu – tak ako je to pre jeho tvorbu v poslednom čase charakteristické.

kilometrov na Lanzarote chýba. Svetová legenda chodeckých disciplín Matej Tóth po LOH v Tokiu a poslednou päťdesiatkou v Sappore zavesil chodecké tenisky na kliniec. S veľkou slávnosťou v tomto roku uviedli do Siene slávy slovenskej atletiky a od 1. novembra sa stal riaditeľom Vojenského športového centra ŠK Banská Bystrica. Na tejto slávnosti sa veľa pohovorilo aj o jeho soche, ktorú mu športoví funkcionári venovali a ktorá v úspornej dynamike a výstižnej štylizácii vyjadruje všetky charakteristiky i drámy chodeckého športu. Škoda len, že nie po prvý raz pri takýchto príležitostiach nezaznelo aj meno autora artefaktu. Chcel by som to aspoň takto napraviť. Sochu vytvoril Rudolf Hofer, pozoruhodný umelec, člen UBS, ktorý skromne žije a tvorí v Nižnej Rybnici pri Sobrancech...

Text a foto: Emil SEMANCO

Socha pre legendu

klíme a optimálnych podmienkach na tréning je to určite ideálne prostredie, najmä ak uvážime, že teplomer u nás pod Tatrami klesal práve takmer k dvadsiatim stupňom zimy... V prospektoch sa píše, že ostrov nemá na dĺžku viac ako šesťdesiat kilometrov. Ak by išlo o ideálnu atletickú dištanciu, pre Mateja Tótha vo vrcholnej forme by to bolo tak na štyri hodiny chôdze. Lenže pre atlétov, ktorí súťažia v chôdzi, je maximom pol stovky kilometrov. Aj to je o živote... Matej absolvoval na rôznych vrcholných fórach šesťnásť päťdesiatok, a ak by sme mali vymenovávať úspechy, ktoré pritom dosiahol, priestor tohto príspevku by na to určite nestačil. Spomeňme len titul svetového šampióna z Pekingu v roku 2015 a skvelý zlatý olympijský triumf v Riu de Janeiro o rok neskôr. Po dvadsiatich šiestich rokoch športovej kariéry sedemnásobný atlét Slovenska v ekipe hltáčov

Jediný zachovaný exemplár jednokorunovej bankovky z roka 1945 na dražbe

Unikát vytlačili aj skartovali v Neografii

Najvzácnejšiu slovenskú štátovku ponúkli záujemcom v internetovej aukcii 19. novembra tohto roka. Išlo o platidlo v hodnote 1 Koruna slovenská z roka 1945, teda z obdobia prvej Slovenskej republiky. Jednokorunáčka nikdy nebola v obehú a na svete existuje len tento jediný kus. Aj preto možno hovoriť o jednej z najvzácnejších bankoviek 20. storočia na území bývalého Československa.

Slovenská korunová štátovka sa skladá z piatich rôznych častí. Pôvodný majiteľ, niekdajší zamestnanec tlačiarne Neografia, nemal prístup k celým exemplárom, ale zúčastnil sa na preprave rozrezaných kusov. Pri tejto príležitosti vyniesol päť častí, z ktorých si bankovku poskladal na pamiatku. Rok vydania nie je na štátovke uvedený, ale odhaduje sa na rok 1945. Jej tlač a rovnako aj skartáciu zabezpečila tlačiareň Neografia v Turčianskom Svätom Martine. Neskôr sa jednokorunáčka dostala do zbierky významného bratislavského zberateľa, ktorý ju vlastnil od roka 1980.

„Vyvolávacia cena je necelých štyritisíc eur, ale vzhľadom na to, že ide o jediný známy kus, odhadujem, že sa cena môže ľahko vyšplhať aj nad štyridsaťtisíc eur,“ hovoril o vyhlídkach v aukcii Aleš Kohout, spolujateľ aukčnej spoločnosti Bankovky.com, s. r. o., ktorá tento vzácny exemplár dražila pre svojho klienta. Minulý rok spoločnosť vydražila päťtisícokorunáčku z roka 1919 za takmer 574-tisíc eur, čo potvrdzuje rastúci záujem o investovanie do papierových platidiel...

Zamestnanec martinskej matičnej tlačiarne Neografia si jednokorunovú bankovku zlepil z piatich skartovaných častí a takto numizmatický unikát z roku 1945 zachoval pre súčasnosť.

Bankovka má rozmery 110 krát 59 milimetrov a prevládajúca farba lícnej strany je čierofialová. V ľavej polovici je hlava muža v kroji z profilu a na nej veľká číslica „1“. V zostávajúcej časti je nápis Slovenská republika a jedna koruna slovenská, napísaná jednoduchým paličkovým písmom. Rusínska číslovka je napísaná cyrilikou a nechýba ani nemecký a maďarský názov číslovky. Na rubovej strane prevláda oranžová farba. V pravej a ľavej polovici sú veľké číslice jeden, uprostred je štátny znak a vo vodorovnom páse je názov jedna koruna slovenská.

Dražba priniesla úplne jedinečnú príležitosť nielen pre numizmatikov zberateľov, ale aj pre širokú verejnosť alebo investorov získať túto numizmatickú raritu. Aj na tomto príklade vidieť schopnosť zberateľských predmetov udržať si hodnotu so stabilným potenciálom rastu, ako je to v prípade umeleckých artefaktov, drahých kovov alebo kameňov.

(se)

Zdroj: openiazoch.zoznam.sk

Živnostníci budú krvácať...

Roman MICHELKO

Ako vieme, zásadné politické reformy sa dajú schváliť len na začiatku politického cyklu, teda v prvých dvoch rokoch vládnutia. Aj preto očakávania či skôr obavy, ktoré vyvolalo ohlásenie daňovej reformy, boli veľké. Igor Matovič aj pripravil veľkolepý seriál na pokračovanie pod názvom Daňová revolúcia. No a ako to v takých prípadoch býva, „čerešnička na torte“ mala prísť až nakoniec. A ona aj naozaj prišla. Bohužiaľ, v podobe útoku na živnostníkov. Samostatne zárobkoví Slováci síce nečakali nič dobré, ale skutočnosť hlboko prekročila aj tie najhoršie očakávania. Igor Matovič naštartoval proces ekonomickej likvidácie živnostníkov. Lebo vraj klamú, respektíve podvádzajú. Táto časť jeho reformy pritom nemá priniesť do rozpočtu navyše horibilné sumy, možno nič. Má však pôsobiť takpovediac výchovne, aj keď je jasné, že za takých drako-

nických podmienok množstvo živnostníkov zavesí podnikanie na kliniec, pretransformuje sa na jednoosobové eseročky alebo to riskne a nebude vykazovať nijaké príjmy.

A ktože nám to dnes hovorí o klamaní a podvádzaní živnostníkov? Politik, ktorý keď bol ešte občajným podnikateľom, optimalizoval svoje príjmy v maximálne možnej miere. Bol to práve on, ktorý na firemnej fábií najzdil odhadom dvestošesťdesiat tisíc kilometrov ročne, teda vyše šesťsto kilometrov denne. V tejto súvislosti sa vynára vtedajší vtipný status zo sociálnej siete: „My všetci teraz sedíme pri štedrovečernom stole, ale on s mamičkou brázdia Slovensko a ťažko pracujú.“ Je jasné, že takúto optimalizáciu mu daňový úrad nechcel uznať. On sa so štátom súdil. V čase, keď bol koalíčným politikom, teda v rokoch 2010 – 2012 ho daňová správa, ktorá spadala

pod ministra financií Ivana Mikloša, nechala na pokoji. Možno privreli oči, možno sa skutok nestal – tak či tak sa premlčal. No a ako sa vtedy obhajoval v televíznej relácii pred moderátorom TA3 Petrom Bielikom? Na jeho výhrady, že náklady, ktoré uvádza, sú

KOMENTÁR

hádám mimo realitu, odpovedal tak po svojom. Vyhlásil, že on je najpracovitejší človek na Slovensku.

Minister financií Igor Matovič veľmi dobre pozná podmienky podnikania živnostníkov. Ak by reformou riešil skutočnosť, že živnostníci pri súčasnom nastavení majú extrémne nízke dôchodky a „donútil“ ich odkladať si viac na dôchodok, bolo by to nepopulárne, ale dalo by sa to pochopiť. Dnes je totiž systém nastavený tak, že živnostníci majú množstvo nevýhod – už spomenuté nízke dôchodky,

žiadne preplácanie dovolenky, veľmi nízke nemocenské plnenie počas práceneschopnosti, no najmä žiadne garancie príjmu a ochranu Zákonníka práce, ktorý bráni svojvoľnému prepúšťaniu zamestnancov. A tieto evidentné nevýhody boli kompenzované možnosťou zjednodušiť si účtovníctvo a platiť nižšie dane použitím takzvaných paušálnych výdavkov. Daňová reforma navrhuje zrušenie práve výhodných paušálnych odpisov, ktoré sú dnes vo výške šesťdesiatich percent ich príjmov, a zdaňiť ich vyššou 29-percentnou daňou, teda o desať percent vyššou ako nadnárodné korporácie. Okrem živnostníkov navrhuje zdaňiť aj inú ekonomickú skupinu obyvateľstva – milionárov. Avšak smiešnou, 0,1-percentnou daňou z majetku. Samozrejme, týmto chráni predovšetkým boháčov z vládnej koalície, opozície, nadnárodné holdingy, boháčov, ktorí sú aj tichými sponzormi politikov. A chudobných živnostníkov, najmä s ročnými príjmami do stotisíc eur, nechá vykrvácať.

Igor Matovič sa chváli, že platil ako živnostník vysoké dane. Ale to bolo v čase, keď boli dane pre živnostníkov oproti firemným výrazne nižšie, a ešte aj to sa mu zdalo veľa. Tak optimalizoval... Vyhlásil o sebe, že vraj platí ako živnost-

ník najvyššie dane v Trnavskom kraji. Jeho podnikateľský projekt bol úspešný. Firma vydávajúca inzertné noviny mu vynášala a v čase, keď mala mnohomiľionové zisky, musel ako živnostník platiť aj vysoké dane. Je to logické a ekonomicky správne. Aj dnes živnostník, ktorý má príjem nad stotisíc, odvádza vyššie dane ako tí najchudobnejší, ktorých príjmy dosahujú reálne možno dvadsaťtisíc až tridsaťtisíc eur ročne. Spravidlosť sa nachádza aj v súčasnom zdanení samostatne zárobkovo činných osôb.

Ak by takúto reformu navrhol Robert Fico, tak by vypukla skutočná revolúcia. Námestia by sa zaplnili rovnako ako po vražde mladého novinára. Ak by jeho reforma naozaj prešla, slovenskí živnostníci by platili najviac v celom európskom priestore. V krajinách V4 sú odvody a dane pre malých živnostníkov nižšie ako dnes na Slovensku. Preto je úplne absurdné, že minister financií si ako vyvrcholenie svojho seriálu Daňová revolúcia na záver vzal na mušku práve malých a stredných podnikateľov. Prekvapujúce je, prečo zrazu mlčí obranca všetkých podnikateľov Richard Sulík? Dokoná zradu živnostníkov, alebo predsa len dá stopku? Uvidíme...

Národ, ktorý rezignuje, zaniká

Ivan BROŽÍK

Ešte stále žije na Slovensku dosť veľa ľudí, ktorí si dobre pamätajú na ceremoniál prijímania Ústavy Slovenskej republiky. Bola to neuveriteľne emotívna chvíľa a významný medzník v dejinách už samostatnej Slovenskej republiky. Padali veľké slová o tom, čo je ústava, čo pre nás znamená, čo znamená pre štátnosť, právo, spravodlivosť a národnú hrdosť. Poslanci ju niesli, držiaci v rukách s pietou ako takmer svätú relikvii. Prešlo tridsať rokov a politická bezhodnotová chasa, bez účty k ničomu okrem seba a vlastných politických a obchodných záujmov, po nej dupe v zablatených bagančiacich politických rozhodnutí a skutkov ako okupant.

Dávno sa vládni politici prestali riadiť ústavnými postupmi pri jej rozhodovaní. Dávno ministri zabudli, čo im ústava dovoľuje taxa-

tívne a čo iné im zakazuje alebo, prinajmenej, neumožňuje. Upozorňujú na to významní znalci práva na sociálnych sieťach, napríklad aj tvrdením, že minister nenariaďuje nič s celoštátnou platnosťou, nariaďuje to iba vláda ako kolektívny orgán.

POZNÁMKA

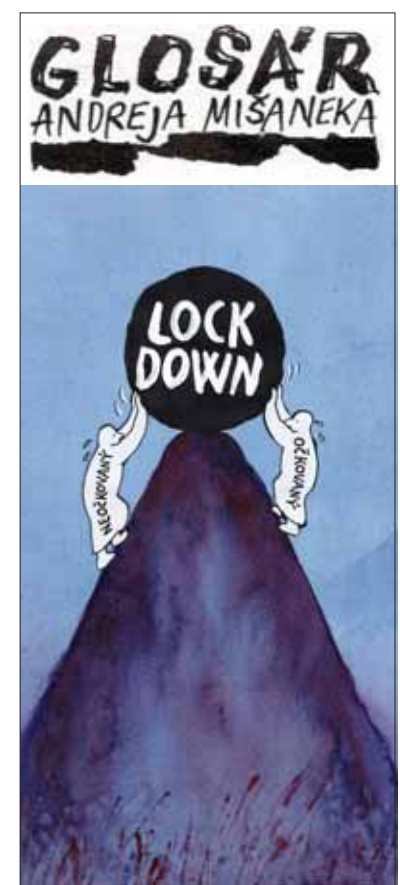
Minister si môže vydávať nariadenia iba na pôde svojho rezortu. Štát riadi nejaký mimouštavný orgán – koalíčná rada a tú riadi predseda všetkého. Človek, ktorý nemá ani dvadsaťpercentnú podporu obyvateľstva Slovenska. Je to skutočne degradácia ústavného zriadenia Slovenskej republiky, keď sa najvyšší zákon štátu mení podľa politickej klímy. Takže, už sa skutočne nepamätáme na tú atmosféru slávnej pokory, ktorá panovala nie-

len v sále, kde sa poslancami parlamentu Ústava Slovenskej republiky prijímala? Niesla sa takmer ponad celým Slovenskom, samozrejme, s výnimkou dobre známych postojov samozvaných „osobností“ slovenského života.

„Vyhráj voľby a môžeš všetko.“ Tento výrok nebohého predsedu parlamentu Pavla Pašku mali každý deň na tituloch médií, ktoré dnes moci tolerujú všetko. Najmä nech idú do redakcií štátne, teda naše peniaze za kampane – napríklad aj na tú lotériovú alebo vakcinačnú. Veď vieme svoje. Moc si kupuje svoje hlásne trúby a čím viac si ich kupuje, tým viac sa môže správať tak, ako sa jej zachce a ako je to pre ňu v danej chvíli výhodné. Otupeli sme, rezignovali sme. Opäť žijeme ako v režime, opäť sme ticho, opäť nekritizujeme, moc si opäť kupuje

sebe prikyvujúcich pozíciami v štátnej správe a moc opäť chce všetkými silami obmedziť vplyv stranicky neposlušnej samosprávy. Neposlušnej, nepodanej, nemaniplovateľnej, neriaditeľnej, neovládateľnej. Niečo sa s nami stalo. Národ, ktorý rezignuje na svoje práva a dôstojnosť v štáte, v ktorom žije, zaniká. Slovensko tu musí žiť a prežiť mnoho generácií po vyčinení tejto aktuálnej moci. A my by sme ho mali ďalším generáciám odovzdať v konsolidovanom stave, so zdravou ekonomikou, zdravotníctvom, s prekvitajúcim podnikaním a najmä s civilizovaným systémom spravodlivosti pre každého, bez ohľadu na jeho mocenskú pozíciu či majetky. Je to naša povinnosť. Nemôžeme sa iba odovzdať prizerat' nekvalifikovanej svojvoľi moci!

Smutne sa píšú tieto riadky. Pripustili sme, aby nás ľudia rozostvala politika a ňou doriadené „protipandemické“ opatrenia. Oni nás potrebujú rozhádaných, oslabených, nepozorných, odovzdaných osudu. Práve takých nás potrebujú, pretože vtedy niet sily, ktorá by im jednotne a nahlas povedala DOST! Nenaletme im na to, nedajme si vziať ústavu a ústavnosť.

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred rokom oslávili sedemdesiatku režisér Cyril Králik, ktorý svoj život venoval tvorbe programov pre deti a mládež. Po skončení školy absolvoval asistentké roky pri režiséroch Jozefovi Pálkovi, Milošovi Pietorovi, Paľovi Hasprovi, Karolovi Spišákovi, Zore Bachnárovej, Braňovi Kriškovi a ďalších osobnostiach. To je však minulosť. Králik patrí do generácie, ktorá vyrastala v päťdesiatych rokoch pri rozhlasových rozprávkach tety Viery Bálintovej. V rozhlase a neskôr v televízii bola tvorba pre deti a mládež celkom prirodzenou súčasťou programu. Účinkovali v nich špičkoví umelci zlatej hereckej generácie a v spolupráci s nimi vyrástol ne jeden detský herec, ktorý neskôr zažiaril na divadelnom nebi.

Detští herci mali vtedy zelenú. Cyril Králik režíroval scenár Jozefa Boboka, ktorý napísal rozprávku o princeznej Meduľienke. Použil hudbu Pavla Hammela, ktorá sa stala ešte väčším hitom. V hlavnej postave zažia-

řila Zuzka Frenglová. Keď Meduľienku nakrúcali na Bojnackom zámku, okolie rozryli stavbári. Nemohli tam dotiahnuť televízny prenosový voz. Režisér sa rozhodol nakrúcať ručnou kamerou a vznikol v podstate prvý videonov, ktorí vystúpili z plagátov, Chaplina, Winetou a Popolušku. Prvého hral Maroš Zedníkovič, druhého Dušan Vaňo a Popolušku Jana Nagyová.

Pri tvorbe dvojdielnej inscenácie Tam je hviezda Sirius roky

scenára najreprízovanejší detský program. Okrem Darinky v Cyrovej réžii zažiarili Gabika Dzúriková a Martin Nikodým v Crn-cr, Richard Stanke v Matelkovi, Luba Trégerová v seriáli o detektívovi Karolovi, Oľga Belešová v Ozve-

stretávala svetová elita tvorcov detských programov. Naše deti mali ohlas vo svete. Po ich odvysielaní chodili do televízie celé vrecia listov. Seriál Leto s Katkou, kde debutovala Katka Zatovičová, reprizujú dodnes. Do pamäti divákov sa vryl seriál Výmysly uja Elektróna. Pri konkurze na sedemdielny seriál Vrabce z trnia, ktorý Bratislava realizovala s Krátkym filmom Praha, pri konkurze stáli deti v dlhom rade pred hotelom Tatra. Večerničky, ktoré sa vyrábali v Bratislave, v Košiciach aj v Gottwaldove, nakupovalo množstvo krajín.

Prečo o tom píšem? Čudujem sa televízii, že dopustila zánik Detskej redakcie, ktorá mala za úlohu vychovávať neskorších dospelých divákov podľa hesla dobro víťazí nad zlom. Doteraz sa reprizujú skvelé diela spred štyridsiatich rokov. V tých časoch sa v Slovenskej televízii okrem iného vyrobilo ročne tridsať detských hodinových inscenácií a dvadsaťpäť polhodinoviek. Čo sa bude vysielat' o štyridsať rokov deťom z dnešnej tvorby, neviem. Asi nič.

Keď v televízii očkovali deti umením

Peter VALO

film v STV. Keď pred štyridsiatimi rokmi sa začal u nás muzikálový boom, Cyril Králik nakrútil film Deň je krátky o deťoch preťažných školou, ktoré nemali ihrisko ani klubovňu. Hudbu urobil Igor Bázlik a choreografiu Libor Vaculík. Králik do tohto televízneho filmu obsadil sto detí. Dej ďalšej Králikovej inscenácie Čo sa stalo v malom kine sa odohrával v starom kine, ktoré terorizoval trojhlavý drak. Scenárista postavil proti nemu okrem riaditeľa kina a filmových hrdi-

hľadali osemročnú až desaťročnú dievčinku, ktorá by hrala na gitare, spievala, ovládala gymnastiku. Scenár dlho ležal v skrini, až kým sa nedostal k Cyrilovi Králikovi. Ten objavil Darinku Rolincovú. Peter Guldan s ňou pripravoval platňu, ktorá mala vyjsť na Vianoce. V tie isté Vianoce mal byť hotový aj Sirius. Králik požiadal Guldana, či by nemohol použiť nahrávky z pripravovanej platne. Ten súhlasil a Cyro obsadil Darinku. Aj vďaka týmto pesničkám vznikol z problematického

nách života, Zuzka Kapráliková v Domácich strašidlách a v Cik cak cik bum alebo Robert Roth v Deravých vreckách. Priležitosť sa ponúkla aj Monike Hilmerovej z Radošinského divadla v Princeznej Chichótko. Potom sa jej s ponukami roztrhlo vrece. V Česku šla z jedného filmu do druhého.

Začiatkom sedemdesiatych rokov sa odohrávala striedavo s nemeckým festivalom tvorby pre deti bratislavská Cena Dunaja. V Slovenskom hlavnom meste sa

SEBAOBRAHA

„Podvodníci si najprv získajú vašu dôveru a potom vám ukradnú peniaze.“ Informuje istá medzinárodná spoločnosť s celosvetovou pôsobnosťou. Jej pohľad môže byť nápomocný aj nám. Podvodníci využijú akýkoľvek spôsob kontaktovania obetí – telefonicky, poštou, e-mailom a cez internet. Získajú si vašu dôveru, a keď vás majú, požiadajú vás o peniaze, potom ich vezmú a sú preč.

Vedci podvodu

Scenáre, ktoré používajú na vylákávanie peňazí, sa neustále menia. No môžete ochrániť seba, svojich priateľov i rodinu tak, že sa obrníte vedomosťami o najčastejších typoch podvodov. Podvodníci napríklad vystupujú ako zástupcovia neexistujúcich spoločností poskytujúcich pôžičky a používajú autenticky vyzerajúce dokumenty, e-maily a webové lokality, aby budili dojem legitimitnosti. Za poskytovanie pôžičiek vopred účtujú „poplatky“.

Zákazníci zaplatia, no pôžičky sa nikdy nedočkajú. Podvodníci zmiznú a pravidelne menia názov svojho „podniku“, aby sa vyhli vymáhaniu práva.

Pri podvodoch s nadmernou platbou podvodníci vystupujú v úlohe nákupcu a vyhľadávajú subjekty, ktoré predávajú služby alebo výrobok. „Nákupca“ odošle predajcovi legitímne vyzerajúci šek, zvyčajne od dobre známej banky, na čiastku vyššiu než bola dohodnutá čiastka. Kontaktujú predajcu s vysvetlením tejto nadmernej platby a požiadajú ho, aby si nechal vyplatiť šek a nadmerné prostriedky odoslal späť. O niekoľko týždňov sa obeť dozvie, že šek je falošný, no stále je povinná zaplatiť banke vyplatené peniaze. Podvody so zamestnaním sa väčšinou začínajú ponukou, ktorá je až príliš dobrá – napríklad práca z domu a zárobok v tisícach za mesiac bez potrebných skúseností – a končí sa tým, že spotrebiteľ zostane bez práce aj peňazí.

Podvody s lotériou alebo výhrou sa uskutočňujú väčšinou dvoma podobnými spôsobmi. Obeť má nevyžiadany telefonický hovor, e-mail, list alebo fax od niekoho, kto sa vydáva za zamestnanca vládnej agentúry alebo zástupcu dobre známej organizácie či celebrity s oznámením, že obeť vyhrala veľkú sumu peňazí alebo výhru. Podvodník získa dôveru obeť a vysvetlí, že ak si chce obeť výhru prevziať, musí najprv odoslať menšiu čiastku na uhradenie poplatkov za spracovanie alebo zaplataenie daní. Obeť okamžite podľa týchto pokynov odošle peniaze, no svojej „výhry“ sa nikdy nedočkajú. Zostanú tak bez peňazí, ktoré zaplatili za „poplatky a dane“. Alebo obeť dostanú nevyžiadany šek či peňažný príkaz a pokyny na vloženie peňazí a okamžité odoslanie jeho časti späť na pokrytie poplatkov za spracovanie alebo daní. O niekoľko týždňov neskôr sa dozvedia, že šeky sú falošné, no oni už odoslali peniaze na pokrytie „daní“ a nie je možné ich získať späť. Svojej banke sú povinní uhradiť peniaze, ktoré si vybrali.

Podvody „prípady núdze“ pracujú s emóciami ľudí a so silným pocitom pomôcť iným v núdzi. Podvodníci sa vydávajú za obeť a vymyslia si núdzovú situáciu – zatkli ma, okradli ma, som v nemocnici. Zameriavajú sa na priateľov a rodinu s naliehavými prosbami o pomoc a peniaze. A tak by sme mohli pokračovať ešte dlho a dlho. Jediná rada – neveriť každému, no predovšetkým nekonať prenáhlené!

(ib)

Dalibor STEINDL: Maticu slovenskú by nemalo priamo financovať nijaké ministerstvo

Ustanovizeň Slovákov musí byť autonómna

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív D. S.

Pred pár mesiacmi sa časť koalíčných poslancov v NR SR usilovala vytvoriť v hlavnom meste Slovenska podmienky na vznik „druhého“ národného cintorína. Jedným z hlavných odporcov tejto myšlienky je poslanec martinského mestského zastupiteľstva Dalibor STEINDL. Poskytli sme mu priestor na vyjadrenie postojov nielen k tejto iniciatíve na stránkach matičného periodika. Od roku 2021 je zakladajúceho členom Matice slovenskej.

• Ako martinský poslanec sa angažujete v oblasti regionálneho rozvoja a cestovného ruchu. Aký potenciál predstavuje v tomto smere turčiansky región?

Pri výkone mandátu poslanca MsZ v Martine mi zverili práve Komisiu regionálneho rozvoja a cestovného ruchu. Tejto oblasti sa venujem dlhodobo, som s našim regiónom zviazaný od narodenia. Práca pre organizáciu cestovného ruchu a jej aktivity mi pomohli dostať sa k informáciám a skúsenostiam, ktoré sú potrebné aj pre zodpovedný výkon tejto funkcie. Dlhoročné skúsenosti a vedomosti sa usilujem pretaviť aj do praxe či už prácou v komisii, ako aj dobrovoľne v oblastnej organizácii cestovného ruchu. Región Turca má veľký potenciál najmä v oblasti prírodného turizmu,

INTERVIEW

ekoturizmu a kultúrneho turizmu. Máme veľké šťastie, že naša kotlina je malebná a príťažlivá v každom ročnom období. Preto by aj turizmus v Turci mal byť orientovaný práve na návštevníka, ktorý vyhľadáva pokoj, oddych, krásnu prírodu, krásu turčianskych vôd a hlboký kultúrny odkaz. Taktiež netreba zabúdať na veľký význam univerzitnej nemocnice spolu s Jesseniovou lekárskou fakultou UK, ktorý generuje veľký potenciál zdravotnej a kongresovej turistiky. Aj z týchto dôvodov sme náš región a mesto Martin zdefinovali ako „región kultúry, turizmu a zdravia“. Sme regiónom dvoch národných parkov, a preto by aj turizmus v Turci mal byť voči prírode citlivý. Bol by som nerád, ak by niektoré naše doliny vyzerali ako tie v Nizkých Tatrách.

• Mesto Martin sa ako bývalé hlavné mesto slovenského národného hnutia stalo miestom dôležitých historických udalostí formujúcich naše moderné štátotvorné dejiny. Myslite si, že ako národ dostatočným spôsobom oceňujeme prácu našich predkov?

Toto je skôr otázka na vzdelávanie a výchovu našich detí. Akým spôsobom ich v detstve vedieme k úcte k našim starým rodičom a predkom,

O ČOM JE REČ

Mali by sme sa tešiť, blížila sa Vianoce, nedelu čo nedelu rozsvetujeme adventné sviečky, kráti sa dni, jedlovými vetvičkami ozdobujeme naše domy. Čas radosti – veselosti! Ibaže táto doba radosti príliš nesvedčí. Pandémia, strach z choroby nám vytvárajú nové a nové vrásky na čele, bude lockdown, nebude lockdown, médiá sú zaplavené samými negatívnymi správami. S obami otváram nové emailové správy, čo za Jóbove zvesti zase prinesú. Naposledy správu o smrti Dr. Juraja Chovana-Reháka (1931 – 2021), prekladateľa, literárneho vedca, muzikológa. Dlhé roky pôsobil v Matici slovenskej, za mojich čias (sedemdesiate roky) bol riaditeľom Pamätníka slovenskej literatúry, ktorý pomáhal vybudovať. Bol zakladateľom, dlhoročným redaktorom Literárnomúzejného letopisu Matice slovenskej. Do dejín literárneho múzejníctva prispel ako spoluvorca expozície Pamätníka slovenskej literatúry. Človek s obrovskou erudíciou, znalec starej literatúry, obdivovateľ Bernoláka a Jána Hollého. Vydal popularizačné práce o A. Radlinskom, Jankovi Kráľovi, A. S. Puškinovi a Jozefovi Ciekerovi.

Aj mestský poslanec Martina Dalibor STEINDL sa pričínal, že koalíční poslanci napokon stiahli návrh na zriadenie druhého národného cintorína v Bratislave.

takým spôsobom sa neskôr k národu a štátu postavila. Z môjho pohľadu sa stalo veľa chýb najmä v deväťdesiatych rokoch, keď sme spolu so zmenou režimu zmenili aj svoj vzťah k národu a začali sa prepisovať učebnice. Z niektorých učebníc vypadli dôležité udalosti a fakty, resp. sa o nich vôbec neučí alebo sa učí faktológia a životopisy. Takže z môjho pohľadu je potrebné obnoviť rodinný kruh, výchovu a vzdelávanie naprieč generáciami, aby sa dlhodobá pamäť národa nevytratila v kolektívnom vzdelávaní.

• Akým spôsobom si vo vedení mesta pripomínate tieto udalosti?

Z môjho pohľadu si mesto ako inštitúcia plní svoju úlohu dobre. Ak si dobre pamätám, tak na každom podujatí venovanom významnej udalosti bola účasť minimálne na úrovni primátora. Ja sám sa snažím zapojiť a zúčastniť sa na rôznych podujatiach organizovaných Maticou slovenskou čo najčastejšie. Má to pre mňa významnú rovinu – vždy sa dozviem nové skutočnosti, ktoré mi rozšíria obzory. Navyše tam spoznávam veľa šikovných a múdrych ľudí.

• Ako ste vnímali nedávne aktivity niektorých koalíčných poslancov NR SR ustanoviť v hlavnom meste Slovenska „druhý“ národný cintorín?

Aj tento „príbeh“ má šťastný koniec a podľa zákona kauzality sa zrejme stať musel. Už od začiatku tejto iniciatívy som sa domnieval, že buď ide o nejaký omyl, alebo o peniaze, alebo možno aj o individuálne ciele. Moje tušenie sa neskôr potvrdilo a išlo zrejme o kombináciu všetkých troch faktorov. Hneď ako som sa informáciou o ďalšom „národnom cintoríne“ dozvedel, kontaktoval som poslanca NR SR JUDr. Miloša Svrčka, ktorý bol pod návrhom podpísaný. Na rozdiel od iných martiných poslancov som nevolil systém mediálneho „humbuku“, ale kontaktoval som priamo navrhovateľov s cieľom, aby zmenili návrh. Po niekoľkých stretnutiach, následne aj s predsedom MS Mariánom Gešperom, padlo definitívne rozhodnutie návrh stiahnuť. Čo je však pozitívne a súvisí s mojou prvou vetou, je nadviazanie užšej spolupráce s vedením MS a poslancami NR SR za hnutie SME RODINA. Vzápätí sa na základe poverenia predsedu NR SR sformovala pracovná skupina, ktorá už

pracuje na novej koncepcii financovania a hodnotenia významných cintorínov na území SR.

• Ako hodnotíte súčasné postavenie Matice slovenskej v našej spoločnosti?

Ako inštitúcia, ktorá chráni štátnosť nášho národa, by mala mať pevnejšie postavenie. Znepokojuje ma najmä snaha o ekonomické „vyhládovanie“. Domnievam sa, že jej financovanie by nemalo byť priamo riadené nijakým ministerstvom.

• Ste aj člen Rady Slovenského pozemkového fondu. Jednou z vašich aktivít je aj ochrana slovenskej pôdy. Do akej miery môžeme zabrániť jej nekontrolovanému predaťu zahraničným záujemcom?

Na takúto otázku existuje jednoduchá a aj zložitá odpoveď. Skúste si poveďte kúpiť ornú pôdu v Dánsku. Nekúpite ju. Nie preto, že by to bolo zakázané, ale preto, že pre miestnych má nesmiernu cenu a jednoducho vám ju nikto nepredá. V niektorých štátoch je produkčná pôda cennejšia ako stavebný pozemok – trebárs v Brazílii. Preto odpoveď znie jednoducho – musíme zmeniť vzťah ľudí k pôde. Nesmú mať pocit, že pôda im je na príťaž, nevedia čo s ňou, nevedia sa domôcť nájomného, tak ju radšej predajú a ani nevedia komu. Musíme si uvedomiť, že kapitálové fondy majú nesmierne možnosti a ani cena nie je v podstate prekážka. Riešenie touto metódou je však beh na dlhú trať. Bohužiaľ, počas kolektívizácie a následnom tridsaťročnom experimente s kapitalizmom v poľnohospodárstve nie je na to čas. Preto je jediný spôsob – zmena legislatívy. A to je tá zložitá odpoveď. Našťastie, my nemusíme vymýšľať nič nové. Stačí sa napríklad pozrieť do Maďarska, aký tam funguje systém predaja pôdy. Nič nie je zakázané, ale pôdu si tam cudzinec kúpi len ťažko... Obávam sa, že odpoveď na takúto otázku v našom rozhovore nie je dosť priestor, a preto by sme možno tému slovenskej pôdy, pozemkového fondu, lesného fondu... mohli rozvinúť v budúcnosti.

Podieľal sa na organizovaní mnohých vedeckých konferencií. Tento vzdelaný muž ovládal dokonale latinčinu, z ktorej prekladal. Po revolúcii (1993 – 1995) bol šéfredaktor Katolíckych novín, posledné obdobie žil vo svojej rodnej Hubovej (predtým Gombáš), ale stále bol činný až do svojej smrti v kruhu spisovateľov a publicistov dolného Liptova. Bol aj veľkým propagátorom diela zaklada-

Smutný čas adventný

Peter ŠTRELINGER

tela SAV profesora Ľudovíta Nováka. Pri storočnici Novákovho narodenia spoluorganizoval v Lubochni vedeckú konferenciu (2008), kde predniesol aj úvodný vedecký referát Metajazykový svet akademika Ľudovíta Nováka. A nemali by sme zabudnúť ani na publikáciu Západ verus Východ. Kresťansko-slovenský a európsky pohľad na súperenie Západu a Východu, ktorú Juraj Chovan napísal spolu s A. M. Húskom a F. Vnukom.

Mal som k Jurajovi Chovanovi zvlášť blízky vzťah už i preto, že pochádzam z Lubochne, on zas

z vedľajšej obce Hubová. Bývali v mlyne, jeho mama bola babičkou a bylinkárkou, v detstve neraz pomohla mne i mojej sestre. Naposledy som ho navštívil pred rokom v lete, to už bol chorľavý, zle sa mu chodilo aj rozprávalo po mozgovej príhode, no i tak bolo pre mňa veľkým potešením navštíviť ho. Zhovárali sme sa o rokoch v Matici, o knihách, čo nám boli blízke, ale aj o akade-

najmä obdobiu národného obrodzenia. Práve Pamätník slovenskej literatúry pod vedením Dr. Juraja Chovana spoločne s Literárnym archívom MS, v spolupráci s Ústavom slovenskej literatúry SAV pripravili významné vedecké konferencie o Jankovi Kráľovi (1972), ale aj k dvestoročnici Jána Hollého; súbor vedeckých štúdií a článkov Pamätníka Jána Hollého zredigoval ako zodpovedný redaktor práve Juraj Chovan. Pre Maticu slovenskú bude PhDr. Juraj Chovan, CSC., patriť medzi významné osobnosti, ktoré sa podieľali na jej kultúrnem zvelaďovaní.

Pri odchode osobnosti Matice slovenskej, ktoré tento rok zomreli, spomínam na svojho kolegu a spoluautora knihy Kto proti osudu Tomáša Winklera. Urobil veľa dobrého, napísal okrem iných diel aj dejiny Matice. A užil si po okupácii 1968 veľa oflínikov až po vyhodenie z Matice. Azda sa v blízkom čase nájde miesto v Aleji osobností aj pre Tomášovu bustu. Škoda, že sa tiež pominul môj kolega z Matice výtvarník Rajmund Lauro. Ten by isto rád vymodeloval aj bustu Dr. Juraja Chovana. I keď je dôležité v prvom rade, aby tieto matiční pracovníci zotrvali najmä v našich srdciach. Nezabúdajme na ich pamiatku!

Ministerka spravodlivosti ušila paragraf na nepohodlné názory

Slovo ako nový trestný čin

Matej MINDÁR – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Neutíchajúca tretia vlna pandémie ochorenia COVID-19 je dôsledkom viacerých nesprávnych rozhodnutí vlády. Namiesto zvyhodňovania očkovaných, na úkor neočkovaných osôb, mala ísť cestou efektívnej izolácie všetkých nakazených od zdravých, čím by zabránila spomaleniu šírenia nákazy. Podľa posledných skúseností a výsledkov doma i v zahraničí sa ukázalo, že aktuálna očkovačská stratégia dokáže vo veľmi veľa prípadoch zmierniť priebeh ochorenia, šírenie nie. Tým, že kompetentné orgány propagujú len niektoré vhodné fakty, si veľká časť občanov zisťuje rôzne informácie od tzv. alternatívnych zdrojov.

Namiesto objektívneho informovania štátu chce ministerka spravodlivosti Mária Kolíková (nom. SaS) vo svojom návrhu tresne stíhať všetkých tých, ktorí sa podľa jej určených navrhovaných kritérií dopustia trestnej činnosti šírenia nepravdivých informácií.

■ SLOBODA SLOVA

Medzi základné prvky demokratickej spoločnosti bezpochyby patrí sloboda vlastného názoru a presvedčenia. Platia tu jasne zadefinované zákonné a etické pravidlá, ktoré nesmú byť nikým a ničím prekročené. Spolu s právom slobodného vyjadrovania sú späté aj určité povinnosti. Za nijakú cenu nesmieme našim slobodným názorom potláčať slobodu druhých. Patrí sem najmä rešpek-

POD POKRIEVKOU

tovanie základných ľudských práv, náboženských slobôd a v neposlednom rade aj dodržiavanie kultúrnych, jazykových, etnických a názorových odlišností. V prípade, ak niektorá skupina či jednotlivec boli terčom rôznych nenávisťných prejavov, majú svoje právo garantované demokratickou ústavou a inými medzinárodnými dokumentmi obrátiť sa na orgány činné v trestnom konaní. O tom, či boli naplnené skutkové podstaty akýchkoľvek trestných činov, rozhodujú v slušnej demokracii riadne súdy nezávislé od ideologických a mediálnych tlakov. Aj Sloven-

ská republika je podľa našej ústavy stále zvrchovaným, demokratickým a právnym štátom, ktorý sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

Veľmi znepokojujúcim faktom je dnes umelé pretláčanie istej západnej ideológie, rešpektujúcej len názory vychádzajúce z jej podstaty. Akákoľvek diskusia o jej spochybňovaní či zatracovaní sa trestá formou exkomunikácie. Preto sa každý jeden ináč zmysľajúci človek musí mať na pozore v prípade, ak povie slobodne a demokraticky svoj názor, pričom sa neprevíní žiadnou formou

šírenia nenávisťi voči svojim názorovým oponentom. Podľa presne definovanej poučky, ovládajúcej dnes verejný diskurz, každý odlišný názor je trestným činom šírenia nenávisťi. Akékoľvek spochybňovanie a vychyľovanie od nadstaveného kurzu je považované za niečo odsúdeniahodné. Nijaké kritické názory nie sú brané do úvahy.

■ ALTERNATÍVNA LIEČBA

Táto nelichotivá a odsúdeniahodná skutočnosť platí aj v čase informačného vákuu správdzaného

neutíchajúcou pandemiou ochorenia COVID-19. Namiesto objektívneho informovania zo strany štátu o benefitoch a rizikách očkovania vedie sa jednostranná propaganda na podporu celoplošnej vakcinácie obyvateľstva. Okrem toho absentuje aj základná ambulantná služba, ktorá by na základe dostupných a účinných liekov, informácií, finančného a materiálneho zabezpečia štátu mohla zmierniť dosah na momentálne preťaženu nemocničnú sieť pacientmi s ťažkým priebehom ochorenia COVID-19. S tým súvisí aj potreba stabilizácie slovenského zdravotníctva ako celku. Nič z toho sa, bohužiaľ, dnes nedeje. Ak aj áno, tak vo veľmi malej miere.

Nemôžeme sa preto čudovať, že mnohí ľudia sa radšej obracajú na alternatívnu liečbu tohto ochorenia, a popritom vyhľadávajú rôzne informácie z neverejných zdrojov. Je to zlyhanie štátu a systému ako takého. Pod rúškom jedného správneho názoru bez akejkoľvek odbornej a objektívnej diskusie sa zbytočne polarizuje spoločnosť. Namiesto priznania si chyby ide ministerka spravodlivosti Mária Kolíková (nom. SaS) cestou drakonicko-legalizácie trestného zákona. Podľa jej návrhu, odprezentovaného aj v diskusnej relácii Rádia Expres u Braňa Závodského, ktorá bola odvysielaná 3. decembra 2021, môže byť napríklad šírenie poplašnej správy v súvislosti s vakcínami proti ochoreniu COVID-19 po novom trestným činom.

■ NEADEKVÁTNY NÁVRH

Okrem opozície a časti odbornej verejnosti sa proti nej postavil aj generálny prokurátor Maroš Žilinka, ktorý považuje jej návrh za odborne nenáležité a v súčasnom stave spoločnosti za neadekvátny. Riešením z tohto stavu nie je bič na občanov, ale odborná a objektívna diskusia. Mimochodom, stíhanie za nepohodlný názor je doménou totalitných režimov. Zazili sme to sami počas komunizmu a sami sme prežili, ako sa ľahko takéto ustanovenia trestného zákona zneužívajú na odstránenie opozičného hlasu. Kam to spejeme...?

BESEDNICA

Všetci civilizovaní Slováci sa isto zhodnú na tom, že je potrebné poďakovať všetkým lekárom a zdravotníkom, ktorí v čase novodobej pandémie s osobným nasadením ošetrovali svojich pacientov. Vyplýva to aj z ich prísahy, ktorú slávnostne sľubovali, keď preberali diplom doktora medicíny. Pandemická situácia mení na Slovensku všetko a – aj prístup niektorých lekárov. Na viacerých miestach Slovenska ordinujú lekári, ktorí odmietajú vyšetriť pacientov bez negatívneho testu na COVID-19. Výpovedná hodnota testu je dosť diskutabilná, čo nespochybňujú ani odborníci. Správanie takýchto lekárov, ktorí odmietnu vyšetriť pacienta v zlom zdravotnom stave len preto, že nemá test, možno považovať za porušenie sľubu.

Neliečiaci lekári

Takéto počínanie hraničí dokonca s protiprávnym konaním zanedbania starostlivosti o pacienta. Položme si otázku – ak by sa to stalo v inej odbornej sfére spoločnosti, tolerovalo by sa vôbec takéto správanie? Prinajmenšom by dotyčný dostal za svoje konanie výpoveď. Bohužiaľ, v tomto prípade je takýto lekár podporovaný masívnou propagandou médií, ktoré problém pandémie priviedli až do štádia maniakálnej hystérie.

Je prípustné, aby lekár v európskej krajine v 21. storočí povedal matke s dieťaťom s horúčkami, že ich nevyšetří, pokiaľ dieťa aj matka nebudú mať výsledok PCR testu? Prítom v mnohých mestách – hlavne menších – sú voľné miesta na PCR testovanie až o päť dní a približne dva dni trvá, kým laboratórium spracuje vzorku a odošle výsledok. Čo má matka s chorým dieťaťom robiť, keď ho v zdravotníckom zariadení odmietnu ošetriť?

Našli sa lekári, ktorí dokonca odmietajú pacientov, keď nie sú očkovaní. Uvedomujú si títo lekári, že konajú nielen proti Hippokratovej prísaha, ale aj protizákonne? Lekári majú predsa ochranné pomôcky – respirátory, rukavice, skafander, dezinfekčné prípravky, a môžu sa predsa dať zaočkovať, aby boli imunní voči nakazeniu.

Kam sa uberá slovenská spoločnosť, keď lekár odmietne pacienta? Toto je tiež jedna z možných príčin zaplnenia slovenských nemocníc – lekárska ignorancia a neplnenie si toho, čo sa zaviazali, a to liečiť chorých. Pretože ak sa lekárom odmietnutý človek dostane do nemocnice s ochorením COVID-19 prichádza v zlom zdravotnom stave a s podľomenou psychikou i strachom. Veľmi ťažko sa lieči, neraz končí na kyslíku alebo zaintubovaný v boxe.

Hlavnou úlohou lekárov je práve zamedzovať vzniku ťažkých stavov pacientov. Byť lekárom je poslanie, sebaobetovanie v prospech chorých, a nielen si mesačne skontrolovať platby od poisťovne a ordinovať cez telefón. Našťastie je takýchto lekárov málo. Problém je, že sa vôbec takto správajú a ordinujú.

Tatiana DULOVÁ

Máme dosť pádných dôvodov pozorne načúvať, čo nám dejiny rozprávajú

Kto vlastne zachránil stredoveký uhorský štát

„Slováci, o svoje dejiny dbajte! Statočný slovenský národ povzneste ku hviezdám hor!“

My sme však túto výzvu zo 17. storočia nenaplnili, naopak, hriechne ju zanedbávame. Preto sme aj pri prieskume národného povedomia v Európe obsadili posledné miesto. Lebo poznanie národnej histórie je jeho základom. Nevieime, na čo máme byť hrdí. A veru máme! Ale konečne treba odstrániť krivé zrkadlá, ktoré nám nastavili iní – a my sme jej zdeformovanú tvár prijali za svoju. A niektoré deformácie sa nám stali takmer osudnými, vytlačili nás z dejinnosti ako Popolušku z jej dedičného majetku. V čase kulminujúcej maďarizácie v 19. a začiatkom 20. storočia, keď možno otvorene hovoriť o stupňovaní genocídy voči Slovákom, našej kultúre – a sofistickej zvrátenosti výkladu slovenských dejín, sa stalo základným argumentom pre popretie slovenských národných práv – dejinnosti, vlastníckeho domového práva, odvolávanie sa na Anonymovu kroniku, podľa ktorej sa Slováci nepodieľali na vzniku a upevňovaní uhorského štátu – teda sú nedejinní, nesvojprávní.

Zabudlo sa na Nitrianske údelné kniežatstvo, ktoré sa stávalo po rozpade Veľkomoravskej ríše začiatkom 9. storočia podielnym členom vznikajúceho uhorského štátu so základným „venom“ kultúrnosti, organizovania štátu podľa predlohy Veľkej Moravy

(župy – župani sú slovenského pôvodu), kultúry na kresťanských základoch, so svojim symbolom cyrilometodského dvojkríža (symbolu spravodlivosti).

A tu treba zdôrazniť ďalšiu nezanedbateľnú a dôležitú skutočnosť, ktorou možno rozbiť „krivé zrkadlá“ nehistorickéj histórie, priam korunného svedka: literárne pramene, autentickú ľudovú slovesnosť. Parafrazujem Mikuláša Jakobeusa: „Slováci, o svoju kultúru dbajte, jej pravdu povzneste na súdny stól!“ Ako dokazový materiál možno predložiť pieseň z historických čias tvorenia a upevňo-

vania pozícií rodiceho sa uhorského štátu. Je to pieseň Stála bitka, stála, za Štefana kráľa, ktorú zaznamenal aj Ján Kollár v Národných spievankách. Stála bitka, stála / za Štefana kráľa, / bili sa junáci / s pohanmi Slováci, / takej viac nebude, / kým svet svetom bude. / Bola bitka bola / vyše Ostrihoma, / červená kru tiekla / polovicou Hrona. / Červená kru tiekla / k bielemu Dunaju, / tých kľiatych pohanov / kresťania rúbajú. V oddelení Pamätne písne historické ju Kollár zaradil ako prvú, ale vo Vysvetlivkách sám vyslovuje pochybnosti, či išlo o skutočnú udalosť. Jej obsah považuje za nejasný, historicky spochybňiteľný. Samozrejme, neunikla pozornosti ani Chaloupeckého rozboru falzifikátov v štúdiu Paděly staroslovenských písni historických (Průdy, 1925) a samotný Jozef Škultéty v obrane pripúšťa pri tejto piesni, že mohla vzniknúť neskôr v bojoch s Turkami.

Lenže pieseň (melódia sa nezachovala) si svoju pravdu obhájila sama – s „kulturným výtvárnym spojencom“ – Viedenskou obrázkovou kronikou zo 14. storočia (teda pred Turkami): v zobrazenej vojenskej zrážke je zreteľne na štítoch poznateľný náš dvojkríž (symbol Nitrianskeho údelného kniežatstva) – kresťania rúbajú pohanov, v pozadí je zobrazená ostrihomska bazilika – v zadunajskom postupnom šírení kresťanstva bol Ostrihom cirkevným centrom s prvým biskupstvom.

V podstate ide pre nás o dôležitú udalosť a svedectvo: zrážka medzi kresťanstvom a pohanstvom – kráľa Štefana (neskôr v histórii aj prvého svätého) so stúpcami pohanského kniežata Vazula, teda skutočne „tých kľiatych pohanov Slováci rúbajú“. Išlo o záchranu nielen kresťanstva, ale aj kráľovstva. Takže ak vo Viedenskej kronike nachádzame zobrazenie zakladateľa uhorského štátu sv. Štefana s koruhvou a štítom s našim historickým dvojkrížom, mal na to dostatočný dôvod. A my máme rovnako dôležitý dôvod pozorne načúvať, čo nám dejiny rozprávajú, aby sme spoznali svoju skutočnú tvár a skutočné dedičstvo otcov. (My nechceme nič, nemáme to, čo nám patrí! Ferdiš Juriga v uhorskom sneme.)

Eva FORDINÁLOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

NA MARGO

Americko-nemecký týždenník Politico má niekoľko dní hlavný titulok tohto znenia: Európsku úniu obvinili, že sa pokúša zrušiť Vianoce. O čo ide? Rozruch vzbudila tridsaťstranová inštrukcia z 30. októbra. Mala usmerniť komunikáciu, akú treba používať v aparáte EÚ, aby sa nikto necítil dotknutý. Jazyk má byť neutrálny a rešpektovať každého bez ohľadu na rasu, etnický pôvod, náboženstvo alebo presvedčenie, vek či sexuálnu orientáciu, má zohľadňovať LGBT komunitu. Pracovný dokument zapadá do plánu predsedníčky Európskej komisie Ursuly von der Leyenovej, aby sa vo všetkých materiáloch Únie používal jazyk zohľadňujúci rovnosť všetkých.

Bruselský
novojazyk

Pracovný dokument päťdesiatdvočlonej komisárky Helyny Dalliovej po kritike stiahla. Inštrukcia trebárs konkrétne nabáda, že „nikdy nemožno používať oslovenie dámy a páni, ale len vážení prítomní. Pán či pani možno používať len keď oslovujeme konkrétne jednu osobu...“ Dalliová odporúča: treba sa vyhýbať vzbudzovaniu dojmu, že každý je kresťan. Nie každý oslavuje kresťanské sviatky a ani samotní kresťania si nepamínajú vždy sviatky spoločne. Treba sa vyhnúť slovným spojeniam, ako napríklad „vianočný čas je veľmi stresový“. Namiesto toho treba hovoriť „čas sviatkov je stresový“. Takisto sa nemá používať termín „krstné meno“ ale používať treba „prvé meno“ (first name). Takisto netreba používať mená typické len pre jedno náboženstvo. Napríklad na označenie medzinárodného páru, medzinárodnej dvojice „namiesto Maria and John“ sa môže použiť „Malika and Julio“. Komisárka tiež radí, aby sa nahradili slová obsahujúce rodovú určenosť a používali rodovo neutrálnu.

Prvú kritiku uverejnil bulvárny taliansky denník Il Giornale, ale okrem pravcových politikov sa pridali aj priatelia Silvia Berlusconiho a bývalý predseda Európskeho parlamentu Antonio Tajani. Kardinál Pietro Parolin, jeden najvyšších predstaviteľov Svätej stolice, pre Vatican News povedal: „Samozrejme, vieme, že Európa vďaka za svoje jestvovanie a identitu mnohým, ale určite nezabúdame na to, že najmä – ak nie najväčšmi – za to vďaka kresťanstvu.“ Predstaviteľ talianskej pravice protestovali, že „nemôžeme zrušiť naše dejiny a našu identitu, vzdať sa ich, tie musia byť rešpektované“. Pridal sa aj Matteo Salvini z pravice Ligy Severu sarkastickým napodobnením inštrukcie: „Mária je matka, Ján je otec, nech sú pozdravené sväté Vianoce, a dúfam, že to nikoho v Európe neurazí.“

Komisárka Helena Dalliová oficiálnym vyhlásením, datovaným 30. novembra 2021, stiahla inštruktáž sebakriticky priznávajúcu, že nespĺňa potrebné požiadavky a treba ju prepracovať. Vyhlásila že išlo o vnútorný dokument pre komunikáciu pracovníkov Európskej komisie.

Dušan D. KERNÝ

Program a problém berlínskej trojkoalície – odkiaľ vziať miliardy? Zelená prestavba pre Nemecko a Európu

Dušan D. KERNÝ – Foto: zahraničná tlač; zdroj Tageszeitung

Decembrový nástup novej nemeckej vlády, trojkoalície sociálnych demokratov, Spojenectva 90/Zelených a liberálov, je pre nás zaujímavý spôsob, ako sa vytváral vládny program takých rozdielnych strán aj cieľmi masívnej prestavby nielen celej nemeckej ekonomiky, ale i životného štýlu.

Ciele prvej nemeckej vlády po šiestnástich rokoch pôsobenia kancelárky Merkelovej sú programom kľúčového slovenského obchodného partnera. To je hlavný dôvod, prečo tomu venovať dostatočný priestor.

■ STOVKY ODBORNÍKOV

Po septembrových voľbách za šesťdesiat dní pripravili vládny program tri stovky odborníkov v dvoch desiatkach komisií. Vedenia troch strán si dali program odhlasovať na

POD POKRIEVKOU

stranických zhromaždeniach, čím získali podporu pre tie body, kde sa experti troch strán nezhodli. V úrade kancelára sa zo špecialistov vytvorí stály krízový štáb, ktorý denne bude vyhodnocovať pandemickú krízu. Na jeho čele má byť generál nemeckej armády so skúsenosťami z pôsobenia v NATO, vlastne po civilnom postavení generál v dôležitom civilnom postavení štátu Európskej únie.

Je to prvá nemecká vláda, ktorá nastupuje v ére dlhotrvajúcich kríz – akútnou pandemickou počnúc dramatickou migračnou a hrozivou klimatickou končiaca. Aký tlak na vládu vyvíja pandemická kríza vidno z toho, že vyčleňuje jednu miliardu eur ako bonus na podporu ošetrovateľského zdravotníckeho personálu. Na mnohých miestach je ho málo, čo priťahuje pracovné sily z iných štátov EÚ.

■ DŮRAZ NA ENERGIE

Obrovská premena sa týka zdroje energie – všade, kde sa dá, sa majú na strechách umiestňovať kolektory na slnečnú energiu, dve percentá pozemkov pri výstavbe sa má vyčleniť na zdroje veternej energie tak, aby

Budúca nemecká vláda z dosť rozdielnych politických strán sľubuje prestavbu celej nemeckej spoločnosti. Uvidíme, kedy sa programy vládnych strán prekrížia a vzniknú kontroverzie.

do roka 2030, teda za deväť rokov, osemdesiat percent energie pochádzalo z obnoviteľných zdrojov. Plyn je prechodný zdroj, do roka 2040, teda za dve desaťročia, sa má skončiť aj s plynom ako zdrojom výroby energie. Zároveň do roka 2030 by sa malo skončiť aj s uhlím na výrobu energie. Pravda, vládny program podmieňuje. Ak sa to v ideálnom prípade (idealerweise) podarí...

Pre slovenské pomery je pozoruhodný radikálny plán výstavby státisícov bytov so štátnou podporou. Podporu výstavby bytov za prístupné ceny má zabezpečiť aj mimoriadne nízky úrok na byty stavané bez štátnej podpory. Nie je bez zaujímavosti, že sa má na to vytvoriť osobitná inštitúcia pod kuratelou vládnej strany sociálno-demokratického kancelára.

■ MZDY A PENZIE

Popri masovej výstavbe státisícov bytov to bolo rovnaké aj pri kľúčovej požiadavke nového kancelára ešte z čias volebnej kampane, a to

minimálnej dvanásťeurovej hodinovej mzdy ako základu dobre platenej práce. Sociálni demokrati presadili aj to, že sa nebude meniť, teda zvyšovať počet rokov na odchod do penzie a dôchodky v pomere k inflácii sa nebudú krátiť.

■ NEPOTREBNÝ REZORT

Nemecká vláda sa zaobíde bez ministerstva kultúry. Zostane štátna ministerka (splnomocnenkyňa) pre kultúru v rámci úradu kancelára. Bude ňou dlhoročná politička strany Spojenectvo 90/Zelení Rothová. Zo 177-stranového programu sa kultúre venuje šesť strán. Definujú štátny cieľ v oblasti kultúry, a tým je o. i. mnohorakosť, bezbariérovosť, rozdielnosť a jej udržateľnosť.

■ ZO ŠPINAVEJ NA ČISTÚ

Keďže nemecká ekonomika má skončiť s výrobou energie z atómových elektrární, ale teraz aj uhlia, a zároveň masívne stavať zdroje alternatívnej energie, otázka je, ako

to docieľiť? Ako presedlať zo „špinavej energie“ na „čistú“ a zároveň aj to, aby to mohli odberatelia, teda okrem iných aj milióny domácností, zaplatiť. Nemecký program sa dobre číta, ale otázka je, odkiaľ vziať na to miliardy a ako uveriť všetkému tomu, čo odborníci a po nich vláda dala na papier. Jasným príkladom je trend na skončenie výroby áut so spalovacími motormi a prechod na e-áutá. Už v tomto roku klesol export nemeckých áut o sedemdesiat percent. Neklesol, len sa zvýšil export e-áut. Pritom ide o odvetku chrbtice nemeckého priemyslu, nemeckej ekonomiky. Ak sa skutočne bude dať tempám nemeckej zelenej ekologickej prestavby, čo potom zostane nám zo slovenskej montážnej dielne?

■ PORADKYŇA ZO ZÁMORIA

Pred voľbami na zjazde Spojenectva 90/Zelení k delegátom prehovorila bývalá americká ministerka zahraničných vecí Madeleine Albrightová. Bývalý populárny predseda strany, ktorý bol aj ministrom zahraničných vecí, Joschka Fischer je v skupine poradcov, ktorú Albrightová vedie. Člen terajšieho vedenia strany navštívil Ukrajinu a navrhol jej (ako jediný nemecký politik) poskytnúť „obranné zbrane“. Strana okrem iného je radikálne proti spusteniu plynovodu Severný prúd 2 z Ruska do prevádzky, lebo je „prekážkou pre slobodu v Bielorusku a na Ukrajine“. Konkrétne však túto požiadavku písomný text programu neobsahuje. To všetko hovorí, ako veľmi sa zmenila bývalá pacifistická strana bojujúca proti establišmentu a kapitálu. Predsedníčka strany Annalena Baerbocková zasadne do kresla ministra zahraničných vecí Spolkovej republiky Nemecko.

Na rast inflácie nehladia a nereagujú bankové domy vo svete rovnako Ako vybrádnúť z globálnej dlhovej pasce?

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Jeden z najviac skloňovaných ekonomických pojmov dnes je inflácia, čo je pekné pomenovanie zdražovania takmer všetkého. Podľa ekonomickej teórie dochádza k nej vtedy, keď na trhu je viac peňazí ako tovarov a služieb a zvýšený dopyt po nich spôsobuje rast ich cien...

Okrem inflácie vyvolanej dopytom však poznáme aj nákladovú infláciu, ktorú spôsobujú vyššie mzdové či materiálové náklady. O tom, že dnes je na trhu viac peňazí ako objem ponúkaných tovarov a služieb, málokto pochybuje. Pod ich obrovskú masu sa podpísali menové peniaze z centrálnych bánk a fiškálne peniaze národných vlád. Je rozdiel medzi infláciou v eurozóne so spoločnou menou a infláciou v susednom Česku s českou korunou, keďže centrálna banka u západných susedov na jej rast reaguje vyššími úrokovými sadzbami, zatiaľ čo ECB rast inflácie prehliada a úrokové sadzby nemení?

■ SITUÁCIA V ČESKU

Podľa vyjadrenia guvernéra Českej národnej banky Jiřího Rusnoka, infláciu u nich spôsobuje vyšší dopyt ako dôsledok rastu miezd, čo sa prejavuje aj tým, že českí občania majú vyššie úspory ako dlhy. Tie by sa nezvyšovaním úroveňovej sadzby znehodnocovali, a preto došlo v Českej republike k výraznému zvýšeniu úroveňovej sadzby. ČNB nemá dôvod kopírovať menovú politiku ECB, keďže potom

by nemalo nijaký význam mať vlastnú menu a nezávislú menovú politiku, ktorá je v súlade s fiškálnou politikou českej vlády. Týmto opatrením dochádza k schladeniu prehrievania českého trhu práce a trhu nehnuteľností, koruna má vyšší kurz, čo zlacňuje dovozy, navyše občania sú motivovaní viac šetriť, čím sa znižuje dopyt

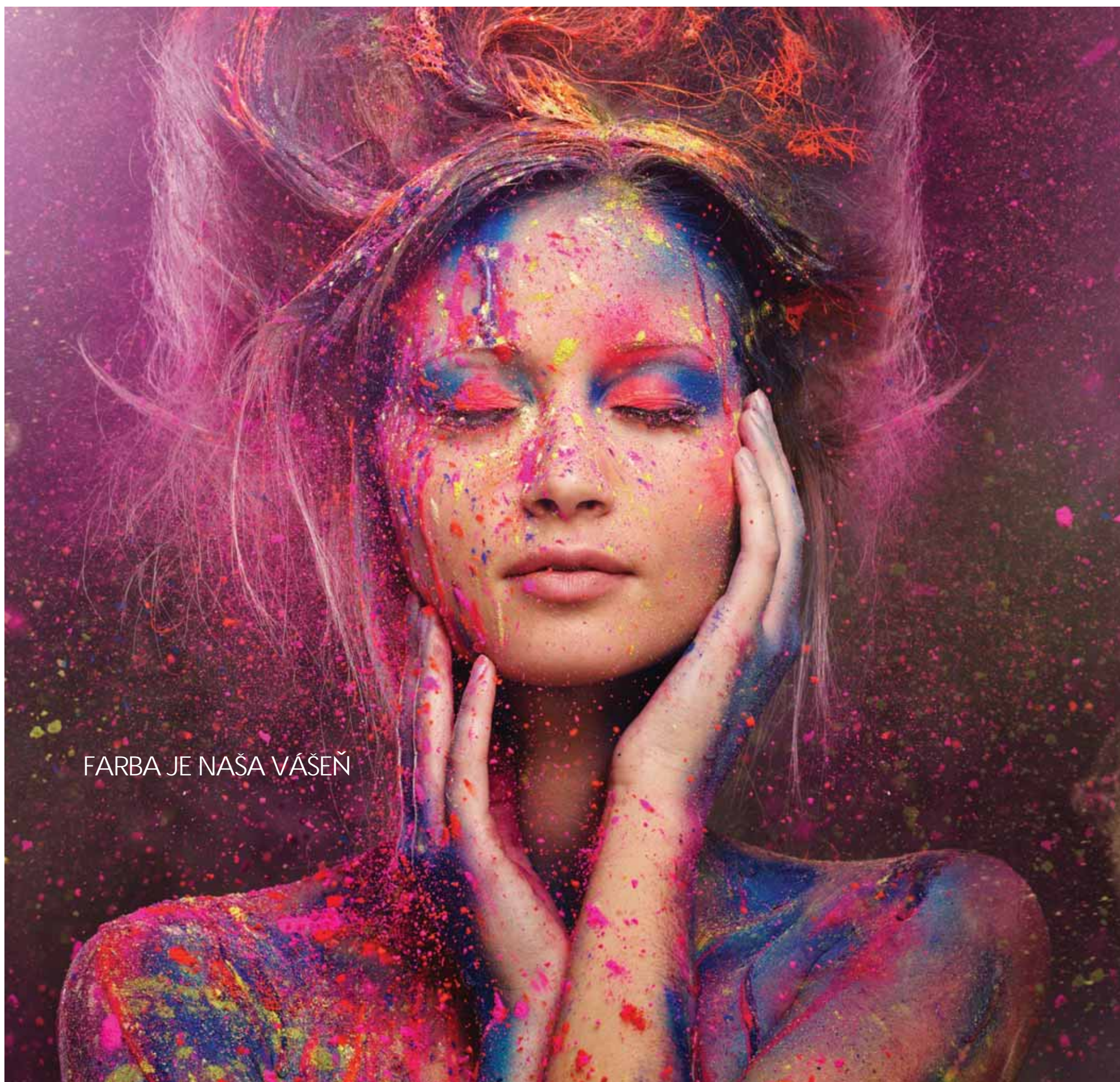
po tovaroch a službách s dosahom na infláciu, čo podľa vyjadrenia českého guvernéra zatiaľ funguje.

Terajší rast inflácie na Slovensku nespôsobilá masa lacných peňazí, ale najmä energetická kríza, a preto ECB so zvyšovaním úrokov vyčkáva, keďže tvrdí, že v budúcom roku dôvody na jej rast pominú, čo na roz-

diel od Česka pomáha viac dlžníkom. Výrazne vyššia inflácia znehodnocuje úspory slovenských občanov. Preto niektorí hľadajú možnosti ich zhodnotenia na trhu s cennými papiermi. Slováci majú vyššie dlhy ako úspory a pre nich je terajšia menová politika ECB viac výhodná. Povedzme pri kúpe nehnuteľnosti na hypotéku na vlastné bývanie alebo na podnikanie vracia z dôvodu inflácie do banky menej peňazí ako si požičal.

■ INFLÁCIA DIKTUJE

O tom, že nadnárodná menová politika ECB nie je však v súlade s fiškálnou politikou slovenskej vlády, vieme. Pre vyššiu infláciu by sme zniesli aj vyššie úrokové sadzby, čo by určite spôsobilo vážne ekonomické problémy v južných štátoch eurozóny pri splácaní ich dlhov. Podľa viacerých to môže byť však tiež jeden z dôvodov, prečo na zvyšovanie inflácie v eurozóne ECB zatiaľ nereaguje. Ďalšou príčinou, prečo v globálnej ekonomike nedochádza k zvyšovaniu úrokových sadzieb pri terajšej vyššej inflácii, sú aj narastajúce dlhy, ktorých globálny objem je trikrát vyšší ako globálne vyprodukované HDP. Dlhová pasca bráni zvyšovať výnosy štátnych dlhopisov, bez ktorých by nebolo možné dlhy splácať, obmedzila by sa spotreba domácností, ktorá po otvorení ekonomiky sa najviac podieľa na raste HDP. A keď by došlo aj k poklesu aktív, čo sú najmä teraz predražené ceny nehnuteľností, hrozí riziko vzniku realitnej bubliny. Budeme teda zvedaví, ako centrálna banka všade vo svete, budú chcieť z globálnej dlhovej pasce vybrádnúť.

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.

Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2021029

NA OKRAJU

Mnoho významných slovenských osobností ostáva dodnes neznámych. Prítom ich celožitvotné diela môžu byť pre nás príkladom. Jedným z nich je aj rímskokatolícky kňaz a botanik Pavol Vitko. Pochádzal zo Spišskej diecýzy. Jeho posledným miestom odpočinku sa však stala bývalá slovenská obec Orávka, ktorá sa bez plánovaného plebiscitu v rámci rokovani česko-slovenskej a poľskej vlády stala od roka 1920 súčasťou Poľska.

Maďarská trikolóra na slovenských hroboch

Podľa slovenského teológa a historika profesora Luboslava Hromjaka napriek tomu, že bol autorom súbornej práce *Flora Arvensis (Oravská flóra)*, publikovanej v roku 1822, ktorej kópia zachytávajúca údaje o rozšírení rastlín na Slovensku je uložená v Botanickom ústave Slovenskej akadémie vied, predsa je táto osobnosť na Slovensku len málo povšimnutá. „Blížiac sa 180. výročie od smrti Pavla Vitka odzrkadľuje priam macošský prístup Slovákov voči vlastným osobnostiam a nezaujímajú o históriu, o čom svedčí zanedbaný hrob v Orávke, kde v rokoch 1830 – 1842 pôsobil ako miestny farár a kde 14. novembra 1842 zomrel.“ Na druhej strane však uvádza, že v odbornej domácej i zahraničnej literatúre sa napriek tomu vyskytuje maďarská forma priezviska Vitkai, Tak je to aj v prípade hrobu v Orávke, kde je uvedený jeho meno ako Pawel Wittkay aj s nesprávnym údajom roka smrti 1843. Pavol Vitko bol rodákom zo Spišského Bystého a prejavoval sa slovensky. „Tento nezaujím Slovákov o svoje dejiny však využívajú iné národy, ktoré si svoje dejiny na rozdiel od Slovákov ctia, aj keď neraz si ich pre výrazný vplyv a význam nesprávne prisvojujú.“

Nemusíme ísť pritom ďaleko. Hneď vedľa hrobu kňaza a botanika Pavla Vitka sa nachádza druhý kňazský pomník Mateja Varzela (Várzely), pápežského komorníka, ktorý je obnovený a ozdobený maďarskými trikolórmi. Profesor Hromják pripomína, že ide síce o rodáka z bývalej slovenskej obce Podvilk, ktorá sa podobne ako neďaleká Orávka od roka 1920 stala súčasťou Poľska, skutočnosť, že jeho meno a opis funkcie je uvedený po maďarsky pod menom Maté Várzely, stačilo, aby z neho maďarskí vlastníci urobili Maďara a zafinancovali obnovu jeho hrobu. „Na jednej strane je to veľmi povzbudivé, ako si Maďari vážia svoje osobnosti a históriu a ako sa starajú o hroby, na druhej strane zase predstavovať slovenské osobnosti ako maďarské tiež nie je výhrou, zvlášť pre nás, ktorí sa voči vlastným osobnostiam stavíme nezainteresovane. Prícom v prípade Várzelyho ide o príslušníka oravskej zemianskej šľachty Varzelovcov, ktorých spomína Jozef Miloslav Hurban vo svojom diele *Rozpomienky*.“

Aj na tomto príklade sa ukázala smutná slovenská realita. Nielenže si nijakým spôsobom ako národ neuctievame pamiatku našich mnohých významných osobností, ale čo je horšie, dovolíme našim susedom ukradnúť ich pôvodnú slovenskú identitu.

Matej MINDÁR

Štefan Boleslav ROMAN bol neutíchajúci mobilizujúci hlas slovenskej emigrácie

Nikdy nestrácal vieru na oslobodenie Slovákov

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: rodinný archív

Štefan Boleslav ROMAN patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti našich moderných dejín. Ako slovenský emigrant v Kanade nikdy nezabudol na svoj pôvod. Ako hrdý Slováč a gréckokatolík sa postupne stal jedným z najbohatších ľudí vtedajšieho sveta. Kritizoval komunizmus a presadzoval Slovensko ako samostatný a demokratický štát. V roku 1971 stál pri zrode Svetového kongresu Slovákov, ktorého bol predseda až do skonu v roku 1988. Matica slovenská pri príležitosti stého výročia narodenia Štefanovi B. Romanovi odhalila 4. októbra 2021 v Aleji dejateľov v Martine bustu. Na slávnostnom akte sa zúčastnil aj jeho prasynovec Branislav ROMAN, ktorý poskytol matičnému dvojtyždenníku exkluzívny rozhovor.

• **Ste prasynovec Štefana Boleslava Romana. Ten stál pri zrode Svetového kongresu Slovákov. Lenže mnohí z nás dodnes nevedia, že sa vo veľkej miere zaslúžil o vznik samostatného Slovenska. Ako si to vysvetľujete?**

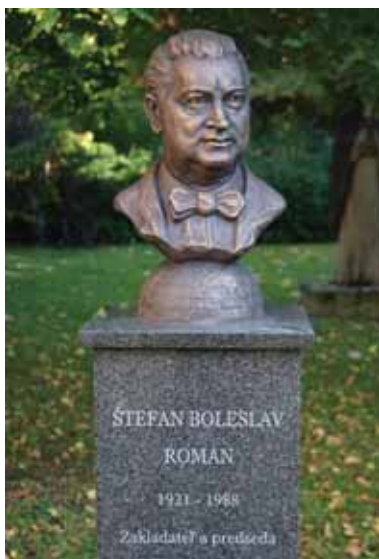
Vnímam niekoľko aspektov tohto stavu. Drvivá časť jeho aktivít až do jeho smrti sa udiala v časoch studenej vojny a nadvlády Sovietskeho zväzu v našom geopolitickom priestore. V tom čase vtedajší režim vnímal Štefana B. Romana ako nepriateľa štátu a komunistického režimu. On si Slovensko predstavoval ako samostatný štát, v ktorom nevládnu komunisti, ktorí si Slováci budú riadiť sami a budú mať zabezpečenú náboženskú slobodu. To bolo proti

PROFIL

všetkému, čo tu vtedy existovalo. Boli sme v područí Čechov, v rámci Československa sme boli v područí Sovietskeho zväzu tak politicky, ako aj vojensky a mocensky, štát prenasledoval veriacich. Jeho emigrácia, následný osobný rozvoj, kontakty a jeho medzinárodné postavenie mu umožňovali pripomínať západnému svetu toto nepriaznivé postavenie Slovákov na rôznych fórach. Na pôde Vatikánu, Organizácie Spojených národov, Európskej únie, v rámci SKS. Bol azda jediným hlasom slovenskej emigrácie, ktorý po celé roky nikdy nestíchol. No a na Slovensku sa o tomto nikde oficiálne nepísalo, nehovorilo. Ak, tak len znevažujúco ako o zbohatlíkovi, na ktorého pozemkoch sa náhodou našiel urán. No a po nežnej revolúcii a následnom vzniku samostatného Slovenska už dejiny písali živí a nad otázkou, čo a kto všetko historicky prispel k týmto zmenám, sa málokto zaoberal. Ale nezabudli na neho všetci Slováci. Dostalo sa mu niekoľko vysokých štátnych ocenení in memoriam, ktoré však ostali v pozadí jeho výnimočnej osobnosti, akou nepochybne bol. Až v tomto roku pri príležitosti jeho stého výročia narodenia a päťdesiateho výročia založenia SKS si Slovensko uctilo jeho pamiatku vydaním poštovej známky, NBS vydala zberateľskú pamätnú kolekciu slovenských euromincí a Matica slovenská odhalila jeho bustu v Martine a venovala mu aj historický dokumentárny film. Určite sa dá urobiť viac, aby jeho pamiatku nezaviali nové dejiny a aby si ho pamätali aj tí, ktorí ho nikdy živého nestretli a nepoznali, lebo tých časom ubúda a spolu s nimi ubúda aj živá pamäť, akým zaujímavým, všestranným, nadaným a skutočným národovcom Štefan Roman bol.

• **Ako slovenský emigrant v Kanade sa stal bohatým a úspešným veľkopodnikateľom. Na akých základoch vybudoval svoje obchodné impérium?**

Väčšina ľudí by povedala že na uráne. A v podstate by mala pravdu. Ale musím povedať, že zjednodušovaný a médiami opakovaný príbeh slovenského vystaňovalca, ktorý sa stal multimilionárom vďaka náhode, má svoje pozadie, ktoré nie je všetkým známe. Áno, na pozemkoch Štefana Romana sa v tom čase objavilo

Prvá busta Štefana Boleslava ROMANA na Slovensku v matičnej Aleji dejateľov v Martine

Prasynovec Branislav ROMAN počas odhaľovania busty Štefanovi B. Romanovi v Aleji dejateľov pred druhou budovou Matice slovenskej v Martine

najväčšie a najbohatšie ložisko uránu na svete. Ale tomu predchádzalo to, že cieľene cestoval päťsto kilometrov severne od Toronta do divokej kanadskej prírody a geologickej oblasti tektonického zlomu Sudbury, ktoré bolo známe nálezom ložísk mnohých vzácnych hornín, aby zistil, či to miesto má skutočne také príležitosti, ako o nich počul. Vďaka spolupráci s talentovaným geológom si „vykolikoval“ (rozumej rezervoval) pozemok v oblasti, v ktorej geologicky skúmalo mnoho iných firiem, na ďalší geologický prieskum, ktorý sa po prvých skúšobných vrtoch skutočne ukázal ako výnimočný. Takže základom úspechu a ďalšieho rozvoja bola naozaj jeho prezieravosť a viera, ktorou korunoval úspech, a následne založená spoločnosť Denison Mines Ltd. Tá bola základom jeho podnikania. Pilierom úspešnosti, jedinečnosti a dosiahnutej veľkosti bol však on sám. On určoval podnikateľskú stratégiu, do čoho a kde sa bude investovať. Jadrom zostávala produkcia uránu, ktorá zo dňa na deň spravila z jadrovej bezvýznamnej Kanady svetovú jadrovú veľmoc a Štefanovi Romanovi otvorila mnoho dverí dokorán. K tomu sa postupne pridružovali ďalšie a ďalšie oblasti podnikania.

• **Napriek tomu, že sa postupne zaradil medzi najbohatších ľudí vtedajšieho sveta, nikdy nezabudol na svoj pôvod. Ako hrdý Slováč**

a gréckokatolík vždy podporoval aktivitu Slovákov v zahraničí. Dokonca ho pápež Pavol VI. vymenoval za laického delegáta na Druhom vatikánskom koncile...

Otázka vzťahu Š. Romana k jeho pôvodu, viere a jeho zápalu za slovenskú vec bola a bude vždy predmetom záujmu. Niekedy to nechápali ani jeho najbližší. Nechápali, prečo to robí, čo od toho očakáva, a nechápali ani to, že všetko, čo pre Slovákov urobil, si vlastne Slováci ani veľmi nevážili. Prečo by sa úspešný podnikateľ mal zaoberať v čase vrcholicej studenej vojny problémom malého Slovenska? Prečo by mal vynakladať nejaké úsilie za obnovenie zakázanej gréckokatolíckej cirkvi v Československu? Lebo nebol pseudonárodovec, skutočne mal rád svoju vlasť, národ, jazyk. V rozhovoroch s ním som bol veľmi príjemne prekvapený jeho čistotu

1968. Štefan B. Roman neznášal nespravodlivosti vtedajšieho systému a vedel proti nemu úporne bojovať. A v tomto prípade to dokázal priamo cez Vatikán. A to, že ho Vatikán vnímal ako váženého a cteného partnera, dokazuje nielen zmienka rehabilitácia, ale aj pápežom osobne posvätená gréckokatolícka Katedrála Premenenia Pána v Unionville, ktorú chcel postaviť na Slovensku, ale vtedajší režim nemal záujem či udelenie Rytierskeho rádu Gregora Veľkého, najvyššieho vatikánskeho vyznamenania pre nekanonikov.

• **V roku 1971 stál pri zrode Svetového kongresu Slovákov, ktorého bol predsedom až do svojej smrti v roku 1988. Akým spôsobom dokázal ovplyvňovať svetovú politiku na prospech malého slovenského národa?**

Už len samotný vznik Svetového kongresu Slovákov(SKS), iniciovaný Š. Romanom, bol svetovo jediným hlasom Slovákov v exile za vec malého Slovenska a jeho národ. Úprimne, koľko takýchto organizácií vo svete vzniklo? Koľko z nich bolo takých aktívnych ako SKS a zjednocovalo slovenských emigrantov z celého sveta? Keď boli organizované stretnutia, na nejednom som sa zúčastnil, tak ste mali pocit, že ste na festivale vo Východnej, kde prišli ľudia zo všetkých kútov sveta. Bolo tam vidieť množstvo krojov, počuť všetky možné nárečia, ľudové hudby, tance. Vo vzduchu bola úžasná atmosféra a zároveň smútok, že sa nemôžu pozrieť domov, ísť navštíviť rodinu, priateľov. Na to sa nedá zabudnúť. Všetci vnímali vzájomnú túžbu po slobode. Rok 1989 bol ešte ďaleko. SKS ako inštitúcia, Š. Roman aj osobne písali listy, petície vládám a inštitúciám, zúčastňovali sa na zasadnutiach, prednášali a predkladali verejnosti v západnom svete problém Slovenska. Nikto iný to pre Slovákov a Slovensko na takej úrovni vtedy nerobil. Či to bola Organizácia Spojených národov, či to bol Vatikán, či to boli americkí kongresmani, či to bol Európsky parlament, kde napríklad delegáciu SKS uviedol v Parlamente arcivojvoda Otto von Habsburg, ktorý zastával kladný postoj k snahám Slovákov. Toto všetko v tom čase bola jedna z mála, keď nie jediná prejavovaná snaha slovenského exilu o slobodu a rovnoprávnosť Slovenska. A dôkazom, že nebola márna, bolo medzinárodné vnímanie Š. Romana, ktoré sa prejavovalo mnohými oceneniami, ktoré Š. Roman dostal ešte počas svojho života. Spomeniem ešte doktoráty troch kanadských univerzít alebo jedno z posledných ocenení – Európsku cenu cisára Karola IV. v roku 1986.

• **Aký je odkaz Štefana Boleslava Romana pre súčasnú slovenskú generáciu?**

Odkazom Š. Romana by mohol byť celý jeho život. Ja som ho osobne vnímal, keď som s ním trávil spoločné chvíle, keď mi rozprával o sebe, o histórii a tom, čo robí a prečo. Vždy mal vieru a veril v spravodlivosť, oslobodenie slovenského národa, v pravdu. Veril, že Slováci sú schopní, pracovití a kreatívni a že sa dokážu presadiť nielen doma, ale aj vo svete. Ním napísané venovanie hovorí za všetko: „Modlí sa a pracuj.“

Prvý diaľničný úsek u nás dali do prevádzky pred vyše štyridsiatimi rokmi

Minulosť nás už dávno predbieha

Laco HÁMOR – Foto: Štefan KAČENA

Trápenie s dopravnými zápchami nielen pri Ružomberku, ale aj inde na Slovensku sa stupňuje. Minulosť nás dobehla a v stavbe diaľnic aj predbieha. Teraz je už každá rada drahá. Roky zovšadiaľ počujeme, aké sú prípravné stavebné konania zdĺhavé. Ved' stačí len jedna námetka a stavba sa nerealizuje, a keď – i tak už neskoro a za viac peňazí. „Ako keby to niekto tak chcel, robil náročky, a nie naopak, aby sa stavalo lacno, rýchlo a efektívne,“ povedal nedávno v Slovenskom rozhlasu generálny riaditeľ Výskumného ústavu dopravného v Žiline Ľubomír Palčák.

Zatiaľ čo „súťažiaci“ dodávatelia, ponúkajúci i modré z neba, čo v preklade znamená, že iba skúšajú štátnych úradníkov, koľkí sa dajú skorumpovať, lebo peniaze nesmrdia, povedzme v Číne sa s tým tak nepárajú. Na liptovských úsekoch D1 počítajú s desiatimi tunelmi a zatiaľ čo o jednom z posledných – o Korbelke – ani nerozhodli, tak za ten čas z Číny hlásia dvadsaťšesť nových tunelov a tisícšesťsto kilometrov diaľnic.

LIPTOVSKÝ LIEVIK

Jozef Lenárt – po Štrougovi sedel vari najdlhšie prilepený o stoličku ministerského predsedu v ČSSR – pochádzal z Liptovskej Porúbky. Asi i Lenártovým príčinným postavili celkom prvý úsek diaľnice D1 z centrálnej časti regiónu do lvachovej. Tam sa končí úsek a tam sa aj roky rokúce odohráva rovnaké divadlo. Kolóny vozidiel tu postávajú dlhšie ako voľakedy zákazníci na banány. Či piatky, či vo sviatky. Chýbajúce kilometre nového pokračovania D1 sa črtajú v stavebnom ruchu po lúčach popod Chočské vrchy až po tunel Čebrať. „Otcovia Slovenska“, a nebolo ich málo, radšej nemeňovať? poniektorí ešte žijú, nasľubovali voličom hory-doly. Déjednotka z Košíc do Bratislavy sa späť mala byť dávno dokončená...

Spomínaný funkcionár z Liptovskej Porúbky nestihol zrealizovať všetko, čo chcel. Odchovanec Baťovej školy začal dobre. Ani jemu by vtedy nenapadlo, že o pol storočie sa budeme chytať neveriacky za hlavy. Kto pochybil? Stavbári tvrdia že politici. Miešajú sa do vecí, ktorým nerozumejú, miešajú hrušky s jablčkami, a to celým politickým spektrom.

Nepohne nimi ani kritický pohľad do štatistik dopravnej nevhodnosti na inkriminovaných cestách? „Liptovský lievik“ obísť nemožno. Opakuje sa obrázok – za volantmi každodenne sedia vo vozidlách tisíce nahnevanejších vodičov z celej krajiny.

Zato Chorvátom ide stávanie diaľnic ako po masle. Vieme prečo? Asi sa ich treba spýtať. Plán štyristošesťdesiatkilometrový diaľnice z Košíc do Bratislavy je iba na papieri, stále v nedohľadne. Blíži sa pomaly polstoročnica od začatia výstavby prvých úsekov.

Písal sa rok 1976. Celá krajina ešte v tom čase „tuho spala“, keď liptovským prvým úsekom D1, končiacim v lvachovej, začali jazdiť vozidlá v jednom profile. Pri Liptovskom Mikuláši sa už črtali kontúry rozsiahleho rondlu s viacerými premosteniami. Budovatelia potom pokračovali na úseku po Uhorskú Ves, respektíve po Liptovský Ján, kde sa už začala výstavba vyše kilometru dlhého diaľničného premostenia. Išlo o experimentálnu stavbu, kde využili letnú montáž. Viadukt svoje prvenstvo v dĺžke, ale aj v ďalších parametroch už dávno stratil, no stále spoľahlivo slúži doprave, na rozdiel od iných premostení.

NEKONČIACA TELENOVELA

Výstavba slovenských diaľnic pripomína príbeh ako vystrihnutý z mexickej telenovely. Nielen D1, ale aj cestné komunikácie v iných častiach krajiny staviame pomaly a neefektívne. Teraz sú k štátnemu rozpočtu k dispozícii aj eurofondy. Bez

Prvé úseky slovenskej diaľničnej siete vybudovali pred štyrmi desaťročiami na Liptove aj v spojení s výstavbou priehrady Liptovská Mara, a hoci vedú pritažlivým prírodným prostredím a ponúkajú malebné výhľady, v súčasnosti už nezodpovedajú kritériám na rýchlostné cesty autostrádného typu.

nich by dokončenie najproblematickejších a najdrahších dvoch úsekov D1, smerujúcich do Turca, bolo asi nerealizovateľné. Diaľničný úsek D1, začínajúci v Hubovej, smeruje do Turian. S výstavbou začali už v roku 2010, ale po roku aj skončili. Jablkom sváru sa okrem iného stali aj tunel pri Rojkove s dĺžkou 1 810 metrov a tunel Havran 2 989 metrov dlhý. Stavbu zahatali ochrancovia prírody a svoje polienka hrachu prispali aj miestni obyvatelia. Dnes nie je problém prerušiť stavebné konanie na dlhý čas. Stačí na to nesúhlas jedného či viacerých „dotknutých účastníkov konania“. Úsek z lvachovej do Hubovej, ktorý by odľahčil Ružomberčanom krízovú situáciu v doprave, mal byť hotový už v roku 2019!

Aby nedošlo k omylu, dokončená diaľnica D1 z lvachovej po Štrbu – po historické hranice regiónu – síce slúži motoristom, ale v niektorých úsekoch aj teraz iba v jednom profile. Prečo? Premostenia stavali košické Inžinierske stavby. Pri pohľade na aktuálny stav niektorých mostných polí, trebárs na moste Podbanské, sa zdá, že si netreba o kvalite ich práce robiť nijaké ilúzie. Od roka 2018 Národná diaľničná spoločnosť „z dôvodu zaistenia bezpečnosti“ a po diagnostike ľavú časť mosta búra, pretože nosná konštrukcia bola na hranici životnosti a vykazovala závažné chyby. Žeby nekva-

litný (slabší) betón? Ešte počas výstavby na diaľničnom okruhu spadli tri mostné polia. Liptovský Mikuláš sa nechtiac stal „mestom padajúcich mostov“, lenže čo cháť, chatiek a rodinných domov v okolí má kvalitné betónové základy...

PRVÉ PORODILA MARA

Prvé diaľničné úseky v niekdajšom Česko-Slovensku súviseli s výstavbou vodného diela Liptovská Mara. Plánovači využili koncentrované výrobné kapacity najmä na rozsiahle zemné práce. Národohospodári naplánovali práce na obe stavby. Aby sa využil čas, technika, ľudský potenciál efektívne. Aby nič nevyšlo nazmar. Na jednom mieste využili naplno mimoriadne sústredenie techniky a dopravných prostriedkov Váhostavu, hlavného dodávateľa stavebných prác. Na teleso rýchlostnej komunikácie D1 zo stavby vodného diela previezli takmer dva milióny kubíkov zeminy a skália.

Žiaľ, prvý úsek D1 na Slovensku spreď pol storočia, lemujúci teraz brehy priehradného jazera, nespĺňa už aktuálne dopravné požiadavky. Nemá ani vhodné smerové vedenie, ani požadované parametre rýchlostnej cesty.

„Vtedy boli nižšie nároky na infraštruktúru vyššieho dopravného významu. Zodpovedá tomu aj smerový profil diaľnice v okolí Liptovského Mikuláša s menšími polo-

mermi oblúkov,“ poznamenáva Ľubomír Palčák.

Krátko po tom, čo asfaltový koberec na prvých siedmich kilometroch D1 ešte ani neuschol, z Vojenskej vysokej technickej školy (Vojenskej akadémie) viezla limuzína ministra obrany ZSSR maršala Ustinova so sprievodom na Kaleník – vojenskú základňu, kde mali inštalovať rakety SS-20 s atómovými hlavicami. Generálka nového úseku vyšla na sto percent. Jazda autom z Liptovského Jána do centra Liptova sa skrátila na polovicu – na deväť minút...

KONTROVERZNÁ KORBELKA

Každá vláda v programe akceptovala význam diaľnic, ktoré treba prioritne a čo najskôr dobudovať. Najmä D1, o ktorej je reč. Je len na škodu, že svoje budovateľské úsilie nenasmerovali už po prvých dokončených kilometroch v roku 1976 na západ. Ale komu sa chcelo stavať najkomplicovanejšie diaľničné úseky? Ružomberok – Žilina? Za to dnes Slovensko draho platí, či lepšie povedané dosť veľa preplatí.

Dopravný expert Ľ. Palčák tvrdí, že „pred časom vychádzala Korbelka výhodnejšie. Bola síce drahšia, ale keď sme k tomu prirátali sanačné opatrenia, ktoré bolo treba spraviť, aby sa zachoval úrodný variant, vychádzala výhodnejšie“.

Roky príprav. O zámeroch, projektoch, trasách a úsekoch D1 obyvatelov území, kadiaľ štvorprúdovka mala viesť, neinformovali. O ničom nevedia? K úseku v okolí Hubovej spísali dve petície – proti i za tunel Korbelka. Už v procese realizácie. To je neakceptovateľné. Pod horu za Gombášom (ako sa „písala“ dávnejšie Hubová) zastavilo sa dôležité dielo, ktoré malo ovplyvniť kvalitu dopravy v celej republike. Tu teraz leží naša „dopravná“ bieda.

Optimistický scenár počíta s dokončením posledného úseku v roku 2026. Ktovie, možno aj neskôr? Experti si ešte stále „lámu hlavy“, čo je výhodnejšie? Ak povedie úsek tunelom, bude dlhý štrnásť kilometrov, ak povrchovým variantom, údolím, predĺži sa na 15,28 kilometra. Úrodná alternatíva je časovo kratšia, zvlášť pri príprave projektovej dokumentácie. Bude to celkom posledný úsek v regiónu?

NA DLHÉ LAKTE

Všetci vedia, že zdĺhavé rozhodovanie úradníkov (aj úradov) ohrozuje realizáciu projektov, nehovoriac už o (ne)využití eurofondov. Zatiaľ sa jedni dohadujú, zohľadňujú demokratické princípy. Iní (s) trpia dopravnú situáciu v dolnom Liptove, s čím však úzko súvisí stav dopravy pod Strečnom. Tí, čo sú za toto všetko zodpovední, dobre platení z našich daní, „chytajú problémy za chvost.“ Zdedené, ale akútne. Ešteže variant „stáročiami preverený cestný koridor“ spolu s dokončením D1 akceptujú samosprávy dolného Liptova.

Mimochodom, diaľnicu plánovali z Prahy do Košíc a na Podkarpatskú Rus už za prvej republiky. Vojnové udalosti plány zhatili, ale o diaľniciach sa hovorilo už v roku 1965. Jozef Lenárt bol druhý rok predsedom vlády ČSSR. Či preto sa s liptovskými úsekmi rávalo, to nevieme. Faktom je, výstavba D1 sa začala až v roku 1972 a práve tu sa aj skončila.

„Z tých prostriedkov a financií, ktoré máme k dispozícii, budeme pokračovať vo výstavbe existujúcich úsekov a budem sa snažiť presadiť, aby sme do projektovej prípravy dostali, rešpektujúc harmonogram, čo najviac pripravených úsekov,“ uviedol v auguste 2021 minister dopravy Andrej Doležal (SME RODINA). Exminister dopravy Árpád Érsek (Most – Híd) by to ani po maďarsky lepšie nepovedal.

FEJTÓN

Majetok najbohatších Slovákov prekročil tridsaťdva miliárd eur. Najbohatší z najbohatších má majetok 1,5 miliardy. Z prvej desiatky najbohatších ten najchudobnejší má len pol miliardy. Jeho ľudia, politici a štátna správa ťažko pracujú na tom, aby postúpil vyššie... Rebríček najbohatších sa pravidelne zverejňuje. Rebríček najchudobnejších zatiaľ zverejnený nebol. Má pritom svoju tradíciu a adeptov na prvé miesto. Tajovského symbol chudoby mamka Pôstková, ktorá zakrúcala peniažky do handričky, predala na jar svoju jedinou perinku. Zle bolo, dobre bude, nebojte sa.

Ako Čenkovej deti

Vďaka krvopotnému úsiliu našich vlád za posledných tridsať rokov sme chudobu odstránili. Lepšie povedané premiestnili. V Smokovci, kde kedysi Čenkovej deti otáčali ručičky k boháčom, preháňajú sa medvede. Boháči sa preháňajú na plážach Floridy a v Monte Carle. Čenkovej deti sa preháňajú po parkoviskách nákupných stredísk. Otvárajú ručičky, pani Faginová sedí na debničke obďaleč. Centralizuje almužny a príležitostne krádeže. Bodenekova Ivkova biela maľ perie bielizeň dôchodcom v Rakúsku.

O umiestnenie medzi najchudobnejšími bojuje takmer milión Slovákov ohrozených príjmovou chudobou. Oficiálny údaj EÚ. Politici sa o nich pravidelne zaujímajú. Pravidelne každé štyri roky pred voľbami. Hitom televíznych debát o chudobe je vzorová chudobná babka Anička z Oravy. Tak hovoria opoziční politici, ktorí boli niekedy koalíční politici, a naopak. Mýlia sa. Babka Anička z Oravy je na tom ešte dobre. Aj keď má nízky dôchodok. Naturálne z družstva jej do výpočtu dôchodku nezapočítali. Aj keď býva v domčeku na spadnutie. Aj keď jej nevyjde z dôchodku na elektrinu, sedí potme. Keď nevydá na auto dreva z urbára, kúri každý druhý deň. V záhradke sa jej urodilo pol metra zemiakov. Babka Gertrúda zo Spiša bola na tom do septembra rovnako zle či dobre. Potom jej krumple zo záhradky neznámi páchatelia ukradli. Polícia po mladíkoch pátra. A tak spíšská babka Gertrúda nie vlastným úsilím postúpila v rebríčku nad babku Aničku z Oravy. O poradie v rebríčku sa uchádzali aj obyvatelia sídlisk a satelity dedín s marginalizovanými menšinami. Pokazili si to anténami na príjem televízneho signálu, nulovými nákladmi na bývanie a miliónmi eur napumpovaných zo štátneho rozpočtu a záhadných európskych fondov cez tretí sektor.

Na vyhlasovanie výsledkov súťaže o najchudobnejšieho Slováka sa prihlásili tri lokality. Vyhral prírodný amfiteáter Mašličkovo pred kultúrnym domom Jarovnice a zrenovaným Lunikom. Takže na prvé miesto v rebríčku chudoby sa dostáva, pozor, tuš, otváranie obálky – babka Mária, učiteľka na dôchodku, z Bratislavy. Býva celý život v tom istom byte. Poplatky, dane, voda, teplo, elektrina a nájomné prekročili výšku jej dôchodku, na stravu jej nezostáva nič. Blahoželáme!

Milan ČASNOCHA MIKŠ

EKOLÓGIA

Premiér Eduard Heger aktívne podporuje reformu národných parkov. Vyhlásil to vo svojom statuse na sociálnej sieti. Prevod pozemkov musí podľa neho stáť na férovom odškodnení súkromných vlastníkov pôdy v národných parkoch a nových pracovných príležitostiach. Téma reformy národných parkov prechádza turbulentným politickým obdobím. Aj preto jej prerokovanie prichádza po viacerých odkladoch. Po tom, čo akademická a vedecká obec vyjadrila svoju podporu reforme národných parkov, novelu zákona o ochrane prírody a krajiny, ktorá zabezpečí národným parkom náležitú ochranu, jednomyseľne schválila aj vláda SR.

Národný poklad – národné parky

Prvým krokom reformy je právna subjektivita pre správu národných parkov a prevod správy pozemkov, ktoré sú vo vlastníctve štátu v národných parkoch, pod Štátnu ochranu prírody Slovenskej republiky. Podľa slov ministra životného prostredia Jána Budaja viac sa nebude tolerovať systém, v ktorom si oligarchovia a vplyvní biznismeni presadili svoje záujmy na úkor občanov Slovenska a ochrany prírody. „Konflikt medzi lesníkmi a ochranármi možno vyriešiť v prospech životného prostredia, a to jednoznačným vymedzením kompetencií, aby sa odlišili hospodárske lesy od národných parkov a pravidlá v nich akceptovala celá spoločnosť vrátane lesníkov a ochranárov. Poslanecký návrh novely zákona o ochrane prírody a krajiny nám túto možnosť ponúka a vláda dnes vyslovila podporu tomuto legislatívnemu návrhu,“ zdôraznil minister Budaj.

Reforma národných parkov súvisí iba s prechodom štátnych lesov pod správu národných parkov, nebude sa teda týkať lesov, ktoré sú súkromným majetkom, majetkom cirkvi či obcí. Návrh novely zákona o ochrane prírody upravuje prevod správy pozemkov, ktoré sú vo vlastníctve štátu v národných parkoch, pod organizáciu ochrany prírody, zriadenú Ministerstvom životného prostredia.

Predseda vlády Eduard Heger zdôrazňuje, že na národných parkoch žiadna spoločnosť neprerába. „Ohľaduplné hospodárenie k prírode, zážitkový a ekologický turizmus nie sú žiadne vďaka zámku, ale každodenná realita v civilizovaných krajinách sveta,“ pripomenul predseda vlády. Dodal, že lesníci a ochranári sa musia v národných parkoch stať jedným tímom, ktorý bude prírodu spoločne chrániť a zároveň sa postará o ich šetrné obhospodarovanie.

Premiér si želá, aby boli národné parky klenotmi Slovenska. Musia sa preto výrazne zväčšiť územia, kde bude vládnuť príroda. Na plnohodnotných národných parkoch stať jedným tímom, ktorý bude prírodu spoločne chrániť a zároveň sa postará o ich šetrné obhospodarovanie.

Reforma tiež hovorí o presune pozemkov v národných parkoch pod envirorezort. Na zmenách však zatiaľ nie je dohoda ani v koalícii. Hnutie SME RODINA avizovalo, že reformu nepodporí. Výhrady voči forme, nie obsahu, majú aj ďalší koalíční poslanci.

(ib)

Tatranská realita začína pripomínať čudnú reality šou Vtedy (a dnes) pod Kriváňom

Laco HÁMOR – Snímky archív Klubu slovenských turistov

Roky plynú a lúky pod Kriváňom, aj keď zľudovelo stráne „spevom ožívajú“ vo chvíľach, keď vo Východnej počas najstaršieho slovenského folklórneho festivalu znie Stračinova festivalová zvučka aj s „podkriváňskou“ atmosférou. Bez vody vyvierajúcej z troch studničiek (Žofka, Zuzka a Marka) by „základný tábor“ ešte z čias prvých národoveckých výstupov nebol. Po roku 1999 sa na zhorenisku chaty „vyšantili“ drevorubači. Po tatranskej bóre v roku 2004 sa pamätané miesto národných pútí premenilo na manipulačnú skládku dreva ako rana z milosti. Poplatok za parkovanie tak mnohí pokladajú za daň z „ohyzdného“.

Po rokoch nevedomosti v roku 1968 prešiel sitom politických hláv „plán obnovy“ tradičného národného výstupu na štít, národný symbol Slovákov. Prvé pokusy v roku 1955 čs. turisti oželeli. A radšej na ne zabudli. Prečo sme sa vzdali „neškodných“ národných pútí? Kto to vie, nech odpovie.

POKRIVENÁ GEOGRAFIA

Kriváň s 2 495 metrov n. m. bol tam, kde je i teraz aj v čase silnejúcej maďarizácie. Chýbal mu len mäčkeň. Po prevrate v roku 1948 politrucci udreli najmä na mládež. Malí zabudnutí na obyčaj predkov. Náhradou bol výstup na neďaleké Rysy. Turisti stúpali od Popradského plesa dohora dychtivo ako v tranze. Netušiac na počesť čoho? Na Stalinov štít (Gerlach) sa potichu zabudlo. Aj tak sa Belopotocký so Štúrom, s Hurbanom a Hodžom, a generáciami národovcov „v hrobe obracali“.

V dávnych časoch sa po masive, pokladaného dlho za najvyššiu skalnú horu Tatier, pohybovali najmä haviari. Už od 12. storočia. Asi päťdesiat metrov pod vrcholom vidno zvyšky štôlne, ktorú možno považovať za najvyššie priemyselné pracovisko v slovenských dejinách. Rozpoznateľné sú i haldy aj „kráмец“, útočisko pre prospektorov i baníkov. Vefa sa o banských dielach nevie. Zostali názvy, ako napríklad Podbanské, Nadbanské, ale aj banské cesty, ktoré kopírujú terajšie turistické chodníky. Značené trasy od Belanského potoka na Grúnik a obe Priebyhy. Iný variant? Hore popri Bielom Váhu a Jamskom plese Važeckou dolinou na Malý Kriváň. Z Kriváňskeho žlabu na vrchol je chodník najstrmší.

Kňaz, polyhistor J. A. Czirbes v roku 1773 v relácii Beschreibung einer Karpathischen Bergreise auf den sogenannten Krivan piše o výstupe: „Na Kriváň sme putovali koňmo a na chrbtach mulíc. Bolo bezvetrie a jasno a mali sme teda všade naokolo veľmi dobrý výhľad.“

PAMÄTNÝ AUGUST

V prvej polovici 19. storočia knižár, národný buditeľ Gašpar Fejérpataky-Belopotocký organizoval prvé nedeľné vychádzky, o ktorých reportoval s nadšením v slovenských médiách. V Mestskom múzeu Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši archivujú 24. september 1834 ako deň, keď Belopotocký so „šiestimi slovenskými rodolubmi“ dosiahli po prvýkrát končiar.

Kriváň bol odnepamätí magnetom. Už dva roky pred kodifikáciou Štúrovej spisovnej slovenčiny v roku 1841 mienil Belopotocký národnou púťou, svojráznym piárom, Štúrovu iniciatívu podporiť. Národovcom na Kriváni prekážal aj obelisk Fridricha Augusta II. Veď ho aj napokon odstránili.

Obaja Štúrovci – Ľudovít i Samuel – boli prvýkrát v Liptove 2. augusta 1841. Po národnej vychádzke piše Štúr V. Staňkovi o ženách, ktoré viedla na púť „matka slovenských vlasteniek“ Johanna Miloslava Lehotská. „Slabémgest pero mé, abych Vám to opsal. Bylo nás mnoho. I vlastneky. Pomyslite sobě, nad těmi hrůznými, strmými, nekolik set sáhů hlubokými propastmi byly ženy dosti smělé se vznášeti! Ale věru Slowanská bjálá plet' má začasto bohatýrského ducha.“ Aj vznik Tatrina v Liptovskom Mikuláši v roku 1844 oslávili vychádzkou za Štúrovej účasti. Nechýbal ani mladý Janko Kráľ, Štúrov obdivovateľ. Dvojďňové púte ráťali s nocou na lúkach Poľany na Troch studničkách. V tom čase ich tam vyviezli na povozoch furmani z Východnej, z Važca alebo zo Štrby.

Kronika národných výstupov na Kriváň má bohaté stránky a aj mnohých významných účastníkov. Nechýbal medzi nimi aj medzi obyčajnými Slovákami mimoriadne obľúbený politik Alexander DUBČEK, ktorého storočnicu narodenia si práve pripomíname.

„Cesty na Kriváň Liptovský“ opisujú pútavo v Kuzmányho Hronke. Ako inak, začiatok túr býval zväčša na Poľane. Šéf čs. expedície (Zolo Demian s Juzekom Psoptom ako prví Slováci vtedy zdolali Mont Everest) František Kele na Štefánikovu počesť pešo prešiel z Bradla na Kriváň. „Najväčším problémom výstupu bolo prekonávanie polomov, s tým som pri projektovaní trasy a časového rozvrhu nepočítal.“ Kele ešte vtedy nevidel, ako „efektívne“ naložia s popadaným storočnými stromami na skládke. O pár mesiacov sa Poľana totálne zmenila na krajinu s čudesnou atmosférou, plnou odpadkov a neporiadku. Fotografie z roka 2007 to potvrdzujú. Pri Ceste slobody je parkovisko. Na pni pribitá tabuľa s nápisom Tri studničky.

DESAŤROČIA HLIVENIA

„Roky suchoty a nemoty“ bez záznamov zmenil rok 1861. Pamätný výstup zorganizoval Štefan Marko Daxner, autor Memoranda slovenského národa. Podžupan gemerskej stolice nechýbal pri zrode Matice slovenskej a prvého slovenského gymnázia. O tri roky Janko Francisci, župan Liptovskej stolice, s tridsiatkou zapálených národovcov zhodil z Kriváňa skoro tonový obelisk. „Niektorí z mladších zostali a zrútili do priestupí železnú pyramídu,“ zaznamenala mikulášanka Zuzana Bellová. Pri návrate im na Poľane hrala cigánska kapela Jožka Piňa. Daxner uzavrel výlet slovami: „Len, bratia, nič sa nebojme, ale v našich Tatrách, sťa ten Kriváň stojme!“

Na Kriváni stáli aj hostia zo zahraničia – anglický svetobežník Robert Townson (1793), francúzsky prírodovedec Balthasar Hacquet (1794), poľský geológ Stanisław Staszic (1805) či švédsky botanik Göran Wahlenberg (1813) a iní.

V roku 1943 oslávili na Kriváni podľa tajomníka Matice slovenskej Jána Martáka „sté výročie uzákonenia spisovnej slovenčiny a súčasne i sté výročie mohutného pôsobenia Tatier na naše slovenské umenie a na náš duchovný život“.

VYNIESLI SVOJ KRÍŽ...

V auguste v roku 2003 vyniesli matičiari s klubovými turistami na vrchol legendami ovenčenej hory nový drevený dvojramenný kríž. Vtedajší predseda Dozorného výboru Matice slovenskej Jozef Lukáč spomína na to, ako sa na túre striedali pri nosení kríža mladí matičiari.

„Boli sme takí nadšení, a pritom sme s úctou aj úsmevne spomínali na našich štúrovcov. Pre nás všetkých účastníkov bolo cťou podieľať sa na vynesení prastarého symbolu Slovanov, ktorý teraz tróni na Kriváni.“

Charakteristický tatranský štít Kriváň so zakriveným vrcholom sa stal miestom národných výstupov už v čase štúrovcov.

Registráciu iba päťsto účastníkov ukončili v Klube slovenských turistov Liptov už 10. októbra. Pre nich sme pripravili päťsto tradičných pamätných odznakov Kriváňa, magnetky, bulletin s pečaťou,“ informuje Ján Lupták, šéf klubu turistov.

„Ponúkame na predaj pozemok vo Vysokých Tatrách v zelenom a tichom prostredí, na juhozápadnom úpätí horského masívu Kriváň.“

Ani posledný tohtoročný návštevník ešte z Kriváňa nezišiel a je tu aktuálny inzerát, ktorý sa týka lokality, teraz síce zanedbanej, ale... nejde o záhumienok za stodolou. A o čo ide? Ide o peniaze? Áno, aj. O štvorhektárovú plochu v Tatranskom národnom parku, ktorú ponúka na predaj Monika Pávková, Alexander Čerevka ml., Andrej Dajča. Trojica detí privatizérov zbrojárskej spoločnosti Technopol za štyristopäťdesiat tisíc eur. Zhorenisko a bývalá chata je v liste vlastníctva aj so súpisným číslom.

„Na obnovu objektu je potrebný súhlas Správy TANAP-u. Navyše príroda sa po veternej smršti a následnej kalamite stále spamätáva. Projekt revitalizácie nepredložil, zatiaľ nemáme ani čo posudzovať,“ podotýka riaditeľ Správy TANAP-u Pavol Majko.

Okolo parkoviska a asfaltovej cesty, po ktorej spracovatelia vyviezli tisíce kubíkov tatranského dreva, bujnie rastliny. Opadáve kriky, listnáče, sem-tam aj nejaký ten smrek či iný ihličnan. Parkovisko a pozemky okolo zhoreniska od obnovenia národných výstupov na Kriváň využívajú motoristi, hoci za parkovanie v sezóne platia, odstavné plochy nie sú legálne. Všetko funguje bez úradného povolenia.

NEŠTÁTNE PLESO!

Dedičky takmer nedotknutého vzácneho územia Jamského plesa a okolia chcú ho predať. Za štyri milióny eur. Developerov lákajú na výstavbu nových objektov, aj keď ide o zákonom chránené územie s limbovými hájmi, chránenými živočíchmi a rastlinami.

Územím vedie jedna z turistických trás na Kriváň. Prezidenta Rudolfa Schustera v roku 1999 priviezli spolu s Ivanom Gálfym, Martinom Ťapákom a inými k Jamskému plesu v požíčaných hummeroch. Vtedy to bolo územie štátu.

Alexandra Dubčeka v roku 1990 pred výstupom na Kriváň ponúkli na Štrbskom plese chlebom a soľou, tiež štrbovičkou. Dubček i jeho ochrankár Juraj Zábajník, neskôr jeden z prezidentských kandidátov, sa pobrali pešo s desiatkami turistov popri Jamskom plese smerom k Bielemu Váhu...

„Už za socializmu, ale aj neskôr sme vedeli, že Jamské pleso patrí našej rodine,“ vraví sedemdesiatročná Mariána Peštová. Dedičstvo im pred rokom, ako sa vraví, padlo do náručia. Ak pred dvadsiatimi dvoma rokmi doviezli k tatranskému plesu papalášov autom, tak sa dajú aj oni vyviezť na dedovizeň. „Od chvíle, ako sme mali dokumenty a Jamské pleso s okolím boli naše, premýšľam, ako sa tam dostať, lebo mám boľavé nohy a ťažko sa mi chodí,“ vraví Tatiana Weidlichová, osemdesiatročná Peštovej sesternica.

Krivánska realita začína pripomínať podivnú reality šou. Ale je to ozaj iba uhol pohľadu?

Historická cesta Bielorusov k uvedomeniu a národnej identite – I. časť

V znamení jazdca s dvojkrížom na štíte

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Bielorusko si v lete tohto roku pripomenulo tridsiate výročie vyhlásenia nezávislosti. Napriek geografickej i kultúrnej blízkosti o Bielorusku u nás vo všeobecnosti vieme málo, zrejme aj preto, že Bielorusi dlho stáli akoby v tieni svojich „starších“ východoslovenských bratov. Odkiaľ sa teda vzali Bielorusi a ako sa vyvíjala etnogenéza a historický vývoj tohto národa, sa bližšie pozrieme v nasledujúcich riadkoch.

Slovania sa na území dnešného Bieloruska začali objavovať od 6. storočia. Sprievodným javom slovenského osídľovania týchto priestorov bola kultúrno-spoločenská koexistencia s tamojšími Baltmi. Slovenské osídlenie v tomto priestore sa vyformovalo do troch kmeňových skupín – Dregovičov, Krivičov a Radimičov. Najstarším a najvýznamnejším kmeňovým kniežatstvom na území súčasného Bieloruska bolo Krivičmi vytvorené Polocké kniežatstvo s centrom v meste rovnomeného názvu. O jeho význame a sile svedčí skutočnosť, že Polock sa spomína už v tzv. Nestorovom letopise. Polock si vypracoval pozíciu najväčšieho konkurenta Novgorodu či Kyjeva. Centrom Dregovičov sa stal Turov a Radimiči sformovali svoje centrum v Homeli.

■ VPÁDY MONGOLOV

Prvým centralizovaným štátom východných Slovanov, do ktorého sa zjednotili menšie kmeňové kniežatstvá, sa stala Kyjevská Rus. Celé 12. storočie sa nieslo v znamení postupného drobenia Kyjevskej Rusi, čo predznamenovalo jej koniec v prvej polovici 13. storočia. Kyjev nevydržal prudký nápor mongolských nájazdníkov. V roku 1240 tak definitívne zaniká pod kopytami mongolských hŕd jeden z najvýznamnejších slovenských stredovekých štátov. Pád Kyjeva sa však nedotkol západných oblastí niekdajšieho štátu (dnešnej západnej Ukrajiny a Bieloruska). Paralelne s rozvojom Kyjevskej Rusi došlo na baltskom pobreží k mocenskej konsolidácii litovských kmeňov, ktoré do spoločného štátu zjednotil knieža Mindaugas. Nielen mongolská hrozba, ale podľa bieloruského historika Hienadža Sahanoviča aj tradícia vzájomného baltoslovenského spolužitia prispeli k zjednocovaniu Mongolmi nepodrobených východoslovenských zemí s Litvou. Po Polocku sa súčasťou Litovského veľkokniežatstva za éry kniežata Gediminas stalo takmer celé územie dnešného Bieloruska.

Vodca povstania proti cárizmu a ruskej nadvláde z roka 1863 (v Poľsku nazývaný januárovým, pretože vypuklo 22. januára 1863, povstanci z územia historickej Litvy sa však k nemu pridali až 1. februára 1863) Vincent Kanstancin KALINOUCKI (Kastuś Kalinoucki). Pochádzal z poľského katolíckeho rodu drobnej šľachty. Bol prívržencom oslobodenia od cárskeho Ruska a zástancom obnovenia poľsko-litovskej federácie, v rámci ktorej by bola historická Litva (Bielorusko) rovnocenným partnerom. Bol zástancom sociálneho oslobodenia ľudu a podporovateľom bieloruského jazyka. Pred smrťou sa jednoznačne identifikoval s bieloruským ľudom.

■ BALTO-SLOVANSKÝ ŠTÁT

Sahanovič tento štátny útvar označuje za balto-slovenský štát, resp. štát litovsko-bieloruský. Vyznačoval sa náboženskou toleranciou a priestorom pre kultúrny rozvoj jeho slovenskej zložky, ktorej bola ponechaná autonómia a pôvodná mocenská štruktúra. Po rozplynutí mongolskej hrozby sa nový, čoraz silnejší rival v podobe Moskovského veľkokniežatstva stal podnetom na postupné zblížovanie Litvy s poľským kráľovstvom. Oba štáty najprv zblížila v roku 1385 voľná, tzv. Krevská únia a neskôr v roku 1569 Lublinská únia, ktorá oba celky zjednotila do federácie. Vzniklo tak mocné súštie Rzeczospolita oboch národov (v skutočnosti mnohých národov). Ani toto spojenie (prispievaním vnútorného rozvratu spôsobeného okrem iného magnátskou anarchiou) však nezaobrnilo ruskému veľmocenskému rastu. Prvá Rzeczospolita následkom troch delení v rokoch 1772,

1793 a 1795 zmizla z mapy sveta. Územie Bieloruska sa stalo súčasťou Ruského impéria. Bielorusko, priestor odvekého mocensko-civilizačného stretu poľského a ruského etatizmu, sa zároveň stalo priestorom zrodu novej slovenskej identity. Táto pomerne krehká identita je však nielen dieťaťom, ale zároveň i obeťou poľsko-ruského (či rusko-poľského) súperenia.

■ CIVILIZAČNÝ ZLOM

Vychádzajúco zo známej tézy S. P. Huntingtona o strete civilizácií poľský historik Zdzisław J. Winnicki definoval priestor Bieloruska ako súčasť pásmo tvoriaceho líniu civilizačného zlomu – stretu a prieniku medzi západnou a východnou civilizáciou. Táto línia sa síce posúvala, ale pre Bielorusko sa stala konštantou, či už bolo začlenené po jednej či druhej strane tohto stretu. Bieloruský historik Aleš Kraucevič uvádza, že bieloruské územie bolo od 10. – 13. storočia pod vplyvom

byzantskej civilizácie, ktorá položila základy východoslovenskej duchovnosti. Po páde Kyjeva však nastalo civilizačné preorientovanie. Bielorusko ako súčasť historickej Litvy a najmä od Krevskej únie s poľskou korunou z roka 1385 tvorilo súčasť západného civilizačného okruhu. Západné (poľské) kultúrne vplyvy na bieloruských územiach pretrvávali aj po zániku prvej Rzeczospolitej a len postupne v rámci cárskej politiky rusifikácie v druhej polovici 19. storočia a neskôr sovietskej došlo k opätovnému kultúrnemu prekódovaniu tohto teritória. Vedľajším produktom boja cárizmu s pozostatkami poľského vplyvu (depolonizácie) sa stal impulz k doformovaniu identity miestnej slovenskej populácie stojacej medzi dvoma silnými etnosmi.

■ HLADANIE JAZYKA

Bieloruský etnológ Paval Ceraškovič je presvedčený, že rusko-poľský stret Bielorusom pomohol. Ako jeden z príkladov uvádza prvé všeobecné sčítanie ľudu Ruského impéria v roku 1897, keď cárizmus v úsilí podchytiť približne 1,5 milióna až dva milióny bieloruských hovoriacich katolíkov na bieloruskom teritórii (aby ich vymani z poľského vplyvu) umožnil ľuďom uvedenie bieloruského jazyka ako materinského jazyka. K bielorusktine ako materčine sa v tomto sčítaní nakoniec prihlásilo 5,5 milióna obyvateľov Bieloruska nielen katolíkov, ale aj pravoslávnych.

Aj keď sa uvedomelý bieloruský národný program objavuje so značným oneskorením, veď podľa Krauceviča bieloruskí aktivisti ešte v roku 1918 nevystupovali s jednoznačným programom bieloruskej štátnosti, aj tu možno vysledovať istú genézu národného dozrievania. Podľa bieloruskej historiografie je vôbec prvé deklarované bieloruskej identity u jednotlivca doložené z konca 16. storočia. V roku 1586 totiž šľachtic Salomon Rysinka pri príležitosti nástupu na štúdium na univerzite v Altdorfe uviedol svoj

pôvod ako bieloruský. Od 17. storočia sa objavujú záznamy s termínom bieloruský ľud. Samotný názov Bielaja Ruś sa však podľa Sahanoviča v dokumentoch objavuje už od 13. – 14. storočia. Tu však treba podotknúť, že pod vplyvom stotožnenia so štátnym celkom, v ktorom tamojší Slovania od 14. storočia žili a ktorý vnímali za svoju vlasť, sa bežným stalo stotožnenie s pomenovaním „Litvin“ (Ličvin). Predkovia Bielorusov, ako aj dnešní Bielorusi celkom logicky štát, ktorý formoval ich históriu a v ktorom bola dlhý čas úradným jazykom dokumentov stará bieloruština, vnímajú ako svoj. Svedčí o tom okrem iného aj skutočnosť, že bieloruština odlišuje pomenovanie pre dnešnú Litvu (po bielorusky Lietuva) od pomenovania pre historický litovsko-bieloruský štát, ktorý nazývajú Litva.

■ HISTORICKÝ PREDEL

Pokým vo vzťahu k dedičstvu historickej Litvy panuje v spoločnosti konsenzus, problematickou je otázka povstania z roka 1863, ktorá dodnes delí národ. Stúpenci národnej svojbytnosti povstalecké hnutie na čele s Kastušom Kalinouckim vnímajú ako medzník vzniku moderného bieloruského národa. Prívrženci ruskej jednoty toto hnutie vnímajú ako zradu. Máme tak proti sebe dve protichodné vnímania. Kým podľa historika Vasilija Hierasimčuka Kalinoucki predstavuje apoštolu bieloruského národa, historik Ihar Marzaľuk povstanie i jeho vodcu vníma ako čisto poľský projekt. Svetlo do kauzy prináša tvrdenie poľského špecialistu Olega Latyšsonka, podľa ktorého dnes nemôžeme rekonštruovať, kým sa Kalinoucki cítil byť za života. Bezpečne však vieme, že pred smrťou sa hlásil za Bielorusa. Svedčia o tom jeho Listy spod šibenice, ktoré napísal po bielorusky krátko pred popravou v roku 1864. Zaujímavou skutočnosťou je to, že kým sovietska moc vnímala Kalinouckého pozitívne, dnešný režim ho skôr ignoruje a vytláča do zabudnutia. Paradoxne tak vznikla situácia, že kým v sovietskom filme z roka 1927 je Kalinoucki vykreslený ako hrdina protifeudálneho boja, lukašenkovské učebnice ho spomínajú ako banditu. Dôsledkom porážky povstania však bola rusifikácia, ktorá s istými prestávkami pretrvávala prakticky dodnes. Ako prebiehal dodnes nezavŕšený proces národnej formácie Bielorusov v hektickom 20. storočí, resp. až po súčasnosť, si priblížime nábuduce.

Obsiahla a prínosná publikácia o spoločných koreňoch Slovanov

Široká škála udalostí v chronologickom radení

Viliam KOMORA – Foto: archív autora, Nitrava

Pôvodná ruská publikácia Pavla Tulajeva vyšla v roku 2019 vo vydavateľstve Veče v Moskve. Slovenské vydanie knihy aj s návrhom grafiky obálky pripravil známy slovenský slavista Miloš Zverina, preklad zabezpečil PhDr. Viktor Tímura, CSc., jazykovo text upravila Mgr. Nikoleta Jurčinová. Vydanie a tlač zabezpečila Nitrava. Kniha vyšla v edícii Bibliotéka Slavica, Slavica, o. z., Nitra.

Na úvod stručného hodnotenia monografie treba uviesť, že prof. P. Tulajev prelína problematiku historických a tiež súčasných ruských historických škôl z historiografických, antropologických, archeologických, etnografických, lingvistických, genetických či geografických hľadísk. Zaoberá sa problematikou mnohých koncepcií o zrode, genéze, začiatkoch či vývoja všetkých slovenských národov. Prioritne sú to Rusi, ale taktiež ostatní Slovania. Opiera sa o výskumy a zdroje od vyše sto ruských bádateľov, pracuje s poznámkovými zdrojmi, prameňmi a literatúrou od autorov azda z celého sveta či všetkých etníc, kde a kto sa touto tematikou zaoberal.

Vydavateľ knihy Mgr. Miloš Zverina v predslove uvádza, že kniha profesora histórie, spisova-

teľa a kulturológa P. V. Tulajeva „Rus, Slavjane i ich sosedí v drevnosti“ približuje výsledky jeho mnohoročného výskumu prameňov zo slovensko-ruského sveta. Prináša čitateľom širokú škálu historických udalostí v chronologickej postup-

RECENZIA

nosti, a to od potopy sveta po mongolský vpád. Mnoho zaujímavých a objavných informácií sústredil autor v kapitolách o Venetoch, Vandaloch, baltskej Slávii a v kapitole venovanej vzniku Rusi. Osobitne sa venoval predkresťanskému obdobiu a jeho mytológii, nástupu kresťanstva a slovenskému písomníctvu. Prekladu do slovenčiny sa ujal odborník znalý témy PhDr. Viktor Tímura, CSc. Publikácii pridáva na hodnotu jeho Okno

do ruskej historiografie, kde vysvetľuje prínosnosť prekladanej knihy, aj keď v nej niektoré pôvodné časti chýbajú. V slovenskom preklade je rozdelená na jedenásť kapitol.

V prvej pod názvom Hĺbka pamäti autor približuje chronologický model, predpotopné civilizácie (ako ich nazýva), potopy, Atlantidu, prarodinu Indoeurópanov, Pelasgov a Etruskov, trácky pôvod Venetov, ďalej Keltov a Galov, Baltov, ďalších slovenských národov či podunajskú kolísku Slovanov. V kapitole Eurázia v dobe veľkých etnických presídlení sa zaoberá opisom Barbarov, Skýtov, Sarmatov, Srbov, zaoberá sa Sklavenmi, Slovenmi a Slovákmi, Vandalmi či Gótmí. Pôvod Ruska a jeho vývoj je opísaný v tretej kapitole. Tvrdí, že Etruskovia sú vlastne Rusi, približuje prvé písomné

Vydavateľom slovenského prekladu knihy ruského autora Pavla Tulajeva je známy slovenský slavista Miloš ZVERINA.

zmienky o nich. Rusko a Rusom venuje aj ďalšie kapitoly. Piata nesie názov Variažské Rusko a Baltská Slavia. V kapitole Krstienie Rusi približuje dvojvieru, teda je o pohanstve a kresťanstve. V deviatej kapitole Labyrinty jazykov a záhady starého písma sú približené predpotopné nápisy, písmo Vinča, jazyk a toponymia Venedov, slovenské dialekty v Taliantsku, to, aký druh písma vlastne vytvorili sv. Cyril a Metod. Desiata kapitola predstavuje ruskú vedu a jej bádanie o pôvode Slovanov a Rusov a vedeckému skúmaniu problematiky je venovaná aj jedenásta kapitola. Ďalej približuje pradávnu náboženskú tradíciu Rusov a Slovanov či hlboké korene Protoslovanov,

siahajúce do obdobia paleolitu, ako i to, že spomenutých vyše sto najvýznamnejších diel z oblasti etnogenézy Slovanov v ruštine, použitých v knihe, nevyčerpáva všetky osobnosti či publikácie v rámci preberanej problematiky. Samotné poznámky majú rozsah vyše tridsať strán, čo tiež svedčí o bohatom vedecko-teoretickom poznámkovom aparáte, pričom ich sadzba, zrejme pre rozsah, je menšia než ostatný text knihy.

Doplňme, že tak, ako to je u vydavateľa Mgr. Miloša Zverinu zvykom, je kniha Slovania veľmi precízne ilustrovaná a doplnená skicami, obrázkami, mapkami, symbolmi či genealógiou a veľmi bohatým poznámkovým aparátom.

ČITATELSKÉ FÓRUM

V uplynulých dňoch sa verejnosť dozvedela, že vláda prerokovala v druhom čítaní zákon „šitý“ pre Maďarov o premenovaní škôl – napríklad školu s vyučovaním maďarským na národnostnú školu s vyučovacím jazykom maďarským. Opäť sa ukázalo, že vláda SR rieši veci nedomyšlene, nezodpovedne, chaoticky, neracionálne... v tomto prípade aj proti slovenským občanom. Jednoducho povedané – vo vláde si každý robí, čo chce.

Aktívni rozvracači

Minister školstva pán Gröhlting týmto potvrdzuje svoj nezáujem o školstvo, pretože navrhované opatrenie nie je zamerané na skvalitnenie vzdelávania, ale na demonštrovanie sily a suverenity maďarskej menšiny na južnom Slovensku. Pán minister financií naďalej šafári s finančnými prostriedkami daňových poplatníkov, má dostatok prostriedkov na premenovávanie tabúl a administratívu s tým spojenú. Ostatní ministri sa ukazujú len zo zákopov a väčšinová parlamentná mašinéria schválí, čo sa predloží.

Oživovanie slávnych bojových legend o „Turulovi“, sen o neobmedzenej moci nad národmi už nebude rušiť na spoločnom školskom dvore nijaké slovenské dieťa. Koaľičných partnerov z V4 ľahko oklameme, že tisícročné dejiny by sme mali spolu oslavovať – Maďari i Slováci, ako sa to už aj deje. Pri tomto i ďalších podobných návrhoch sa nemusí namáhať nijaká maďarská strana – všetko zariadi ten najobčejnejší človek Igor Matovič. Som realista, podobne ako väčšina Slovákov, viem, že koleso dejín sa naďalej otáča. Verím však, že sa nájde dostatok vplyvných slovenských osobností, ktoré dokážu ušetriť Slovákov najmä na južnom Slovensku od sústavného ponižovania.

Tisíc rokov sme trpezlivo čakali na znovuzrodenie našej suverénnej a nezávislej Slovenskej republiky. V predvečer tridsiateho výročia našej štátnosti oprávnené očakávame, že vláda príprave osláv bude venovať viac pozornosti ako vymysleným problémom maďarskej menšiny a našich neprajníkov.

Ján MARKO

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Severovýchodné Slovensko ako bojisko prvej svetovej vojny Veľká vojna má aj veľké tajomstvá

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Klub vojenskej histórie Beskydy v rámci Programu cezhraničnej slovensko-poľskej spolupráce zorganizoval na prelome septembra a októbra v Bardejovských Kúpeľoch medzinárodnú vedeckú konferenciu Severovýchodné Slovensko – bojisko prvej svetovej vojny. Radim Kapavik z českého Signum Belli 1914 oboznámil prítomných s pôsobením rakúsko-uhorského 81. pešieho pluku v bojoch pri obci Bystrá. Boje medzi rakúsko-uhorskými vojskami a jednotkami ruskej cárskej armády prebiehali v okolí Medzilaboriec. Vojská 20. honvédskej divízie a Prvej jazdeckej divízie pred presilou nepriateľa v noci 2. februára 1915 odtiahli z obce Havaj.

Počas presunu poblúdili a vrátili sa späť do Krásneho Brodu. Medzitým pokračoval útok ruských vojsk v obci Bystrá, cárske oddiely dobyli aj Medzilaborce, pričom tamojšie veliteľstvo rakúsko-uhorských jednotiek ani nevedelo, že v Krásnom Brode má záložné oddiely, ktoré by mohli pomôcť. Po ústupe rakúsko-uhorskej armády sa vyšetrovalo, ako mohla 20. honvédska divízia zablúdiť a pod pláštikom noci a ťažkého pochodu vrátiť sa na svoje pôvodné stanovisko. Vyšetrenie napokon zastavili, no tento príklad len ilustruje, aké elementárne chyby neraz viedli k porážkam a nenahraditeľným stratám rakúsko-uhorskej armády v prvej svetovej vojne.

■ UTRPENIE ZAJATCOV

Balász Juhász z budapeštianskej Univerzity Eötvös Loránd sa zaoberal témou hladných talianskych vojnových zajatcov podľa príbehov zo zajateckých táborov v Šamoríne a Dunajskej Strede. Taliansky zajatec vo svojich listoch opisoval zloženie stravy, ktorú denne dostávali: trochu neslanej polievky s kapustou alebo ovsom a slané ryby s tridsiatimi gramami chleba. Príčinou boli logistické problémy so zásobovaním, keď do táborov neprichádzali nijaké alebo obmedzené množstvá balíkov s potravinami, navyše aj tie boli často otvorené, ba samotní talianski dôstojníci často bránili, aby vojaci mohli dostať proviant. Aj tým dochádzalo k porušovaniu všeobecných pravidiel, podľa ktorých vojnoví zajatci mali dostávať rovnakú dávku stravy ako vojaci, ktorí ich zajali. To, že talianskych zajatcov vyhladovalo vedenie rakúsko-uhorskej armády, ako to vyznieva z knihy súčasnej talianskej spisovateľky, sa však nezakladá na skutočnosti.

Jana Zaťková z Vojenského historického ústavu referovala o okolnostiach vypálenia obce Zborov v roku 1915. Januárová ofenzíva ruských vojsk spôsobila, že obsadili až vyše tretinu obcí v regióne. Samotný Zborov cárske vojsko prvýkrát obsadilo už v novembri 1914, no vtedy ruské jednotky ustúpili. Vrátili sa tam v marci a prinútili rakúsko-uhorské vojská na ústup. Veliteľ 3. zboru generál Emil Colerus von Geldern pred ústupom nariadil z taktických dôvodov obec vypáliť a občanov evakuovať. Zhorelo tristoštyridsať domov, kaštieľ, kostol a ďalšie objekty. Vyšetrenie generálovej „iniciatívy“ po skončení bojov neprinieslo nijaké výsledky. Aj napriek zbierkam na obnovu obce sa Zborov ešte dlho spamätával z tejto vojnovnej kataklizmy.

■ POSTAVENIE EVANJELIKOV

Béla Bartók z maďarskej Eszterházyho katolíckej univerzity sa zamýšľal nad postavením luteránskych veriacich počas rokov 1914 – 1915. Po Prešovských jatkách v roku 1687 a následnej protireformácii sa v regióne Šariša stabilizoval stav evanjelikov tak, že pôsobili v dvadsiatich obciach Šarišskej župy, najviac ich bolo v Giraltovskom obvode, kde z celkového počtu 3 880 veriacich tvorili evanjelici 22,8 percenta. Podobné početné zastúpenie mali aj v Lemešanoch či v Bardejove. Zaujímavá bola aj účasť príslušníkov ruskej armády na bohoslužbách. Napríklad vo Vyšnej Voli sa na evanjelickej omši zúčastnili ruskí cárski dôstojníci pôvodom z baltských krajov.

Viktor Szabó zo Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach referoval z podkladov dobovej tlače o ruskom vpáde do

Veľká vojna má ešte stále veľa nezodpovedaných aj neobjasnených dejov a ani početné auditívne bádateľov a vedcov, ktoré sa v minulých týždňoch zišlo v Bardejovských Kúpeľoch, všetky otázky spojené s bojiskami na našom území neuzavrelo.

Bardejova v decembri 1914. Samotné spravodajstvo v denníkoch bolo posúvané o niekoľko dní. V prípade obsadenia Bardejova ruskými vojskami sa písalo, že mesto neutrpelo veľké škody, cárska armáda pokojne pochodovala, samotný primátor ostal v meste a vyzýval ľudí, aby neopúšťali svoje príbytky, pretože prax bola taká, že tam, kde vojaci nenašli obyvateľov mesta, príbytky vykradli. Vzťahovalo sa to na ruských i rakúsko-uhorských vojakov. V prípade vojnových stretnutí noviny písali iba o stratách ruských vojsk, počet obetí rakúsko-uhorskej armády neuvádzali.

■ MIESTA NA POHREBISKÁ

Anton Liška z Krajského pamiatkového úradu v Prešove priblížil spôsob a konečný výber lokalít na zriadenie stálych vojnových cintorínov na slovenskej strane Karpát, pričom si všimol jestvujúce nariadenia, ktoré porovnával s realitou. Aj keď počas prvej svetovej vojny boli vydané všeobecné pravidlá na výber miesta cintorínov, mnohé z nich dodnes nevedia nájsť. O status národných kultúrnych pamiatok sa uchádza 33 vojnových cintorínov z prvej svetovej vojny, 27 z nich už bolo vyhlásených a ostatné sa azda podarí do roka 2024.

Historik a publicista Juraj Červenka sa venoval téme personálnych strát rakúsko-uhorského letectva na severovýchodnom bojisku od začiatku prvej svetovej vojny do mája 1915. Zaujímavé, že pred začiatkom vojnového konfliktu najviac lietadiel v Európe mali Rusi. Na severovýchode Slovenska bolo v lete 1914 lokalizovaných štyridsať lietadiel. Do mája 1915 bolo postupne vytvorených desať leteckých jednotiek, ktoré využívali letiská v Bardejove, Humennom, Sečovciach, Strážskom, Košiciach, Prešove, Zborove či v Brekove. Straty v letectve boli vysoké. Do konca roka 1914 prišlo o život tridsať letcov a do mája 1915 zahynulo najmenej šesťdesiat letcov.

■ ZDECIMOVANÍ HUSÁRI

Tomáš Wožny z poľského združenia Crux Galiciae priblížil rakúsko-uhorský 94. peší pluk v bojoch na Gušine a Parilovom vrchu. Pluk vznikol v Levoči a zo sedemdesiatich šiestich percent ho tvorili Nemci a z dvadsiatich dvoch percent Česi. Pri karpatských bojoch v horskom teréne pluk utrpel obrovské straty. Norbert Stencinger z maďarského združenia Nagy Háboru – Veľká vojna osvetlil históriu jedného útoku 21. až 27. novembra 1914, kde pri obci Stakčine bojovala uhorská 75. pešia brigáda. Už 14. novembra pri bojoch 3. armády generála Svetozára Borojeviča a 49. divízie Leva Kornilova boli hlásené ťažké straty; 21. novembra sa dostala na front v priestore Humenného a okolia 75. uhorskej kráľovskej brigády, o deň neskôr prebiehali tuhé

Účastníci medzinárodnej konferencie o bojoch v prvej svetovej vojne na severovýchode Slovenska rokovali v Bardejovských Kúpeľoch.

vyšie deväťsto mŕtvych a na Hajdošiku pri Veľkej Polane mŕtvych ani nestihli pochovať. Podobne strastiplná cesta sprevádzala jednotku od Haliča až po taliansky front. Za obdobie vojny prišiel pluk o osemtisíc vojakov a stoštrnásťch dôstojníkov.

Peter Chorvát z Vojenského historického ústavu priblížil osobnosť vojnového maliara Ladislava Medžanského a jeho aktivity v rokoch 1914 – 1915. Maliar sa cez Červený kríž prihlásil do tlačového stanu kunstgrupe. V čase, keď sa hlásil, už sa naňho pre vek nevzťahovali požiadavky mobilizácie. Pritom vojenskú službu nikdy neabsolvoval, takže mu chýbali vojenské skúsenosti. Napriek tomu stvárnil mnoho portrétov, pri ktorých si všimol aj ľudí z okraja spoločnosti (Dvaja vojaci vo vlaku), ale kreslil aj ruských zajatcov. Sedemnásteho júna 1916 bol ľahko zranený, v ďalšom období už bol nepretržite chorý, takže ho začiatkom septembra 1918 poslali na trvalú dovolenku.

■ FRONTY A HROBY

Sergej Adamovič z Ukrajiny sa podelil o skúsenosti s udržiavaním hrobov a historickej pamäti bojov Veľkej vojny v ukrajinských Karpatoch. Tamojší nadšenci s činnosťou začali v júni 2018, doteraz našli 289 cintorínov a vyše štyritisíc padlých rakúsko-uhorských vojakov. Martin Vojtas z Masarykovej univerzity v Brne na základe výskumu v teréne ozrejnil zázemie frontovej línie na vrchu Staviská neďaleko bardejovského Stebníka. Historik Matúš Korba sa venoval Medzilaborciam a prvým bojom v Karpatoch v novembri a decembri 1914, keď sa rakúsko-uhorská strana pokúšala presvedčiť nemeckých spojencov, že vlastnými silami nedokážu udržať ruské vojská v Haliči a na karpatskom fronte. Dôsledkom bol generálny útok ruských vojsk, ktoré obsadili mnohé mestá a obce severovýchodného Slovenska. V tomto období boli sily ruskej a rakúsko-uhorskej armády pomerne vyrovnané. Až po májovej bitke pri Gorliciach v roku 1915 sa pomer síl výrazne zmenil na prospech nemeckej armády.

Peter Harčar z Krajského pamiatkového úradu v Prešove priblížil osud Šandora Falba a jeho náhrobku v obci Zborov. Dvanásteho júna 2020 identifikoval v miestnej záhrade jeho náhrobok, podľa ktorého zomrel v relatívne pokojnom čase 19. februára 1915, ďaleko od obdobia 24. – 25. marca, keď si Zborov prežil svoje peklo. V roku 1917 bol exhumovaný do masového hrobu. Nález karteše náhrobku v záhrade, ktorá je od miesta cintorína vzdialená takmer jeden kilometer, však zostáva záhadou.

Ján Vavruš z rakúskej spoločnosti Archeologický nález sa venoval diverzno-prieskumným hľadákam, konkrétne príchodu Michala Lokšika (1896 – 1975) na front v Karpatoch v roku 1915. Lokšik vyštudoval v kadetskej škole v Innsbrucku, neskôr v Prahe, ocitol sa v bojoch na vrchu Skura neďaleko Hostovic (okres Snina), kde koncom apríla a začiatkom mája 1915 odhalil pozorovacie stanovisko nepriateľa a zneškodnil ho. Ako veliteľ spravodajskej hliadky dostal rád Márie Terézie.

Leon Četrtič zo slovenského združenia Pot miru priblížil dedičstvo prvej svetovej vojny v Slovinsku, kde je v Julských Alpách pochovaných trisťtisíc vojakov. Zdôraznil, ako sa tieto skutočnosti premietajú do turistického ruchu. V spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy sa chystajú dokončiť na mieste bojov zvoncu.

Mlčať o NEPELOVI mnohým vyhovuje, viac hovoria o chýbajúcich peniazoch

Zlato európske, svetové aj olympijské

Text a foto: Vladimír MEZENECV

O najslávnejšom slovenskom športovcovi 20. storočia Ondrejovi NEPELOVI možno hovoriť celé hodiny, a pritom túto tému nevyčerpať. Možno ju začať tým, že krasokorčuľiarom svetovej extratriedy sa v jeho prípade stal chlapec z jednoduchej a skromnej rodiny, teda bez patričného spoločenského i finančného zázemia. Tu sa ihneď rodí otázka: Mohlo by sa také niečo zopakovať dnes v spoločnosti, ktorá šport spája najmä s peniazmi a peniaze so športom?

Aj v období, keď sme všetci vraj boli rovní a mali rovnaké šance, veľa nechýbalo, aby Nepelov talent zostal nepovšimnutý! To, že sa tak nestalo, je najmä zásluha jeho vytrvalej mamy, ktorá sa odvážila osloviť uznávanú trénerku Hildu Múdra, keďže si v skupine detí jej Ondrika nikto nevášal... Skúsenej odborníčke, bývalej členke Viedenskej ľadovej revue, rodenej Rakúšanke, ktorá do Bratislavy prišla za svojou životnou láskou, stačilo veľmi málo, niekoľko pohľadov a ten správny inštinkt, aby si uvedomila, čo z tohto decka môže vyrásť...

■ SKVELÉ TRIO

S menom Nepela zarezonovalo vo svete bratislavské, teda slovenské krasokorčuľovanie, ktoré v druhej polovici minulého storočia dosiahlo mimoriadne úspechy. Išlo o trio, ktoré tvorili Karol Divín, rodák síce z Budapešti, ale s jasným slovenským pôvodom, a rodení Bratislavčania Ondrej Nepela a Jozef Sabovčík. Všetci vyrastali na tom istom ľade Slovana a okrem mnohých iných titulov a ocenení sa im podarilo kompletizovať olympijské medaily všetkých farieb. Divín sa domov vrátil so striebornou zo ZOH 1960 v Squaw Valley (USA), Nepela so zlatou z japonského Sappora (1972) a Sabovčík s bronzovou z bosnianskej metropoly Sarajeva (vtedy ešte súčasť Juhoslávie) v roku 1984. Zato, že sa Ondrej Nepela stal v určitom období nedosiahnuteľnou svetovou jednotkou v krasokorčuľovaní mužov, môže ďakovať nielen svojej „tete“ Hilde Múdrej (tak ju volal až do konca svojho krátkeho života), ale aj času, keď Bratislava bola dejiskom európskeho šampionátu, na ktorom dominoval Karol Divín – prvý slovenský medailista v krasokorčuľovaní. Ondrika celé majstrovstvá a najmä náš víťaz Divín tak upútali a doslova očarovali, že sa rozhodol stať krasokorčuľiarom. O pätnásť rokov starší Karol bol nielen jeho vzor, ale pomáhal mu, ako len vedel. V roku 1964 Nepela ako trinásťročný absolvoval premiéru na majstrovstvách Česko-Slovenska a obsadil na nich druhé miesto hneď za Divínom. V tom istom roku si obaja ešte dokonca zasúťažili na ZOH v Innsbrucku. Náš „tinedžer“ bol určite najmladším členom čs. výpravy, ale možno i najmladším účastníkom celých čs. Divín pri svojej rozlúčke s aktívnou činnosťou obsadil pod Alpami štvrté miesto, náš benjamin bol dvadsiaty druhý – tretí od konca. Toto umiestnenie vtedy nikto zo zainteresovaných nepovažoval za neúspech, naopak, ako štart do sľubnej medzinárodnej kariéry. Nie náhodou ho tam trénerka Hilda Múdra vodila po štadióne za ruku a predstavovala ho tým, o ktorých si myslela, že by ho v blízkej budúcnosti mali dobre poznať: funkcionárom, rozhodcom, trénerom i pretekárom. Len aby im zostal v pamäti. Všetci potom sledovali jeho vystúpenia a konštatovali: je to skutočný talent!

■ ČAS MEDAILÍ A TITULOV

Podľa pani Hildy bol jej Ondriček neobyčajne pracovitý, húževnatý a zároveň poslušný s obrovskou sebadisciplínou. Aj preto Nepela, i keď nemal až taký talent ako najmladší zo spomínanej bratislavskej trojice Jozef Sabovčík, dokázal z nej najviac. Z roka na rok boli jeho výkony presvedčivejšie a kvalitnejšie. Prvú medailu z ME získal v roku 1966

Slovenský športovec storočia Ondrej NEPELA so svojou „druhou matkou“ – trénerkou Hildou MÚDRU, ktorá nás nedávno tiež navždy opustila.

na domácom ľade, teda v Bratislave, bronzovú. Rovnaké umiestnenie dosiahol v ďalších dvoch rokoch. Na olympiáde 1968 vo francúzskom Grenoble obsadil „iba“ ôsme miesto.

Krasokorčuľovanie je však iný šport než napríklad futbal, hokej či atletika. V tých rozhodujú o výsledku dosiahnuté góly, resp. časy po dobehnutí do cieľa alebo dĺžka (výška) skokov, vrhov i hodov. V krasokorčuľovaní však neraz zapracuje subjektívne hodnotenie rozhodcov. To veľmi často ovplyvňuje meno pretekára – a to si krasokorčuľiar buduje celé roky. Akurát u Nepelu bolo toto obdobie, najmä zásluhou usilovnosti, sebadisciplíny a talentu, ale v neposlednom rade i odborného vedenia „rukou“ Hildy Múdrej, oveľa kratšie. Už v roku 1969 v Garmisch-Partenkirchene sa po prvýkrát stáva majstrom Európy a na svetovom šampionáte v Colorade skončil druhý. Rovnaké umiestnenie dosiahol ďalší rok v Leningrade, resp. Ľubľane. Sezónu 1971 však možno považovať za prelomovú – odvtedy už iba víťazil: na majstrovstvách Európy postupne v Zürichu, Göteborgu a Kolíne nad Rýnom, na svetových šampionátoch v Lyone, Calgary a Bratislave a v roku 1972 v Sappore sa stal olympijským víťazom! Bol teda prvý Slováč, ktorý získal zlaté medaily na európskych a svetových šampionátoch aj olympijských hrách. Len pre zaujímavosť – s odstupom celých desaťročí sa takéto úspechy podarilo zopakovať iba vodným slalomárom – bratom Pavlovi a Petrovi Hochschornorovcom, Elene Kaliskej a Michalovi Martikánovi.

■ PIATOK TRINÁSTEHO

V Japonsku v boji o olympijské zlato sa stala nepredvídaná vec. Po neobyčajne kvalitne zajazdených povinných cvikoch, keď už málokto pochyboval, že nezíska titul olympijského víťaza, prišiel vo voľnej jazde Nepelov nečakaný pád. Nie preto, lebo bol piatok trinásteho, ale pri pokuse o skok trojitého odpichnutého rittbergera zrejme zavádil o nečistotu na ľade. Zvyšok jazdy však absolvoval skutočne majstrovsky a všetci rozhodcovia ho dali na prvé miesto!

Po tejto olympiáde a majstrovstvách sveta v Calgary (druhý titul) plánoval definitívne skončiť so športovou amatérskou kariérou. Bolo to pochopiteľné, na vrcholových svetových podujatiach už získal všetky najvýznamnejšie tituly a ocenenia. Ocitol sa však pod silným politickým tlakom. V roku 1973 sa Bratislava opäť mala stať dejiskom MS a naša tzv. socialistická telesná výchova a šport chcela demonštrovať svoje

silné stránky na domácej pôde, resp. domácom ľade. Funkcionári mu sľubovali hory-doly, konkrétne to, že ho po majstrovstvách pustia na Západ do niektorých z ľadových revue. Nezoštávalo mu nič iné, iba súhlasiť. Po prvýkrát sa už do tréningov musel nútiť, ale na jeho výkonoch to nebolo vidieť. V Kolíne nad Rýnom získal svoj piaty európsky primát a potom vo svojom rodnom meste sa tretikrát stal majstrom sveta. Napriek tomu, že rok predtým už hovoril o svojej vyčerpanosti, o pätnástich rokoch náročných tréningov skoro ráno a neskoro večer (skôr už v noci) i o túžbe dokončiť štúdium. Nakoniec teda musel prijať ponuku oficiálnej rozlúčky doma a po jeho vystúpení preplnené hľadisko bolo svedkom premeny ľadovej plochy na záhradu plnú kvetov.

■ NENAPLNENÉ OBAVY

Po mame najdôležitejšia žena v jeho živote pani Hilda Múdra, ktorá Ondreja Nepelu trénovala počas celej jeho pretekárskej kariéry, teda plných pätnásť rokov, mala určité obavy z prechodu svojho chránenca do Holiday on Ice. Myslela si, že prostredie v revue mu nebude vyhovovať. Vedela, že nerád improvizuje, nie je nejaký šoumen, ale v tomto sa trochu zmýlila. Počas trinásťročného pôsobenia v slávnom súbore Ondrej sa dokázal zorientovať v skutočnom profesionalizme, priťahoval divákov nielen sólovými vystúpeniami, ale i v pároch či jednoznačne v tzv. kabaretných kreáciách.

Na Západ odišiel s povolením najvyšších štátnych inštitúcií, tak ako mu to po olympiáde v roku 1972 sľúbili. Odvtedy sa však pýcha socialistického športu zrazu nemohla objavovať na stránkach našich novín, časopisov či na televíznych obrazovkách. Jednoducho sa to stránickej nomenklatúre nehodilo. Povolil medializovať dvojnásobného najlepšieho športovca roka ČSSR, nášho olympijského víťaza, niekoľkonásobného majstra sveta a Európy, ktorý sa rozhodol žiť v kapitalizme? To teda nie! I keď ho nikto nepovažoval za emigranta, jeho obdivovateľom u nás malo stačiť občas niekoľko riadkov v novinách, že si v pote tváre ťažko zarába na každodenný chlieb.

Nepela sa v západnom Nemecku uviedol aj v úlohe úspešného trénera. Jeho zverienka Clavdia Leisterová v roku 1989 skončila štvrtá na majstrovstvách sveta i starého kontinentu, o rok v Paríži na svetovom šampionáte dokonca získala striebro. Ale toho sa už najslávnejší slovenský športovec 20. storočia nedožil. Zomrel na smrteľnú chorobu vo februári 1989 v západonemeckom Man-

neime vo veku tridsaťosem rokov... Našťastie, väčšina jeho rovesníkov si bude stále spomínať na jeho nezabudnuteľný chlapčenský, síce tak trochu šibalský, ale stále veľmi úprimný úsmev...

ooo

Ondrej Nepela je pochovaný v rodnom meste na cintoríne v Slávičom údolí. Od roka 1993 sa v Bratislave uskutočňuje Memoriel Ondreja Nepelu v krasokorčuľovaní pri tradične dobrej medzinárodnej účasti, zimný štadión, na ktorom sa rodila jeho úspešná kariéra, nesie jeho meno už takmer štvrtoročie.

Tento končiaci rok si pripomíname jeho nedožité jubileum. Veď sa narodil 22. januára 1951. Stále mu však zostávajú ešte v mnohom dĺžni. Nech je aj tento príspevok aspoň malou splátkou časti dlhu, ktorý máme voči tejto osobnosti. Tí, ktorí sú za to platení a zodpovední, ho akosi veľmi málo spomínajú v súvislosti s tým, ako možno vychovať svetovú športovú hviezdu najväčšej veľkosti a jagavosti aj v skromných podmienkach provinčného mesta, ktorým Bratislava v polovici minulého storočia určite bola. Žiaľ, mnohým časté nespomínanie Ondreja Nepelu celkom vyhovuje. Radšej budú stále hovoriť o nedostatku financií v športe než o tom, že v prvom rade všetko závisí od ľudí, ich prístupu, vzdelania, profesionality, ale najmä ľudskosti...

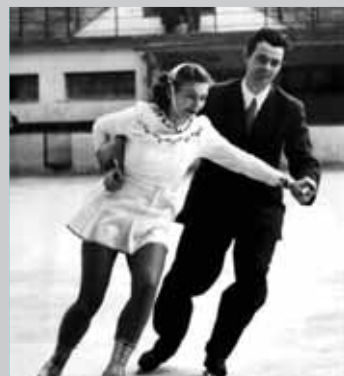
NEKROLÓG

Druhá matka

V čase, keď kolega pripravoval črtu o Ondrejovi Nepelovi, jeho trénerka Hilda Múdra opustila náš svet. Hilda Múdra, rodená Hildegard Klimpel, bola slovenská trénerka krasokorčuľovania rakúskeho pôvodu. V roku 1947 sa vydala za Jozefa Múdreho, odvtedy žila v Bratislave. Päťnásť rokov bol jej zverencom najúspešnejší slovenský krasokorčuľiar – olympijský víťaz Ondrej Nepela.

Dvadsať rokov prežila vo Viedni, šesťdesiat v Bratislave. Okrem Nepelu viedla aj ďalších výborných slovenských krasokorčuľiarov: Evu Grožajovú, Agnesu Wlachovskú-Büřilovú, Mariánu Filca a Miroslava Šošku. Jej zverenkou bola tiež juhoslovenská krasokorčuľiarica Sandra Dubravčičová, ktorú doviedla k európskemu striebru. Istý čas trénovala aj posledného slovenského krasokorčuľiaru, ktorý sa výraznejšie zapísal do dejín svetového krasokorčuľovania, Jozefa Sabovčíka. Päťnásť rokov svojho života však Hilda Múdra venovala Ondrejovi Nepelovi, ktorého trénovala od roka 1958 až do jeho odchodu ku profesionálom v roku 1973. Priviedla ho k olympijskému víťazstvu v Sappore, k trom titulom majstra sveta (1971 – 1973), piatim titulom majstra Európy (1969 – 1973) a k ôsmim titulom majstra ČSSR.

(ib)

Na snímke Hilda MÚDRA v čase aktívnej športovej kariéry s partnerom v tancoch na ľade inžinierom Emilom SKÁKALOM.

GLOSA

Komu veriš – mne alebo vlastným očiam? Agentúra Statista urobila celosvetový prieskum, ktorým profesiám ľudia veria či neveria. Odpočítaním počtu ľudí, ktorí odborníkom danej profesie neveria, od počtu ľudí, ktorí, naopak, im veria, zistili globálnu úroveň dôvery obyvateľstva. Vyšli im zaujímavé čísla, ktoré sa diametrálne líšia od podobných prieskumov na Slovensku. Takmer zhodne vo svete nadpolovičná

Dôvera k profesiám

väčšina ľudí verí lekárom a vedcom. Na treťom mieste sú učitelia, ktorým verí 43 percent obyvateľstva. Bežným ľuďom, s ktorými sa človek stretne, by verilo 27 percent, silovým zločkám – policii a armáde – len 22 percent. Na druhej strane o desať percent je viac ľudí, ktorí neveria novinárom, než tých, ktorí im veria. Takmer rovnako obstáli bankári. Ľudia, ktorí neveria reklamným mágom, majú väčšiu vieru o 22 percent. Kým ministrom neverí o 39 percent viac ľudí, všeobecne politikom neverí až o 52 percent viac ľudí. Vo svete politikom najviac veria obyvatelia Malajzie a Indie, najmenej v Argentíne a Kolumbii. Negatívny vzťah k politikom majú najmä mladí ľudia. Nemecký inštitút Sinus skúmal názory mladých ľudí vo veku 18 – 34 rokov, pričom oslovili milión respondentov z 35 krajín. Zistilo sa, že až 82 percent mladých Európanov neverí politickým inštitúciám. Dokonca 45 percent ľudí z tejto skupiny odpovedalo, že voči politickým inštitúciám nemá „vôbec žiadnu“ dôveru. Len dve percentá mladých dôveruje médiám úplne bez výhrad, 39 percent odpovedalo, že médiám nedôveruje vôbec. Na porovnanie – slovenská mimovládna organizácia Globsec zverejnila publikáciu, v ktorej sa venovala miere spokojnosti s fungovaním demokracie a štátu v štátoch strednej a východnej Európy. Podľa publikácie dôvera k médiám je v priemere na 44-percentná a vyše 70 percent respondentov považuje médiá v Rakúsku, Česku, Rumunsku a na Slovensku za skôr alebo úplne slobodné. Konkrétne na Slovensku je to údajne 79 percent. Pravdepodobne ide o pranie, ktoré byva otcom myšlienky. Zároveň si podľa mimovládky 46 percent Slovákov myslí, že médiá ovplyvňujú finančné skupiny a 24 percent verí, že ich ovplyvňuje vláda. Podobne diskutabilne vyznievajú aj ďalšie zistenia z publikácie – až 60 percent respondentov na Slovensku podľa autorov verí, že o svetových udalostiach nerozhodujú volení lídri, ale tajné spolky, ktorých cieľom je vytvorenie totalitnej svetovlády; 51 percent, že Židia majú príliš veľkú moc a skryto ovládajú vlády a inštitúcie sveta; 46 percent respondentov verí, že migranti sú zvýhodňovaní oproti ostatným obyvateľom.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Výnimočný hudobno-scénický koncert inšpirovaný dielom básnického barda Hviezdoslav v nevšednom hudobnom podaní

Peter SCHVANTNER – Foto: Facebook

Pavla Országha Hviezdoslava považujeme za najväčšieho slovenského básnika. Jeho dielo inšpiruje aj sto rokov od jeho smrti, dá sa povedať predčasnej, hoci sa dožil vtedy úctyhodných sedemdesiatich dvoch rokov. Dielom tohto básnika, advokáta, prekladateľa, politika, ale aj predsedu MS po jej oživotvorení v roku 1919 sa inšpirovali manželia Andrea a František BĀLEŠOVCI.

Andrea Bálešová v rámci projektu Students meet professionals v spolupráci so študentmi Cirkevného konzervatória pripravili výnimočný hudobno-scénický koncert pod názvom Hudba v slove – slovo v hudbe. Koncert sa uskutočnil koncom októbra v Hudobnom salóne Zichyho paláca v Bratislave aj pod záštitou Domu MS v Bratislave.

■ FASCINUJÚCI PRÍBEH

Cieľom tohto výnimočného koncertu bolo priblíženie Hviezdoslavovho literárneho diela v spojení s hudobnou produkciou. Spojenie Hviezdoslavovej špecifickej poetickej reči so súčasným hudobným jazykom prináša ojedinelú expresiu a výnimočný zážitok.

„Hviezdoslavova poézia je pre mnohých z nás ‚ťažkým orieškom‘, no zároveň fascinujúcim príbehom odhaľujúcim tajomné zákutia ľudskej mysle, pocitov i samotného života. Hoci je nám jeho reč dnes už akosi vzdialená, láka nás ponoriť sa do nej a skúmať všetky jej podoby. Myslí si, že spojenie s hudbou, a najmä tou súčasnou, dokáže verne priblížiť ducha a myseľ tohto veľikána našej poézie,“ povedala

Manželja Andrea a František BĀLEŠOVCI sú hudobníci, ktorí zhudobnili Hviezdoslavove básne do džezovej podoby. Podporila ich aj Matica slovenská.

vedúca projektu Andrea Bálešová. V podaní vynikajúcej slovenskej speváčky Evy Šuškovéj a klaviristky Andrey Bálešovej si prítomní mohli vypočuť premiéry diel etablovaných slovenských skladateľov Lukáša Borzika, Viliama Gräffingera, Jevgenija Iršaia a Františka Báleša. Na

koncerte odznela aj tvorba mladých autorov – Sebastiána Bucha, Adama Baranca, Petra Drobného a Ivana Zadrabaja. Pri tejto príležitosti uviedli aj koncertnú verziu Hviezdoslavovej balady Zuzanka Hraškovie, ktorú v roku 1973 do podoby komornej opery zhudobnil slovenský skla-

dateľ Jozef Grešák. Ďalšími účinkujúcimi na koncerte boli Klaudia Vašinová a Jan Pospíšil, Komorný zbor pod vedením Roberta Tišťana, študenti Cirkevného konzervatória a VŠMU. Scénickej spolupráce sa ujal mladý slovenský režisér a dramaturg Marek Mokoš.

Druhým výnimočným podujatím, zameraným na oslavu diela P. O. Hviezdoslava, bol džezový koncert Františka Báleša a jeho formácie František Báleš Ansámbeľ.

„Rád experimentujem, ale poposať sa s jazykom nášho najväčšieho básnika, ktorého poézia je pre mnohých iba témou školských lavíc, chcelo väčšiu odvahu,“ povedal František Báleš, ktorý zhudobnil desať sonetov a so svojím ansámblom vydáva debutový album, na ktorý prispela aj Matica slovenská. „Pri vytvorení tohto cyklu ma inšpirovala čarovná zvukomalebnosť neexistujúcich slov ako čaropohár, krasopani či maľovidlá...“ dodal autor projektu. Koncert sa uskutočnil presne na sté výročie úmrtia P. O. Hviezdoslava, teda 8. novembra 2021 v mestskom divadle P. O. Hviezdoslava v Bratislave.

■ SONYTY V HUDBE

Sonety vytvorili v programe jeden celok. Začína sa pevne na zemi, no človek sa postupne odpúta od pozemských vecí. Básnik ponúka návod, ako sa oslobodiť od strachu nielen zo životnej neistoty, ale aj smrti ako takej.

Cyklus desiatich piesní bol vytvorený pre mužský hlas, vokálny ansámbeľ a džezovú kapelu, ponúka prienik bohatej harmónie, rytmov, melódií a improvizácií. Na koncerte účinkoval František Báleš Ansámbeľ a hostia – Mária Reháková flauta, Ondrej Juraši kridlovka a šesťčlenné vokálne združenie WAF band. Album vychádza vo vydavateľstve Hudobného Fondu – Musica Slovaca, kde si ho budete môcť zakúpiť aj online.

Truhlica národných povestí je vďaka Igorovi VÁLEKOVÍ opäť plnšia a bohatšia Stránky plné tajomných bytostí

KNIHA TÝŽDŇA

Vydavateľská skúsenosť nás presvedča, že slovenskí čitatelia radi siahajú na literárne bohatstvo predkov. Je potešiteľné, že aj súčasní autori prikladajú ruku k dielu a starajú sa o nové adaptácie pôvodných literárnych zdrojov a zároveň autorsky tvoria nové, čím dopĺňajú a obohacujú literárnu truhlicu.

Aj kultúrny publicista a spisovateľ Igor Válek sa v časti tvorby cieľene venuje tomuto žánru a výsledkom sú knihy vyplňajúce rastúcu Povešťovú mapu Slovenska v matičnom vydavateľstve. Tentoraz „zalovil“ medzi tajomnými bytostami, ktorých je v našich povestiach neúrekom, a vložil ich do knihy Slovenské povesti plné tajomných bytostí.

Ste presvedčení, že viete, koľko máme tajomných príbehov uložených práve do povestí? Hoci sa to usilujú zistiť generácie zberateľov (etnografov) aj tvorcov (spisovateľov), presnú odpoveď nepoznáme. No hľadáme ďalej... Trochu to pripomína povest' o hľadačoch zlata pod Kriváňom. Kopalí, hrabali, prosili škriatkov aj víly, listovali v čarodejných knihách, varili byliny... Nič nepomáhalo. Napokon sa rozhodli, že spočítajú končiare v Tatrách, aby aspoň niečo medzi ľudí priniesli. To sa im podarilo – vďaka obryni, ktorá im prezradila, že „všetkých deväťstodevätidesiatdeväť končiarov prešla“. Tak hovorí povest'. Tajomná ako tie o skamenenom mníchovi; sitniarskych rytie-roch; bielych paniach i čiernej; ukrivdenej sirote i mŕtvom frajerovi; čertových hándankách; vikolakej stotočnej dcéry a či tajomstvách pltníkov. Alebo o tom, ako sa v Demänovej zbavili draka, ako hrmostal obrov mlyn na Liptove, zmizli boginky a či ako Jana prilahlo na Orave. Nechýbajú Jánošíkove tajomstvá a podzemné poklady... Čo dodať? Azda iba, že hoci sa zatiaľ nepodarilo nájsť všetky tajomné povesti, určite z tejto knihy „vydolužete“ viac bohatstva ako hľadači zlata pod Kriváňom.

(red)

MEDAILÓN

Aj keď dlhoročný reprezentant literatúry faktu Ladislav ŠVIHRAN sa dožíva deväťdesiatky, stále dáva o sebe vedieť tvorbou v rozhlase, časopisoch, vrátane klasického Slniečka. Ba naďalej aktívne a tradične žije: má svoju piváreň, svoje veľké pivo i tradičné prechádzky pri jazere... Síce už nie sólo, ale s paličkou.

Nestor literatúry faktu

Narodil sa v Belgicku, v Lutychu, vo veľkom a rušnom meste, kde premávali električky. Kto si z príbuzných sa ta zatúlal a písal domov, že tam možno dobre zarobí. Otec našiel prácu v bani, lenže ochorel na tuberkulózu, v tých časoch len ťažko vyliečiteľnú chorobu, a rodina sa vrátila na Slovensko, kde otec zakrátko umrel. Laco vyrastal v Bátorciach. Potom sa rodina presťahovala do Bratislavy. Tu skončil gymnázium a promoval na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského. Neučil. Teda nie za katedrou, ale článkami a knihami. Všetky knihy, ktoré mu vyšli - a bolo ich vyše dvadsať - sú literatúrou faktu.

S Lacom sme sa stretli v poslednom ročníku štúdia na vysokej škole. Keďže nám obom už predtým uverejnili v mládežníckych novinách Smena nejaké články, prijali nás oboch na školské oddelenie. Odvetdy sa naše osudy schádzali a rozchádzali, ale blízkymi priateľmi sme zostávali. Spolupracovali sme v Slobodnom piatku i v rozhlase.

Schádzali sa aj naše rodiny. Organizovali sme výlety po Slovensku, ale zatúlali sme sa napríklad aj do Békecsaby, kde moja manželka istý čas učila na slovenskej škole. Laco napísal pre rozhlas desiatky dramatických pásiem, osobitne o slovenských dejateľoch a literátoch. Za hrané dokumenty získal viacero ocenení. Spolupracoval s Táňou Kusou, Emilom Benčíkom, Jánom Bábikom... Spomedzi autorov literatúry faktu bol asi najodvážnejší. Aj keď mal dve deti a manželku - domácu kuchárku, rozhodol sa pre slobodné povolanie. A na malom Slovensku to bolo osobitne riskantné. A takto prežil až do deväťdesiatky, ktorú si pripomína 15. decembra.

Slavo KALNÝ
Foto: Peter PROCHÁZKA

HUMORESKA

K našim národom! Ako viete, naše národy a národnosti sú rovnoprávne. Z toho niektoré sú rovnoprávnejšie. Napríklad niektorým sa zo zákona budú musieť dávať finančné príspevky. Niektorým národnostiam nie. Co ste si zvolili, to máte. Aby nikto nemal pocit krivdy, napravíme to cez naše/vaše vládno-parlamentné noviny, ktoré práve čítate. Keďže na ich vydávanie bolo plánovaných sedem miliónov eur ročne, spravodlivo ich rozdelíme. Lebo sme vaša spravodlivá vláda a máme vás radi. Milióny zoberieme z rozpočtu ministerstva zdravotníctva. Po zrušení zopár nemocníc bude tam preby-

tok financií. Dva milióny rozdelí šéfredaktor na náklady, platy a honoráre, použítie skontroluje ministerstvo kultúry. Zo zvyšku štyri dostane Matica, keďže Slo-

stanov opäť zakotví pôvodné „vyjadrenie lojalít voči Československej republike“. Aktualizované - voči Slovenskej republike. Stanovy a činnosť spolku nájdú oporu

Ale podme ďalej. Stotisíc dostanú Rómovia bez podmienky zmeny názvu národnosti na pôvodný, sú vás dve percentá. Česi a Rusíni dostanú po dvadsaťpäťtisíc.

vanie údajov známou firmou dostanete jeden cent pred zdanením. Po zdanení a zaokrúhlení pošlite jeden cent poštovou poukážkou na úrad vlády a sme vyrovnaní. Aspoň kým nezverejníme nové daňové zákony a nové kilečko pre podnikateľov. Vládno-parlamentné noviny budete zatiaľ dostávať zadarmo. Zvýši vám viac peňazí na testy, respirátory, plyn a elektrinu. Tak sa nesťažujte. Vláda na vás myslí. Vychádza z ústrety vašim požiadavkám. Napríklad, vzhľadom na vaše viaceré pripomienky vládno-parlamentné noviny budú vychádzať na viacerých druhoch papiera. Hrubší papier na čistenie zemiakov, tenší na iné použitie podľa potreby. Tešte sa na nové číslo.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Noviny, ktoré nekrivdia, najmä nie vláde

vákov je u nás osemdesiat percent. Štyristotisíc vyfasuje Cse-madok, k maďarskej národnosti sa hlási osem percent obyvateľov. S podmienkou zmeny názvu. Z pôvodného Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége, Kultúrny spolok maďarských pracujúcich Československa, na Szlomadok. Prinajhoršom Felvidmadok. Druhá podmienka - do

v zákone. Výsledky doterajšej činnosti vidno na každom kroku. Víťazkou Miss Universe Hungary 2021 sa stala dvadsaťročná slečna Viktória Jázmin z Érsekújváru, po slovensky z Nových Zámok, rodáčka z Győru, po slovensky z Rábu. Určite sú v Komárne na smerovacích tabuliach uvedené obidva názvy. V porote okrem iných sedeli páni s priezviskami Kočíš, Karas a Pánik.

Ostatné národnosti podľa sčítania obyvateľstva, ako napríklad Siouxi-ovia, Ukrajinci, Inuiti - Eskimáci, Jedi z Hviezdnych vojen, Vietnamci a ostatní si rozdelia zvyšok. Alebo to urobíme inak. Aby sme proces delenia piatich miliónov zjednodušili a ušlo sa spravodlivo každému, všetci bez rozdielu včítane dočiat dostanete jedno euro v hrubom. Po odpočítaní nákladov na spraco-

Petržalský náučný chodník vzniká zásluhou tamojších matičiarov

Orientujú a informujú v najväčšom sídlisku

Text a foto: Jozef SCHWARZ – Foto: Aerofoto Štefan KAČENA

Miestny odbor Matice slovenskej v Petržalke už desať rokov rozvíja aktivity v rámci cyklu Petržalský matičný rok. Každoročne si tunajší matičiari pripomínajú udalosti slovenských dejín vo väzbe na Petržalku a slovenský pravý breh Dunaja. Začínajú spomienkou na Jána Bulíka, prvého predsedu Matice slovenskej v Južoslávii, pri jeho pamätnej tabuli na Bulíkovej ulici. Nezabúdajú na mierové zmluvy s Maďarskom. Vo februári na parížsku z roka 1947, ktorá znamenala pripojenie bratislavského predmestia, a tiež na trianonskú z júna 1920. Pripomínajú si oslobodenie v apríli 1945 i okupáciu z jesene 1938. A viaceré ďalšie mílniky a výročia. Za najvýznamnejší dátum v histórii Petržalky považujú 14. august 1919 – pripojenie Petržalky k Česko-Slovensku a vznik jej slovenského názvu.

Aktivity matičiarov majú pomerne dobrý ohlas, ale nepreniknú do širšej verejnosti. Preto sa rozhodli budovať Petržalský náučný chodník na spôsob trvalého všeobecného informovania Petržalčanov a návštevníkov pri vstupe do tejto mestskej časti cez dunajské priechody. Po viacerých neúspešných pokusoch o získanie

finančného príspevku to konečne vyšlo. V máji 2021 projekt finančne podporil starosta Petržalky Ján Hróčka. Dotácia spolu s príspevkom matičiarov umožňuje postaviť dva informačné panely náučného chodníka. Jedným z nich bude Petržalské mýto, ktorý osadia pri chodníku za Mýtnym domom. Stručne predstaví Petržalku a jej históriu. Druhý

bude obsahovať informácie pod názvom Vojny a mier v Petržalke. Chcu ho osadiť pri pamätníku mierových zmlúv po prvej svetovej vojne na Tyršovom nábreží – jedinom trianonskom pamätníku u nás. To je tohtoročný cieľ.

V petržalskej mestskej časti hlavného mesta žije vyše stotisíc obyvateľov, a aj keď v nej už prevláda nová paneláková zástavba, je v nej aj dosť odkazov na našu minulosť a pohnuté dejiny, na ktoré chcú tamojší matičiari upozorniť náučným chodníkom.

Pätnásty ročník Dňa Ludovíta Štúra v Levoči

Inšpirujúci odkaz štúrovcov

Miroslav BRINCKO, predseda MO MS v Levoči

Levočskí matičiari v spolupráci s predstaviteľmi mesta usporiadali v októbri pätnásty ročník Dňa Ludovíta Štúra. Účastníkov privítal predseda Miestneho odboru MS Miroslav Brincko. V úvodnom príhovore pripomenul význam národného buditeľa a jeho nasledovníkov – štúrovcov. Práve tí rozvinuli v Levoči po odchode z Bratislavy bohatú literárnu činnosť a prispeli k národnému uvedomeniu Slovákov. Trinástim z nich, ktorí prišli v marci

1844 študovať do Levoče, v septembri tohto roku predseda Matice slovenskej Marián Gešper slávnostne otvoril Pamätnú izbu.

Na pätnástom ročníku Dňa L. Štúra sa zúčastnili národníari, matičiari zo Spišskej Novej Vsi a z Popradu, žiaci základných a stredných levočských škôl, primátor mesta Miroslav Vilkovský, podpredseda MS Marek Nemeč, riaditeľ Domu MS v Spišskej Novej Vsi Rastislav Zacher a podpredseda Slovenskej

Liptovskí matičiari približujú významné udalosti dejín

Podnetná výstava o Trianone

Text a foto: Peter VRLÍK

V Dome MS v Liptovskom Mikuláši je jednou z hlavných činností organizovanie výstav nielen amatérskych alebo profesionálnych umelcov, ale aj približovanie dôležitých udalostí a osobností spojených so slovenskou históriou.

V priestoroch výstavnej sály 6. novembra uskutočnili vernisáž výstavy Trianonská mierová zmluva 1920 a Slovensko, ktorú pripravili Historický ústav SAV a občianske združenie Osobnosti pod Bradlom. Výstavu nainštalovali pracovníci múzea Janka Kráľa. Na trinástich paneloch sa nachádzajú fotografie z Masarykovho ústavu a z archívu Akadémie vied Českej republiky, z National Archives and Records, zo Slovenskej národnej knižnice a Jan and Betka Papanek Foundation. Odborné texty na paneloch k jednot-

livým udalostiam pripravil pracovník Historického ústavu SAV Matej Hanula.

Na otvorení výstavy sa zúčastnili predstavitelia spomenutého občianskeho združenia Ján Repta a Peter Bzdúch, riaditeľ Domu MS a podpredseda MS Marek Nemeč, predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko, predseda Klubu Spoločnosti M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši Jaroslav Bartánus a riaditeľ múzea Janka Kráľa, podpredseda MO MS Liptovský Mikuláš Jaroslav Hric. Na

úvod M. Stromko predniesol báseň Janka Jesenského Odkaz sloven-

ských legionárov. Po recitácii členka miestneho klubu Spoločnosti M. R. Štefánika Kvetoslava Staroňová prečítala vybrané state zo spomienok dvoch slovenských diplomatov Jána Papánka a Štefana Osuského na podpisovanie Trianonskej zmluvy. Člen o. z. Osobnosti pod Bradlom P. Bzdúch prečítal v zastúpení historika Mateja Hanulu, autora výstavy, jeho pripravené vystúpenie k výstave, v ktorom zdôraznil, že podpis Trianonskej mierovej zmluvy s Maďarskom zo 4. júna 1920 patrí jednoznačne medzi najvýznamnejšie mílniky dejín strednej a juhovýchodnej Európy. Po kurátorskom príhovore podpredseda o. z. Osobnosti pod Bradlom J. Repta priblížil bližšie činnosť tohto združenia. Na záver sa za prítomných poďakoval predseda klubu Spoločnosti M. R. Štefánika za hodnotnú prednášku a inštalovanie zaujímavej výstavy, ktorá približuje významné udalosti našich dejín.

Sto rokov bez Hviezdoslava si pripomenuli aj v Spišskej Novej Vsi

Bardovi našej poézie venovali týždeň

Text a foto: Jolana PROCHOTSKÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi, laureát ceny primátora mesta, vyzval na spoluprácu pri spomienke na barda slovenskej poézie Školský úrad a s PaedDr. V. Oltzneauovou pripravili Program týždňa od 8. – 12. 11. 2021 pre základné školy mesta. Do projektu sa zapojilo šesť škôl a na hodinách slovenského jazyka sa pätnásť učiteľov venovalo životu a dielu básnika.

Na sprítomnenie diela osobnosti básnika využili rôzne metódy i formy práce a žiakov motivovali aj tvorivosťou – viazaním mašle, vytvorením erbu Oravy, putovaním po mape s hľadáním miest spojených s P. O. Hviezdoslavom... Členovia DS Hviezdoslav pripravili ukážky z tvorby, ale pre opatrenia týkajúce sa ochorenia COVID-19 nemohli na školách recitovať. K projektu sa pridalo aj Gymnázium Školská ulica (Mgr. D. Jurášková), Hotelová

akadémia (PaedDr. G. Takáčová). V spolupráci so Spišským kultúrnym

FOTORIPOST

centrom a s knižnicou (Mgr. D. Krajňáková) skoncipovali stretnutie s tvorbu básnika, ale pre protikovidové opatrenia ho nemohli uviesť.

Desiateho novembra sa v záhrade D MS uskutočnilo spomienkové podujatie za prítomnosti primátora mesta Ing.

Spišskonovoveskí matičiari vo dvore matičného domu vysadili ružu Hviezdoslav a odhalili pri nej aj sochársky stvárnený reliéfny kubus.

P. Bečárka a viceprimátora Ing. P. Gondu. V programe Život a dielo priblížila D. Rosová ukážky

z básnikovej tvorby, jeho verše recitoval člen DS Hviezdoslav Ing. P. Konig. Ozdobou podujatia bolo vysadenie Ruže Hviezdoslav, ktorú v Rozárii Olomouc objavila a zabezpečila od pestovateľa M. Šipa u našich západných susedov Mgr. J. Prochotská. Ružu, ktorú v roku 1936 vyšľachtil J. Bohm a pestovateľ ju daroval na Spiš sponzorsky, doplnila travertínový reliéf v podobe ruže, ktorý vytvoril a daroval Ing. E. Labaj. Spišskonovoveskí matičiari získali na spoluprácu Okresnú organizáciu Jednoty dôchodcov Slovenska a pod názvom Starí rodičia s vnúčkami čítajú Hviezdoslava sa k ich aktivitám pripojili mestské organizácie v Spišskej Novej Vsi, Krompachoch a Spišských Vlachoch.

MATIČNÉ DEPEŠE

VÝROČNÁ CENA DO MARTINA

Medzi siedmimi držiteľmi výročných cien časopisu Pamiatky a múzea – revue pre kultúrne dedičstvo, ktorý v tomto roku oslavuje sedemdesiate výročie vzniku, je aj autorský tandem Klára Komorová a Lubomír Janekovič za reprezentačnú publikáciu Knižná kultúra humanizmu a renesancie vo fondoch a v zbierkach Slovenskej národnej knižnice v Martine. Redakcia a redakčná rada v tomto jubilejnom roku vybrali laureátov spomedzi 127 nominácií, z ktorých do finále vybrali osemnásť projektov. Výročné ceny udelili po tridsiaty raz.

OBNOVA ŠKULTÉTYHO DOMU

Veľkokrtíšskych matičiarov dlhodobo trápil stav rodného domu najväčšieho krtíšskeho rodáka, evanjelického kňaza, štúrova, národovca, básnika, osvetového činiteľa, učiteľa a riaditeľa prvého evanjelického slovenského gymnázia v Revúcej Augusta Horislava Škultétyho. Budova bola v havarijnom stave. Po dlhých rokovaniach a žiadostiach sa predsa len podarilo prostredníctvom o. z. Spoločnosť A. H. Škultétyho zámer obnovy presadiť a v roku 2018 spustiť rekonštrukciu objektu. V prvej etape sa vďaka veľkorysým darcom podarilo urobiť základné adaptačné práce a zabezpečiť na dom nový krov a strešnú krytinu za vyše dvanásťtisíc eur. Druhá etapa sa rozbieha od začiatku novembra 2021 a na veľkokrtíšskych obetavcov čakajú náročné stavebné práce v exteriéri aj v interiéri, veď ide o vyše dvesto rokov starú zanedbanú budovu. Finančne náročné dielo aktuálne podporila aj Nadácia SPP príspevkom päťtisíc eur

MALÝ S VEĽKÝM SRDCOM

Adama Matejku s obľubou obsadzovali režiséri do tzv. malých rolí, ale on v nich bol neprehliadnuteľný. Pri príležitosti jeho nedožitých stých narodenín v roku 2005 umiestnil MO MS v Liptovskom Mikuláši na dome, v ktorom herec žil, pamätnú tabuľu na pripomínanie tohto malého herca s veľkým srdcom. V nedeľu 21. novembra 2021 si matičiari pripomenuli 116. výročie od jeho narodenia. Pamiatke tohto herca sa poklonili podpredseda MS, riaditeľ Domu MS Marek Nemeč a pracovník Domu MS a tajomník Divadelného odboru MS Peter Vrlík.

HASIČOM K STOROČNICI

Publicista a historik Stanislav Vančo, ktorého poznáme aj zo stránok Slovenských národných novín, uvádza v týchto dňoch svoju najnovšiu publikáciu venovanú storočnici Zemskej hasičskej jednoty na Slovensku a Dobrovoľnej požiarnej ochrany Slovenska, v ktorej dokumentuje bohaté aj vzrušujúce stránky hasičstva u nás. Veď dobrovoľní hasiči zachraňovali majetky občanov, pomáhali, kde mohli, aby plne naplnili cieľ – pomáhať ľuďom v ťažkých chvíľach v duchu hesla Bohu na slávu, blížnemu na pomoc. A naozaj história dobrovoľného hasičstva na Slovensku je skutočne pestrá a priam vzrušujúca. V niektorom z ďalších čísel SNN nás o tom presvedčí samotný autor.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

K buste prvého matičného predsedu Štefana Moysesa a k pamätnej tabuli prvého podpredsedu MS Karola Kuzmányho pribudla na Dome MS v Nitre nová pamätná tabuľa venovaná stému výročiu vzniku tamjšieho miestneho odboru, ktorý v meste pod Zoborom píše svoju históriu od ustanovujúceho valného zhromaždenia 6. októbra 1920. Za prvého predsedu bol zvolený iniciátor vzniku odboru

Nitrianska storočnica

Jozef Rozim, vtedajší riaditeľ Štátneho reálneho gymnázia Tomáša Červena. Tajomníkom sa stal Matej Miškóci a pokladníkom prof. Jindřich Kovárna. V tom čase mal miestny odbor 399 registrovaných členov, čo na silne pomadžarčenú Nitru bol veľký úspech.

Pamätnú tabuľu 10. novembra 2021 slávnostne odhalili bývalý tajomník MO MS v Nitre František Halama spolu so súčasným predsedom Jánom Petruškom. História MO MS na podujatí priblížil jeho súčasný predseda. Podujatím sprevádzal člen výboru miestneho odboru Štefan Paulov. O hudobný program sa postarali Heligonári z Nitry, ktorí sú kolektívnym členom odboru, a hostia Spoločná skupina Janíkovská studnička. Za vyhotovenie pamätnej tabule treba vysloviť uznanie Jozefovi Haringovi. Za súčinnosť pri vybavovaní povolení umiestnenia a ústretovosť patrí vďaka mestu Nitra, ktoré túto iniciatívu vníma ako prínosnú a vyjadriť podporu a úctu k pripomínaniu osobností a udalostí, kladným a zásadným spôsobom ovplyvňujúcim našu históriu. Aj napriek tomu, že sa podujatie konalo v súlade s aktuálnymi opatreniami, nechýbali na ňom hostia, ktorí boli a sú súčasťou miestneho odboru alebo boli v minulosti priamo iniciátormi a podporovateľmi vzniku Domu Matice slovenskej v Nitre. Zaspomínať si na časť aj svojich dejín prišli i matičiari z okolia a členovia Výboru Matice slovenskej Ľubomír Kleštinec a Radoslav Kriváček.

Veronika BILICOVÁ,
Dom MS Nitra

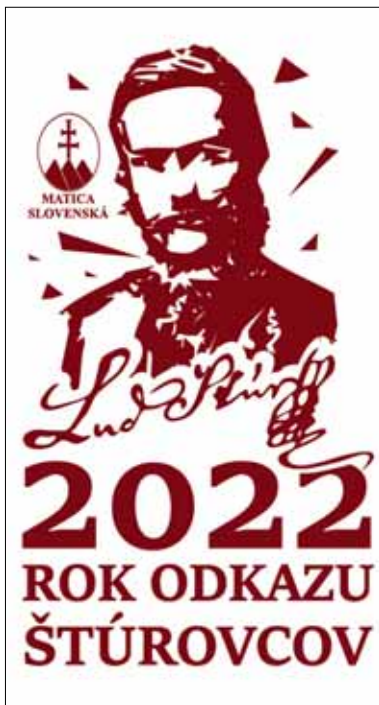
Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za Rok odkazu štúrovcov Kalendár národovcov a prvých matičiarov

Veronika GRZNÁROVÁ – Grafika: Alexander RAČKOVIČ

Matica slovenská vyhlásila budúci rok za Rok odkazu štúrovcov 2022. Pri tejto príležitosti vydala nový knižný titul Národný kalendár 2022, v ktorom venuje pozornosť okruhým výročiam významných štúrovských i matičných osobností.

„V roku 2022 uplynie presne dvesto rokov od narodenia viacerých významných štúrovcov, ku ktorým patria dobre známi Ján Francisci, Janko Kráľ, Ján Rotarides, Ján Kalinčiak a ďalší. Pre Maticu slovenskú však nemajú význam len ako národní buditeľia, ale mnohí z nich boli úplne prvými matičiarimi. Samotný Ján Francisci bol nielen kľúčovou postavou štúrovského hnutia, ale aj vzniku Matice slovenskej v roku 1863,“ priblížil predseda MS Marián Gešper. Ako zdôraznil, kultúrna, vedecká a osvetová činnosť Matice slovenskej v národnom kontexte sa bude budúci rok niesť práve v znamení štúrovského odkazu. Medzi ďalšími štúrovcami, ktorí oslávia dvojstoročnicu, je politik Štefan Marko Daxner, hudobný skladateľ August Horislav Krémery, maliar Peter Michal Bohúň, revolucionár Ľudovít Jaroslav Šulek a básnik Jakub Grajchman.

„Mimochodom, Ľudovít Štúr, podľa ktorého sa volá celá táto generácia významných slovenských dejateľov, bol aj zakladateľom Slovenských národných

novín. Matica ich vydáva dodnes ako odkaz na tohto veľikána. Sme skôr minoritné okrajové periodikum, žiaden 'mainstream', preto

nechápem, že niektorí predstavitelia Ministerstva kultúry SR ho považujú za problémové. Veď SNN neboli zaradené ani na zoznam konšpiračných médií, nepodporujeme extrémistické názory komunistickej ľavice ani ultrapravice. Áno, sme národné noviny, a to im prekáža,“ doplnil šéfredaktor SNN Maroš Smolec.

■ NÁRODNÝ KALENDÁR

Najnovší Národný kalendár, ktorý predstavuje tradičnú matičnú publikáciu venovanú výročiam v danom roku, obsahuje viac ako sedemdesiat príspevkov od popredných slovenských autorov. Čitatelia v ňom nájdu zaujímavé osudy desiatok osobností slovenskej histórie, ale aj jej zlomové a závažné udalosti. Autori opisujú tragické okolnosti úmrtia Vladimíra Clementisa, ponúkajú úvahu k storočnici Vladimíra Mináča a venujú sa kariére pilota Otta Smika či životnej ceste generála Ferdinanda Čatloša. Neopomenuli nedežité osemdesiate narodeniny Vladimíra Dzurilla či päťdesiate výročie narodenia futbalového talentu Petra Dubovského.

Darujte k Vianociam predplatné novín

Vážení čitatelia!

Ponúkame vám možnosť získať predplatné nášho dvojtýždenníka na rok 2022 pre svojich blízkych formou darčekovej poukážky. Predplatné môžete objednať poštou, telefonicky, emailom alebo cez web formulár. Pri objednávke uveďte svoju adresu, na ktorú vám doručíme platobný výmer, ako aj adresu obdarovaného, na ktorú budeme zasielať výtlačky SNN v roku 2022. Po úhrade dostanete darčekovú poukážku.

TELEFÓN: + 421 43/3812 838, + 421 918 904 925
MAIL: snnredakcia@matica.sk
WEB: www.snn.sk, <https://snn.sk/redakcia/predplatne-2>
Slovenské národné noviny, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Pre stálych odberateľov:
Platba predplatného na účet:
IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337
Variabilný symbol:
821022 – Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

polročné predplatné
– 10,- eur

ročné predplatné
– 20,- eur

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ

V Slovenských národných novinách č. 23/2021 sme sa aj v súvislosti s nie veľmi pozitívnymi referenciami o účasti Slovenska na tohtoročnej svetovej výstave EXPO pýtali, kde sa táto výstava koná. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že EXPO sa teraz koná v Dubaji. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyzebovali týchto výhercov: Pavol Chrenko, Adamovské Kochanovce; Petra Adamčíková, Trenčín; Anna Billíková, Kamienka.

● Aké pomenovanie podľa gréckej abecedy dostal najnovší mutant ochorenia COVID-19?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty uvedené v tiráži týchto novín aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia posledného tohtoročného čísla tak, aby sme vás v prípade výhry mohli odmeniť pekným darčekom ešte v tomto roku.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

13. decembra

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel spisovateľ, literárny vedec, prekladateľ a politik Dušan Slobodník (1927 – 2001), bývalý riaditeľ Ústavu svetovej literatúry SAV; vo svojej publicistike podporoval politickú líniu Vladimíra Mečiara, za jeho éry sa stal ministrom kultúry, deväť rokov strávil v niekoľkých sovietskych pracovných a nemocničných táborech Gulagu

14. decembra

– sto rokov, čo sa narodil v Hornej Stredy bývalý predseda Zväzu protikomunistického odboja Jozef Vicen, ktorý sa po nastolení komunistického režimu v Československu stal hlavným predstaviteľom odbojového hnutia Biela légia; zomrel 20. septembra 2008.

16. decembra

– pred stodesiatimi rokmi bola otvorená trať Tatranskej električkej železnice zo Starého Smokovca do Tatranskej Lomnice (1911); medzi rokmi 1965 a 1969 prebehla k majstrovstvám sveta v lyžovaní rekonštrukcia tejto trate

17. decembra

– pred sto rokmi sa narodil evanjelický farár a biskup VDAV, teológ, filozof, pedagóg, novinár a spisovateľ Július Filo st. (1921 – 2004); po smrti mu v roku 2004 bola ako aktívnemu členovi Matice slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov udelená in memoriam cena Štefana Moysesa

18. decembra

– pred stopäťnástimi rokmi sa narodil právnik, pedagóg, politik a novinár Ferdinand Durčanský (1906 – 1974), významný predstaviteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, minister vlády prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945); odsúdený Národným súdom na trest smrti ako vojnový zločinec

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodila herečka, tanečnica, mímka a režisérka Monika Haasová (1976), detská predstaviteľka Bambulky v seriáli Bambulkyne dobrodružstvá

22. decembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil matematik a profesor na Matematicko-fyzikálnej fakulte UK v Bratislave Michal Greguš (1926 – 2002); zaoberal sa predovšetkým diferenciálnymi rovnicami vyšších rádov, bol jedným zo zakladateľov matematického časopisu Acta Mathematica Universitatis Comenianae

– v roku 1901 sa narodil v maďarskom meste Dévaványa lekár a spisovateľ Gejza Vámos, ktorý zaujal už svojou doktorskou prácou Princíp krutosti; zomrel 18. 3. 1956 v brazílskom meste Muriaé

23. decembra

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil jazykovedec a spisovateľ Viktor Krupa (1936 – 2021), najvýznamnejší slovenský odborník na kultúru Oceánie; v rokoch 1990 – 2006 bol riaditeľom Kabinetu orientalistiky SAV, prekladal z orientálnych literatúr, najmä mytológiu a ústnu slovesnosť

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodila operná speváčka Edita Gruberová (1946 – 2021), kráľovná belcanta, primadonna assoluta, slávik, legenda, idol; na opernom javisku debutovala ešte ako študentka v roku 1968 postavou Rosiny v Barbierovi zo Sevilly v SND, neskôr sa presadila aj v zahraničí na najväčších operných scénach

Ludovik KUSAL